



FOTOĞRAF: UN Women / Pınar Alkan Yarıkkaya

TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ KADIN VE KIZ ÇOCUKLARIN İHTİYAÇ ANALİZİ

ANKARA, HAZİRAN 2018



TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ KADIN VE KIZ ÇOCUKLARIN İHTİYAÇ ANALİZİ



© 2018 UN Kadın Birimi. Tüm hakları saklıdır.

Bu yayımda ifade edilen görüşler yazarların görüşleridir ve BM Sistemi,
BM Kadın Birimi ya da herhangi bağlı bir kuruluşun görüşlerini tamamen yansıtmayabilir.

ISBN-13: 978-1-63214-130-9

EDİTÖRLER

Alican Yücel
Cecilia Utas
Gretchen Luchsinger
İbrahim Vurgun Kavlak
Iris Bjorg Kristjansdottir
Sabine Freizer

TASARIM

Kuzey Çevik

ÇEVİRMEN

Ahmet Suat Alioğlu



İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	3
UN Kadın Birimi Hakkında	4
SGDD-ASAM Hakkında	4
TERİMLER	5
ÖZET	6
GENEL ÖNERİLER	9
TÜRKİYE'DEKİ DURUM GENEL DEĞERLENDİRMESİ	11
METODOLOJİ	14
Tasarım	14
Süreç	17
Katılımcı Profilleri	18
VERİLER VE BULGULAR	21
KONAKLAMA VE BARINMA	21
Konut Elverişliliği ve Koşulları	21
Kalabalık Yaşam Koşulları	26
Sık Taşınma Sorunu	28
SAĞLIK	29
Sağlık Hizmetlerine Erişim	30
Koruyucu ve Kadınlara Özgü Sağlık Hizmeti	33
Psikososyal Destek	36
EĞİTİM	37
Eğitim ve Mesleki Eğitim Hizmetlerine Erişim	37
Dil Edinimi	41
Eğitimini Yarıda Bırakanlar	42
GEÇİM KAYNAKLARI	44
Kayıtlı İstihdama Erişim	44
Çalışan Kadınlar için Kurumsal ve Sosyal Çevre	49
SOSYAL UYUM	51
Güvenlik ve Asayiş	53
Dil Engeli	54
Kültürel Engeller	55
Değişim Fırsatları	56

FOTOĞRAF: SGDD-ASAM / Uğur Çökü

SOSYAL KORUMA VE DESTEK	57
Koruma ve Sosyal Hizmetlere Erişim	57
Sosyal Destek ve Yardım	60
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	62
Konaklama	62
Sağlık	63
Eğitim	63
Geçim Kaynakları	64
Sosyal Bütünlük	64
Koruma ve Sosyal Destek Hizmetleri	64
KAYNAKÇA	65
EKLER	67
Ek 1: Kısaltmalar	67
Ek 2: Anket / Analiz Planı	68
Ek 3: Görüşme Gerçekleştirilen Kamu Kurumları, Ulusal ve Uluslararası STK'lar	77
Ek 4: İhtiyaç Analizi Danışma Kurulu	78
Ek 5: Analiz Ekibi Önerileri	79
TABLO VE HARİTALAR	
Tablo 1: Katılımcıların yaşadıkları şehir ve yaş grubu açısından dağılımı	15
Tablo 2: Görüşmelerin dağılımı	16
Tablo 3: Odak grup görüşmelerinin dağılımı	16
Tablo 4: Şehirlere göre ortalama masraflar	24
Harita 1: Suriyeli kadın ve kız çocukları için sunulan hizmetler	59

GRAFİKLER

Grafik 1: Katılımcıların il ve yaş gruplarına göre dağılımı	18	Grafik 38: Okulu bırakma nedenleri	38
Grafik 2: Anadil	18	Grafik 39: Yaş ve cinsiyete göre okula devam etme	38
Grafik 3: Türkçe seviyesi	18	Grafik 40: Suriye'deki mesleki eğitim durumu	39
Grafik 4: Eğitim düzeyi	19	Grafik 41: Suriye'de tamamlanmış mesleki eğitim kursları	39
Grafik 5: Katılımcıların Suriye'deki meslekleri	19	Grafik 42: Mesleki eğitim kursuna katılım	39
Grafik 6: Türkiye'deki çalışma durumu	19	Grafik 43: İllere göre mesleki eğitim kurslarına katılım	39
Grafik 7: Medeni Hâl	20	Grafik 44: Tercih edilen mesleki eğitim alanları	40
Grafik 8: Evlilik yaşı	20	Grafik 45: Dil edinimi şekli	41
Grafik 9: Çocuk Sayısı	20	Grafik 46: İllere göre dil edinimi	41
Grafik 10: Gelir düzeyi	20	Grafik 47: Türkçe öğrenme nedenleri	41
Grafik 11: Sığınma kamplarından ayrılma sebepleri	21	Grafik 48: Türkiye'deki çalışma durumu	45
Grafik 12: Konut tipi	22	Grafik 49: İllere göre çalışma durumu	45
Grafik 13: Barınma koşulları ile ilgili düşünceler	23	Grafik 50: Medeni hale göre çalışma durumu	46
Grafik 14: İllere göre barınma koşulları ile ilgili düşünceler	23	Grafik 51: Bu işi nasıl buldunuz?	46
Grafik 15: Dışarı çıkma sıklığı	24	Grafik 52: İş memnuniyeti	47
Grafik 16: Gelirleriniz giderlerinizi karşılamaya yetiyor mu?	25	Grafik 53: İşinden memnun olmama nedenleri	47
Grafik 17: İllere göre yeterli gelir düzeyi	25	Grafik 54: İş arama durumu	47
Grafik 18: Hanede yaşayan birey sayısı	26	Grafik 55: İllere göre iş arama durumu	47
Grafik 19: İllere göre başka ailelerle ev paylaşımı	26	Grafik 56: İş aramama nedenleri	48
Grafik 20: Gelir gruplarına göre başka ailelerle ev paylaşımı	26	Grafik 57: Evde gelir getiren aktivite	49
Grafik 21: Aynı hanede barınma süresi	28	Grafik 58: Evde yapılan gelir getirici aktivite türleri	49
Grafik 22: Sağlık hizmetlerine erişim	30	Grafik 59: Yaş ve cinsiyete göre çocuk işçiliği	50
Grafik 23: İllere göre sağlık hizmetlerine erişim	30	Grafik 60: Ev sahibi toplum ile ilişkiler	51
Grafik 24: Sağlık hizmetlerine erişememe sebepleri	30	Grafik 61: İllere göre ev sahibi toplum ile ilişkiler	51
Grafik 25: Sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet	31	Grafik 62: Ev sahibi toplum ile ilişki kurmada yaşanan sorunlar	52
Grafik 26: İllere göre sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet	31	Grafik 63: Ev sahibi toplum ile görüşme sıklığı	52
Grafik 27: Sağlık hizmetlerinden memnun olmama sebepleri	31	Grafik 64: Ev sahibi toplumdaki gelen destek türleri	52
Grafik 28: İlaçlara erişim	32	Grafik 65: Güvende hissetme	53
Grafik 29: İllere göre sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi eksikliği	32	Grafik 66: İllere göre güvende hissetme	53
Grafik 30: Aile planlaması ve kadın hastalıkları tedavi hizmetlerine erişim	33	Grafik 67: Değişik çevrelerde güvende hissetme	53
Grafik 31: Aile planlaması hizmetlerine erişim	34	Grafik 68: Herhangi bir şiddet durumunda nereye başvuracağınızı biliyor musunuz?	57
Grafik 32: Hijyen malzemelerine erişim	35	Grafik 69: İllere göre şiddet durumunda nereye başvuracağını bilme durumu	57
Grafik 33: Psikososyal hizmetlere erişim	36	Grafik 70: Çocuk güvenliği	58
Grafik 34: Şehirlere göre psikososyal hizmetlere erişim	36	Grafik 71: Alınan yardım ve hizmetler	58
Grafik 37: İllere göre eğitim seviyesi	37	Grafik 72: Organizasyonlara göre yardım alma durumu	60

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Zorla evlerinden edilmiş kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını tanımlamak ve karşılamak yardımseverlik ve kalkınmaya yönelik çalışma misyonumuz için hayati önem taşımaktadır. Cinsiyet eşitliği ve bütün kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi (SDG 5) ve huzurlu ve kapsayıcı toplumlar (SDG 16) gibi başlı başına hedefleri olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030 Gündemi, üye devletlere, BM kuruluşları ve STK'lara çatışma ve mecburi göçe bir tepki olarak cinsiyete duyarlı politika ve programları benimsemeleri konusunda açık bir çağrıdır.

Zorla evlerinden edilmiş kadın ve kız çocukların ihtiyaçlarını tanımlamak ve karşılamak yardımseverlik ve kalkınmaya yönelik çalışma misyonumuz için hayati önem taşımaktadır. Cinsiyet eşitliği ve bütün kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi (SDG 5) ve huzurlu ve kapsayıcı toplumlar (SDG 16) gibi başlı başına hedefleri olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030 Gündemi, üye devletlere, BM kuruluşları ve STK'lara çatışma ve mecburi göçe bir tepki olarak cinsiyete duyarlı politika ve programları benimsemeleri konusunda açık bir çağrıdır.

Ancak politika ve program planlayıcıları kadın ve kız çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için en iyi niyetlerle hareket ettiği zamanlarda bile çok sık bir şekilde kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarının neler olduğu ve bu ihtiyaçlara nasıl değinileceği konusunda detaylı ve kapsamlı bilgi eksikliği yaşamaktadırlar. Projelerin kadın ve kız çocukların hayatlarını nasıl etkilediğini ölçmek için kullanılan cinsiyete göre ayrılmış veriler, cinsiyete dayalı deliller ve göstergeler sık sık yarım ya da tamamen eksik kalmış durumdadır.

Türkiye 2018 ortalarında 3,5 milyonun üzerine çıkarak sayıları gittikçe artan Suriyeli sığınmacılara hatırı sayılır bir şekilde ev sahipliği yapmaktadır. Türk Hükümeti Suriyeli kadın ve erkeklerin, kız ve erkek çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için yeni ve cömert programlara önderlik etmiştir. Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi, Sağlık, Millî Eğitim, İçişleri ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıkları gibi kurumların her biri Türkiye'deki sığınmacı politikalarında cinsiyet hassasiyetini artırmak için önderlik etmişlerdir.

Türk Hükümetini desteklemek için; BM Kuruluşları, uluslararası ve ulusal STK'lar, BM Kadın birimi ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) işbirliği içerisinde bu ihtiyaç analizini 2016 yılında tasarlamaya başlamışlardır.

Türkiye'de geçici koruma altında olan Suriyeli kadın ve kız çocukların ihtiyaçlarına dair yürütülen bu analiz çok sayıda kişinin fikir, öneri, veri, analiz, literatür desteği ve düzenleme katkılarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yazı aracılığıyla analiz çalışmasının geliştirilmesinden neticelendirilmesine her adımda büyük katkı sağlamış olan UN Kadın Birimi'nden; Dr. Sabine Freizer, Fulya Vekiloğlu, Iris Bjorg Kristjansdottir ve Ege Tekinbaş'a ve SGDD-ASAM'dan; İbrahim Vurgun Kavlak, Kadir Beyaztaş, Alican Yücel, Yasemin Karadağ ve sahadaki SGDD-ASAM personeline teşekkürlerimizi sunarız.

Bu çalışma kapsamında yürütülen alan araştırmaları SGDD-ASAM tarafından, bulguların analizi için destek sağlayan Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Sema Buz ve Dr. Burcu Hatipoğlu ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden Yardımcı Doç. Dr. Besim Can Zırh'dan oluşan bir araştırma ekibinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Temel ve teknik yorumlar, tasarlama ve düzenleme hizmetleri bağımsız bilirkişi Cecilia Utas tarafından sağlanmıştır. Ek düzenlemeler ise Gretchen Luchsinger tarafından gerçekleştirilmiştir. İhtiyaç analizi çalışmamızı destekleyen danışma kurulu üyelerinin sağlamış olduğu uzmanlığa minnet duymaktayız. Devlet kurumları, BM Kadın Birimi ve SGDD-ASAM temsilcilerine ve ayrıca akademi ve sivil toplumdan kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları uzmanlarına teşekkürlerimizi sunarız.

Son olarak, cömertçe sağladıkları ödenekler ve destekleri için BM Kadın Birimi İzlanda Ulusal Komitesi ve İzlanda Hükümeti'ne teşekkür ederiz.

Haziran, 2018



Alia El-Yassir

Türkiye Temsilcisi
BM Kadın Birimi

BM KADIN BİRİMİ HAKKINDA

BM Kadın Birimi cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi alanlarında hizmet veren bir BM birimidir. BM Kadın Birimi cinsiyet eşitliğine ulaşmak için global standartlar belirleyen üye devletleri destekleyip bu standartların uygulanması için gerekli kanun, politika, program ve hizmetlerin tasarlanmasında hükümetler ve sivil toplum ile birlikte çalışmaktadır.

BM Kadın Birimi Türkiye’de program uygulaması, iş birliği ve cinsiyete duyarlı norm, politika ve düzenlemelerin ön plana çıkarılması gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. BM Kadın Birimi Türkiye’deki mülteci müdahale mekanizmalarına katkıda bulunmanın yanı sıra toplumda politik açıdan yer alma ve öncülük etme konularında cinsiyet eşitliği, kadına karşı şiddet, erken yaşta ve zorla gerçekleştirilen evlilikler ve özel sektörde kadının güçlendirilmesi alanlarında kadın ve kız çocuklarına özel bir yaklaşımla projeler yürütmektedir. Cinsiyet eşitliğini geliştirme üzerinde çalışan BM sistemini koordine

edip destekleyen Toplumsal Cinsiyet Sonuç/Çalışma Grubu’nu yönetmektedir. BM Kadın Birimi’nin genel amacı/gündemi sığınmacı kadın ve kız çocuklarını güçlendirmek ve uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuat uyarınca bu kadın ve kız çocuklarının fırsatlar, haklar ve hizmetlere erişimini genişletmektir. BM Kadın Birimi, SGDD-ASAM’ın faaliyet alanının kapsayıcılığından ötürü söz konusu çalışmayı kadın ve kız çocuklarının yaşadığı güçlüklerin tüm programlara dâhil edilmesinden emin olmak adına SGDD-ASAM ile birlikte yürütmüştür.



SGDD-ASAM HAKKINDA

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), bağımsız, tarafsız ve kâr amacı gütmeyen bir dernek olarak, Türkiye’de yaşayan mülteci ve sığınmacılara yardım etmek amacıyla 1995 yılında Ankara’da kuruldu.

Kurulduğu günden bu yana mülteci ve sığınmacıların hak ve hizmetlere erişimleri konusunda sosyal ve hukuki destek veren, psikososyal destek sağlayan, sosyal yaşama uyum sağlamaları amacıyla çeşitli kurslar ve faaliyetler düzenleyen SGDD, bugün 48’den fazla ilde toplam 80 ofisi ile Türkiye’de faaliyet göstermektedir.

SGDD-ASAM göçmen, mülteci ve sığınmacılara dair toplum içerisinde farkındalık yaratmak, bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasındaki iş birliği ve iletişimi güçlendirmek

amaçlarıyla ulusal ve uluslararası seviyelerde toplantı ve konferanslar düzenlemektedir. SGDD-ASAM aynı zamanda göçmen, mülteci ve sığınmacılarla alakalı haberlerin doğru yansıtılması adına basına açık çalıştaylar düzenlemektedir.

SGDD-ASAM hizmetlerini ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, din, dil ve siyasi görüş gözetmeksizin bütün göçmen, mülteci ve sığınmacılara sunmaktadır. SGDD-ASAM bu amacın bir parçası olarak BM Kadın Birimi iş birliği ile bu ihtiyaç analizi çalışmasını gerçekleştirmiştir.

TERİMLER

Sığınmacı: Sığınma talebi henüz işleme alınmamış. Uluslararası çapta koruma statüsüne kimlerin uygun olduğunu belirleyen ulusal iltica sistemleri mevcuttur¹.

Çocuk işçiliği: Çocukları çocukluklarından, potansiyellerinden ve itibarlarından yoksun bırakan ve onların fiziksel ve ruhsal gelişimlerine zarar veren işçiliktir. Çocuklara zihinsel, fiziksel, sosyal ya da ahlaki anlamda zararlı, ayrıca okula devam etme fırsatlarını elinden aldığı için çocukların eğitim almalarına engel olan, çocukları erkenden okul bırakmak zorunda bırakan ya da aşırı uzun ve ağır çalışma koşulları altında iş ve okul hayatını birlikte götürme gibi bir gereksinime sürükleyen çalışma biçimidir².

Çocuk evliliği: 18 yaşın altında resmi evlilik ya da resmi nikahsız birlikteliği olarak adlandırılan çocuk evliliği her ne kadar kız çocuklarını orantısız bir biçimde daha çok etkilese de hem kız hem de erkek çocuklarının hayatlarında yer alan bir gerçekliktir. Çocuk evliliği oldukça yaygın bir durumdur ve yaşam boyu süren dezavantaj ve yoksunluklara sebebiyet verebilir³. Uluslararası birçok sözleşme ve anlaşmada çocuk evliliği sorununa değinilmektedir. Örneğin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin 16. maddesinde çocuk evliliğine karşı korunma hakkına değinilmektedir: "Çocuğun erken yaşta nişanlanması ya da evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır⁴."

Düzgün iş: Adil gelir sağlayan ve verimli, işyerinde güvenlik ve ailelere sosyal güvence sağlayan, kişisel gelişimi ve sosyal bütünleşme üzerinde olumlu etkisi olan, insanlara kaygılarını dile getirme özgürlüğü sunan, bütün kadın ve erkeklere muamele ve fırsat eşitliği sunan iş olanaklarıdır⁵.

Kayıt dışı istihdam: (a) İstihdam sağlayan işletmenin çok küçük ve/veya kayıt dışı olması ya da (b) çalışma mevzuatının atipik işleri (geçici, yarı zamanlı ya da evden yapılan işler gibi) ya da üretim zincirlerinde taşeronluk sözleşmelerini özellikle kapsamaması veya onlara uygulanmaması gibi sebeplerle devlet düzenlemeleri çerçevesinin dışında kalan istihdam ilişkileridir. Bu işler (ve dolayısıyla çalışanlar) çalışma mevzuatı koruması altında değildir⁶.

Mülteci: "İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs⁷."

Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü: Suriye vatandaşları, Suriyeli sığınmacılar ve tabiyeti olmayan şahıslar 4/4/2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yönetmeliği'nin 6458 sayılı kuralı uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde geçici koruma altındalardır⁸. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) geçici koruma sistemi de dahil olmak üzere, Türkiye'deki sığınma prosedürlerinden sorumlu hükümet organıdır. Geçici Koruma Yönetmeliği geçici korumadan faydalanan kişilerin sağlık, eğitim, sosyal destek, psikososyal destek ve iş piyasası hizmetlerine erişim de dahil olmak üzere bir takım hak, hizmet ve desteklerini saklı tutar.

1 <http://www.unhcr.org/tr/siginmacilar>

2 <http://www.ilo.org/ipecc/facts/lang--en/index.htm>.

3 https://www.unicef.org/protection/57929_58008.html

4 <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/#>

5 <http://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang--en/index.htm>.

6 <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/download/papers/meas.pdf>, page 6, para. 2, accessed on 24 June 2018.

7 <https://emergency.unhcr.org/entry/114761/refugee-definition>, Article 1(A)(2) of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees.

8 http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye Cumhuriyeti 2011 yılından beri süregelen Suriye'deki iç savaş sebebiyle zorla evlerinden edilen en yüksek sayıda Suriyeli ev sahipliği yapan ülkedir. Türkiye'de geçici koruma statüsünde olan 3,5 milyon Suriyelinin yaklaşık yarısı kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar başta kamu hizmetleri, barınma ve istihdama erişim konularında Türkiye'deki yaşamlarına cinsiyet, yaş, mali durum, menşee yeri ve diğer özellikleri tarafından şekillenmiş bir pencereden bakmaktadırlar. Savaştan etkilenen kadınlar sığındıkları ülkelerde daha fazla zarar görme ve kendilerini savunmasız durumlarda bulma ve daha az fırsat sunulması riskleri yaşamaktadırlar.

Bu ihtiyaç analizi çalışması; yaşanan deneyimler, karşılaşılan güçlükler ve onların nasıl aşıldığı konusundaki algılarını ifade etmeleri açısından, Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadın ve kız çocuklarının sesi olma girişimidir. Çalışmanın amacı, Türkiye'deki Suriyeli kadın ve kız çocukların kendilerine daha fazla güvenmeleri ve sıkıntılara daha dirençli hale gelmeleri için ihtiyaçları tanımlayıp haritalamaktır. Bu çalışma kapsamında, kadınların savaş mağduru olmak yerine dayanıklı toplumların oluşmasında aktif rol oynayan bireyler olarak tanımlamaları hususunda bir anlayış ve takdir girişiminde bulunulmuştur. Sığınmacıların kayıtları, göç ve yerleştirmesine ilişkin düzenlemeler bu çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

Bu çalışma kapsamında Suriyeli kadınların karşılaştıkları en önemli sorunların barınma olanaklarına erişim, dil engeli ve istihdam süreçlerine katılımları olduğu ortaya çıkmıştır. Yedi farklı şehirde toplamda 1.291 Suriyeli kadın ve kız çocuğu ile yapılan, yapılandırılmış ve derinlemesine görüşmelere dayalı bu analiz, katılımcıların başta sağlık olmak üzere hizmetlere erişimden memnun olduklarını ancak kendilerine sağlanabilecek desteklerin bütünü konusunda bilgi eksikliği yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Dil engeli diğer hak ve hizmetlere erişimde en önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki Suriyeliler devlet desteği ile ücretsiz sağlanan Türkçe kurslarına kaydolma hakkına sahiplerdir ancak bu çalışmada Suriyeli kadınların %70'inin hiç Türkçe bilmediği ortaya çıkmıştır. Toplanan verilere göre kadınların yalnızca %15'i gelir getiren işlerde çalışmaktalar. Görüşülen kadınlardan dul olanların neredeyse yarısının, boşanmış kadınların %36'sının ve bekar/evlenmemiş kadınların %32'sinin aylık yaklaşık 160\$'ın (700 TL) altında bir gelir ile yaşadıkları ortaya

çıkmiştir. Bu kadınlar Türkiye'deki yoksulluk ve açlık sınırlarının (sırasıyla 4.979 TL ve 1.518 TL) çok altında ve asgari ücretin (1.600 TL) yarısından azı kadar gelir sahibidirler.⁹ Yoksulluk Suriyeli kadınların savunmasız koşullarını önemli seviyede ciddileştirmektedir.

Suriyeli kadınların gelirlerinin düşük olması yeterli barınma imkanlarına erişimde büyük bir engeldir. Türk hükümetinin 2012 yılında Suriyelilerin kamplarda/ barınma merkezlerinde kalmasına öncelik vermeme kararı itibarıyla Türkiye'deki Suriyelilerin %93'ü kent ortamında kalmaktadır. Mevcut düzenlemeler sebebiyle Suriyelilerin Türkiye'de konut satın almaları oldukça zordur.¹⁰ Ülke çapında 1.26 milyon kişinin faydalandığı Sosyal Uyum Yardımı Programı ile bazı aileler günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmek için nakit desteği almaktadırlar, ancak bu çalışma kapsamında görüşülen kadınlar, gelirlerinin yarısından çoğunun kira, elektrik ve su masraflarına harcandığını ortaya çıkarmıştır.

Düşük gelir başta olmak üzere, Suriyeli kadınların sahip olduğu kaynakların sınırlı olması yalnızca en temel masraflarının karşılanmasına yetmektedir. Görüşülen kadınların %36'sı yaşadıkları evleri kötü ya da çok kötü, %62'si yaşanılabilir (kabul edilebilir) ve yalnızca %2,2'si çok iyi durumda olarak nitelemiştir. Kadınların %17'den fazlası hiç güneş ışığı ve hava almayan bodrum katları ya da gecekondularda yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Suriyeli kadınların barınma konusunda yaşadıkları sorunlar savunmasızlıklarını da bir üst seviyeye taşımaktadır. Konya ve İzmir'de aşırı kalabalık evlerde yaşayan kadınların yarısından çoğu evlerini en az bir aileyle paylaştıklarını belirtmiştir. Kalabalık evlerde yaşamak kadınlara fazladan bakım yükü olmakla birlikte genellikle onların cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma risklerini artırmaktadır. Yapılan

9 Poverty line in Turkey increases 11.8 percent in a year, hits nearly TRY 5000," Daily Sabah, 25 Mayıs 2017

10 Omar Kadkoy, "You Shall not Buy: Syrians and real estate ownership in Turkey," Hurriyet Daily News, 21 Kasım 2016. <http://www.hurriyetdailynews.com/you-shall-not-buy-syrians-and-real-estate-ownership-in-turkey-106353>. 1934 yılında yürürlüğe giren 2644 sayılı Türkiye Mülkiyet kanunu 35. Maddesinin 2. Fıkrası, yabancıların ülke içerisinde mülk edinmeleri üzerine belirli düzenlemelere atıfta bulunup sınırlamalar getirmektedir.



FOTOĞRAF: MOAS / Jason Florio

anketlere katılan kadınların yalnızca %28'i her gün evlerinden dışarı çıkabildiklerini belirtirken %39,8'lik bir kısmı haftada bir ya da daha az dışarı çıkabilecek şekilde evlerine hapsolmuş durumda olduklarını iletmiştir. Aynı zamanda, Suriyeli kadınlar yüksek kira bedelleri ve ev sahiplerine bel bağladıkları için sık sık taşınmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum kadınların komşuları ve ev sahibi toplumla sosyal ilişkiler kurmasının önüne geçmektedir. Suriyeliler genellikle belirli mahallelerde bir arada yaşamaktalar ve bu durum Türk toplumuyla kaynaşma ve bütünleşme açısından engel teşkil etmektedir.

Barınma koşullarındaki sorunlara rağmen, Suriyeli kadınların %87'si evlerinde ve %73'ü mahallelerinde kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli kadınlar ev sahibi toplum ile ilişkiler kurmanın önemli olduğu kanaatindedir; ancak görüşülen kadınların yalnızca yarısından biraz fazlası ev sahibi toplum üyeleriyle sosyal ilişkiler kurabildiklerini belirtmiştir. Suriyeli kadınların %46'sı komşularından mobilya/giysi, iş ve bakıcılık konularında yardım aldıklarını söylemiştir. Bu kadınlar ev sahibi toplum üyeleriyle daha derin ilişkiler kuramamalarını dil engeli ve bazı olumsuz önyargılarla ilişkilendirmektedir. Suriyeli kadınların bir kısmı Türk kadınların onlara bağımsızlık ve güçlenme konularında iyi örnek olup onlara istihdam erişim, erken yaşta evlilik ve eğitim alanlarında süregelen bazı tavırları sorgulamaları konusunda yardımcı olduklarını belirtmiştir.

Türkiye'deki Suriyeli kadınlar en çok sağlık hizmetlerine erişim konusunda memnuniyet içindelerdir. Kadınların %86'sı yaşadıkları şehirlerde ücretsiz sağlık hizmetlerine erişebildiklerini ifade etmiştir. Diğer %14'lük kısım ise ayrımcı tavır, önyargı ve dil ve/veya kültürel engellerle karşılaştıklarını ve bu durumun hizmet kalitesini düşürdüğü ya da onları hizmetten yoksun bıraktığını belirtmiştir. Kadınların neredeyse tamamı kendilerine sunulan genel sağlık hizmetleri hususunda iyi bilgilendirildiklerini söylemiştir ancak konu cinsel sağlık ve üreme sağlığına geldiğinde çok daha az farkındalık sahibi oldukları görülmektedir. Görüşülen kadınların yalnızca %30'u aile planlama hizmetlerine erişim sağlayabilmiş iken %50'lik bir kısmı bu tür bir hizmetin mevcudiyetinin farkında dahi değildir. Benzer şekilde, bu kadınların %39'u bir jinekoloğa görünebileceklerini bilmiyorken %60'lık bir kısmı psikolojik desteğe erişebileceklerinden haberdar değildir.

Türkiye'de Suriyeli çocukların okula gitmelerini garanti altına alabilmek hala ciddi bir sorundur; okul çağındaki Suriyeli çocuk ve gençlerin %40'ı kayıt olma oranını yükseltmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin sarf ettiği onca çabaya rağmen okula gitmemektedir. 2017 yılında Eğitim için Şartlı Nakit Transferi (CCTE) programı geçici koruma altındaki Suriyeli çocukları da bünyesine dâhil edecek şekilde genişletilmiştir. Bu program daha büyük yaşta kız çocukların eğitimde kalmasını temin etmek amacıyla

11 Birleşmiş Milletler Ülke Ekibi, "Turkey Education Sector," S4 Ocak – Aralık 2017 <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63145>

teşvikler sağlamaktadır 11 Bu durum azami seviyede önem teşkil etmektedir çünkü bu çalışmada Suriyeli kız çocuklarının yaşları büyüdükçe okula gitme oranının azaldığı ortaya çıkmıştır. 12 ile 14 yaş arasındaki kız çocuklarının %60'ı okula gitmekteyken 15 ile 17 yaş arası kız çocukları için bu rakam yalnızca %23'dür. Eğitimi yarıda bırakmanın esas sebepleri erken yaşta evlilik, aile baskısı, çalışma, ev işleri ve bakım sorumluluklarıdır.

Kadınların, yalnızca %7 kadar az bir kısmı mesleki eğitim almıştır ve aldıkları bu eğitim geleneksel cinsiyet rolleriyle yakından alakalı olacak şekilde kuaförlük (%30) ve dikiş-nakış (%27) olmuştur. Mesleki eğitim alamamalarıyla ilgili konuşan kadınlar ana sebep olarak çocuk bakımı (%26), kursların yetersizliği (%17) ve kurslar hakkında bilgi sahibi olmamalarını (%15) göstermiştir. Kadınların %6'sı eş/partnerlerinin bu kurslara katılmalarına izin vermediğini ifade etmiştir. Ancak odak grup görüşmelerine katılan Suriyeli kadınlar dil kurslarına katılımın zorunlu hale gelmesinin önemi ve eğitim ya da mesleki eğitimlerine devam edebilmelerine yardımcı olmak için çocuk bakım hizmetlerine duydukları ihtiyaçları özellikle vurgulamaktadır.

2016 yılından bu yana, geçici koruma altındaki Suriyeliler resmi olarak istihdam edilmek için çalışma izni alabilmişlerdir ancak, 2017 yılının sonuna kadar alınan çalışma izni sayısı yaklaşık 35.000'dir. Bu izinlerin çok az bir kısmı kadınlara verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Suriyelilerin çalışma izinlerine erişebilmeleri için içlerinde yeni bir e-kayıt sistemi ve çalışma izni harç ücretlerinin düşürülmesinin de bulunduğu adımlar atmışlardır ve bu politikaların resmi olarak çalışmak isteyen Suriyeli kadınlara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Suriyeli kadınlar aynı zamanda toplumsal cinsiyete bağlı belirli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Öncesinde Suriye'de ve bugün Türkiye'de eğitime sınırlı erişim sahibi olmaları, ağır bakım sorumlulukları, dil engelleri ve aile baskıları gibi sorunlar, kadınların iş gücüne katılmalarının önünde engel teşkil etmektedir. Suriyeli kadınların %15'i düzenli ya da düzensiz/mevsimlik işlerde, şehirden şehire farklılık gösterse de özellikle tarım, tekstil ve hizmet sektöründe çalışmaktadır. Çalışan kadınların yarıdan fazlası işlerinden memnundur; geri kalan kısım ise düşük ücretler, uzun mesai ve işyeri şartlarından dolayı memnuniyetsizlik yaşamaktadır. Suriyeli kadınlar, çalışan haklarına dair çok az bilgi sahibidirler: çalışma izni düzenlemelerinden %92'lik bir kısım haberdar değildir.

Genel olarak, Suriyeli kadınlar onlara sunulan koruma hakkı ve hukuki destek gibi hizmetler ile ilgili çok az bilgi sahibidir. Bu çalışma Suriyeli kadın ve kız çocuklarının günlük hayatlarında kötü davranışlar ve ayrımcılığa maruz kalmalarına rağmen %73'lük bir kısmının şiddet ya da taciz konularında nereden destek alabileceklerini bilmediğini ortaya çıkarmıştır. Kadınların %11'inin hali hazırda çocuklarıyla alakalı sorunları yaşamış olmalarına rağmen %74'ü çocuklarıyla alakalı durumlarda nereden destek alacaklarını bilmemektedir. Suriyeli kadınlar çeşitli hizmetlerden haberdar değildir: %68'i ücretsiz hukuki danışmanlık, %63'ü evde bakım, %59'u psikososyal destek ve %57'si çocuk bakım hizmetlerinin mevcudiyetini bilmemektedir.

Suriyeli kadınlar arasında sosyal yardımların eşit bir şekilde dağıtılmadığı yönünde de bir algı söz konusudur. Sosyal yardım hizmetleri (ev ziyaretleri) bu algıları ortadan kaldırıp, eşitsizliklerin önüne geçilmesi için kilit bir yol olarak düşünülebilir.

Bu ihtiyaç analizi cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunu doğrudan ele almamıştır. Ancak çalışma süresince birçok kadın doğrudan ya da dolaylı olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet etkisinde olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma Türkiye'deki Suriyeli toplumlarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ne derece yaygın olduğunu ölçmemektedir ancak şiddet tehdidinin Suriyeli kadın ve kız çocuklarının günlük yaşamlarında karşılaştıkları diğer güçlüklerle yakından ilişkili olduğu gözükmemektedir.

GENEL ÖNERİLER

Türkiye'deki Suriyeli kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç analizlerine dayanarak bazı temel bulgu ve öneriler derhal kendini göstermiştir. Bu öneriler BM birimleri, devlet kurumları ve Türkiye'deki Suriyeli kadın ve kız çocuklarına destek olmak isteyen sivil toplum örgütlerince daha ileri seviyede analiz edilip tartışılmak üzere verilmiştir. Bu bağlamda verilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Suriyeli kadınların Türkçe dil kurslarına erişiminin desteklenmesi ve genişletilmeye devam edilmesi. Çocuk bakım hizmetleri sağlayarak ve uygun olduğunda, yalnızca kadın öğrencilerden oluşan sınıflar oluşturarak kadınların bu kurslara katılmasının sağlanması.
- Suriyeli kadınların güvenli barınma ihtiyaçlarına destek olmak için, Sosyal Uyum Yardım Programı (ESSN) ve diğer nakit yardım programlarının uzatılması gibi muhtemel tedbirlerle yeni yöntemlerin geliştirilmesi. Kısa dönem kira düzenlemeleri, kiracı hakları ve sorumlulukları üzerine bilgilendirme yapılması, yenilikçi sosyal konut projelerinin düşünülmesi (Suriyeli ve ev sahibi toplum üyeleri için) ve Suriyeliler'in konut sahibi olmalarının önündeki hukuki engellerin azaltılması.
- Suriyeli çocukların okula kaydedilmesi ve okulda kalmaları için CTE ve benzeri diğer programlar aracılığıyla yürütülen faaliyetlere devam edilmesi. Okumamakta olan genç kadınlara ulaşmak ve onları örgün eğitime, Türkçe dil kurslarına ve/veya mesleki eğitim kurslarına yeniden dahil etmek amacıyla müdahalelerde bulunulması.
- Türkçe ve Arapça dillerinde kadınlar tarafından kullanılan platformlarda, aile planlaması, ücretsiz hukuki destek ve yeni e-devlet çalışma izni prosedürleri de dâhil olmak üzere Suriyeli kadınların erişim sağlayabileceği hizmetler hakkında kamu bilgilendirme kampanyalarının genişletilmesi.
- Karma aktivitelerde bulunmak istemeyen ya da bulunamayan kadınları da destekleyebilmek adına yalnızca kadınlardan oluşan programların devam ettirilip bu kadınların toplumda daha faal, ev sahibi toplumla daha yakından ilişki sahibi ve daha dirençli olmalarına yardımcı olunması.
- Kadınların yalnızca geleneksel anlamda kadın mesleği olanlar (dikiş, aşçılık, kuaförlük, vb.) dışında düzenli istihdam edilebilecekleri alanlarda da mesleki eğitime erişimlerinin geliştirilmesi.
- Suriyeli kadın ve kız çocuklarına özgü ihtiyaçlara ilişkin cinsiyete göre ayrıştırılmış veri toplanması, programlamada cinsiyete duyarlı göstergeler kullanılması, kadın mültecilerle ilgili değerlendirme ve analizlerinin yaygınlaştırılıp müzakere edilmesi ve 3RP'nin Türkiye bölümleri, izleme ve değerlendirmeler kısmı dâhil olmak üzere anket, görüşme ve planlamalara kadınların ve kadın örgütlerinin dahil edilerek analizlerin devam ettirilmesi.
- Sosyal uyum ve birlikte yaşamayı kolaylaştırmak adına Suriyeli ve diğer sığınmacı toplum üyelerinin ev sahibi toplum üyeleriyle etkileşime girebilecekleri ortak alanlarının oluşturulması ve geliştirilmesi.



FOTOĞRAF: SGDD-ASAM / Uğur Çökü

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne Öneriler

- Kadınlar ve diğer dışlanmış topluluklar arasında başta olmak üzere genel anlamda Suriyeliler'in mevcut hak ve hizmetlere erişimini düzenleyen kanunlara ilişkin bilgi yayılması.

Bağışta Bulunan Uluslararası Camialara Öneriler

- Türkiye'deki Suriyeli kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması için sağlanan uluslararası fonlama ve teknik desteklerin Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile yakın iş birliği halinde devam ettirilmesi ya da artırılması.
- Özellikle kadınların ihtiyaçlarının giderilmesi ve orta-uzun vadede dayanıklılıklarının artırılmasını hedefleyen programlamaların geliştirilip uygulanması. Ayrıca Suriyeli kadınların daha sonra yapılacak ihtiyaç analizi ve program planlamalarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Sivil Topluma Öneriler

- Bu çalışma ile elde edilen bulguların Suriyeli kadınlara destek olmak amacıyla yapılacak müdahale ve programlara dahil edilmesi. Kadın ve kız çocuklarının desteklenmesi, belirlenen boşluk ve güçlüklerle değinilmesi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında farkındalığın daha etkili bir biçimde oluşturulması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşılık verilmesi.
- Kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi adına yürütülen çalışmalara erkek ve oğlan çocuklarının dahil edilmesi. Erkek ve oğlan çocuklarının kadın hakları, toplumsal cinsiyet normları ve kadının güçlendirilmesinin olumlu etkileri hakkında farkındalıklarını artıracak çalışmaların artırılması.

İleriki Adımlar

- Bu çalışma ev sahibi toplum içerisinde yaşayan Suriyeli kadınların öncelikleri ve bakış açıları açısından detayları bir içgörü sunmaktadır ancak sığınma kamplarında yaşayan Suriyeli kadınların ihtiyaçlarını kapsamamaktadır. Farklı uyruklu sığınmacılar da dâhil olmak üzere sığınmacı kadınların karşılarına çıkan hukûki ve politika düzeyindeki engellerin derinlemesine araştırılması da bu çalışma kapsamında değildir.
- Görüşmeler aracılığıyla çeşitli alan ve sektörlerde mevcut olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet net bir şekilde, daha fazla çalışma gerektiren bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu çalışma çeşitli sektörlerde kadın, kız çocuğu, erkek ve oğlan çocuklarına uygulanan şiddetin daha derin bir şekilde analiz edilmesini de önermektedir.
- BM Kadın birimi bu çalışma ile elde edilen bulguları uygulama ve onları Türkiye'deki program planlama ve uygulamalarına dahil etme amacına uygun olarak faaliyet göstermektedir. Bu bulgular Türkiye sınırları içerisinde ve dışarısında mülteci müdahalesine dahil olmuş çeşitli hak ve yükümlülük sahipleriyle paylaşılacaktır.



TÜRKİYE'DEKİ DURUM GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Suriye'deki savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye, Dünya'daki en büyük mülteci nüfusuna sahip ülke konumuna geldi¹². 2017 yılının sonunda Türkiye'de geçici koruma altında olan Suriyeli mülteci sayısı 3,5 milyonu aşmış durumda olup, bu sayının neredeyse yarısı kadın ve kız çocuklarından oluşmaktadır.

Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı'nın (3RP) Türkiye bölümlerinin de dahil olduğu birçok raporda geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ihtiyaçlarına dair açıklama ve analizlere yer verilirken bu raporların yalnızca birkaçında kadın ve kız çocuklarının duyduğu ihtiyaçlara, onlara sunulan fırsatlara, onların verilen hizmetlere erişimine ve ev sahibi toplumla ilişkilerine değinilmiştir. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 2014 yılında Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar üzerine bir rapor yayınlarak kadınların özel ihtiyaçları ve yaşam koşullarına ilişkin ilk bakış açısını ortaya koymuştur¹³. Bu değerlendirme çalışmasının amacı Türkiye'deki Suriyeli kadın ve kız çocukları üzerine yapılmış olan analiz ve bulguları geliştirmektir.

Çatışma, göç ve yerinden edilme gibi durumların kadın ve erkekler üzerinde oluşturduğu etki birbirlerinden farklı olur ve benzer şekilde, ihtiyaçlarda, savunma mekanizmalarında, öncelikler ve korunma risklerinde de farklılıklar mevcuttur. 2018-2019 3RP'sinde de bahsedildiği gibi, cinsiyete duyarlı ve haklar temeline dayalı bir insani müdahalenin gerçekleştirilebilmesi ve organizasyonların cinsiyete duyarlı programlama yapabildiklerinden emin olabilmek adına, bahsi geçen bu farklılıklar hakkında daha gelişmiş bir anlayışa ihtiyaç vardır. 2018-2019 3RP Türkiye bölümlerinde cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi amacıyla kaynak dağıtımı ve programlamaları ölçmek, takip etmek ve raporlamak için önemli bir araç olan Gender Marker (Cinsiyet Belirteci) uygulamasını kullanmıştır. Kadınların korunma ihtiyaçları çoğunlukla yerinden olmada artış gösterirken, kadınlar da yiyecek, barınak, su, eğitim ve sağlık hizmeti bulma yolunda yeni roller üstlenmekte.

Korunma ve yardımın sağlanması ve kadınların kriz, insani yardım ve sığınma gereksinimi olan durumlarda öncülük ettiğinden emin olunması için güçlü bir normatif temel bulunmaktadır. Bu temel BM Güvenlik Konseyi'nin UNSCR 1325 itibarıyla 2010 yılında verdiği, Kadın, Barış ve Güvenlik'e dayalı sekiz kararı da içermektedir. İnsani yardım aktörleri, insani

yardım faaliyetlerinde Kuruluşarası Daimî Komite (IASC); Cinsiyet Kılavuzu (2006 ve 2017 revizyonu) ve İnsani Yardım Faaliyetlerinde Cinsiyet Eşitliği ve Kadın ve Kız Çocuklarının Güçlendirilmesi Politikası uyarınca cinsiyet eşitliğini ön plana çıkarma yükümlülüğü altındadır (2017). 2016 Dünya İnsani Zirvesi cinsiyet eşitliğine ulaşabilmek ve kapsam dahilini genişletmek amacıyla katılımcıların sorumluluklarını yenilemiştir ve cinsiyete duyarlı destek başta; SDG5 ve SDG16 olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG'ler) doğrultusundadır. UNHCR Kadın ve Kız Çocuklarının Korunması Kılavuzu (2008), CEDAW (Genel Öneriler 32) ve İstanbul Sözleşmesi (Madde 60 ve 61) uyarınca da Cinsiyete duyarlı barınak hükmü için güçlü bir normatif temel mevcuttur.

BM Kadın Birimi; cinsiyet eşitliği, kadın güçlendirilmesi ve kadın haklarının korunması için gerekli politika ve programların uygulanması hususunda BM üye ülkelere destek olmak için kurulmuştur. Kurulduğu tarihten bu yana, BM Kadın Birimi, İnsani yardımları, Barış ve Güvenlik birimleri aracılığıyla mülteci müdahalelerinde bulunmuştur. 2018-2021 stratejik planına göre BM Kadın Birimi'nin beş temel amacından biri "kadın ve kız çocuklarının sürdürülebilir barış ve direncin oluşturulmasında daha fazla etki ve katkıda bulunup doğal afet ve çatışmaların önlenmesi ve insani yardım faaliyetlerinden eşit olarak faydalanabilmelerini (sonuç 5)" garanti altına almaktır. BM Kadın Birimi çalışmalarını, "daha fazla kadının daha önemli rollere sahip olduğu ve insani yardım ve insani faaliyetlerin, onlara daha iyi sunulduğundan" (çıkış 14) emin olmak için sürdürecektir. BM Kadın Birimi, amaçları arasında

1) İnsani yardım/kriz faaliyetlerinin planlama, yapı ve programlama açısından cinsiyeti kapsayıcı ve cinsiyete duyarlı olmasını garanti altına alma,

2) Savunmasız ve evlerinden edilmiş kadınların korunma ve ekonomik fırsatlara erişimini geliştirme,

3) Ötekileştirilmiş kadınlar için pozitif savunma mekanizmaları ve sürdürülebilir geçim kaynağı sağlamayı ön plana çıkararak uzun sürelerde ve ağır krizlerde insani yardım/gelişim boşluğu üzerine köprü oluşturmayı

¹² Suriye iç savaşının bir sonucu olarak günümüzde ülke içerisinde evinden edilmiş yaklaşık 6.1 milyon Suriyeli bulunmaktadır; 13.1 milyon Suriyeli ülkelerinde insani yardıma ihtiyaç duymaktadır (HNO, UNOCHA, 2018). 5.3 milyonun üzerinde Suriyeli Mısır, Irak, Ürdün, Lübnan ve Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmışlardır (3RP, 2018).

¹³ Kadınlara odaklı geçmiş raporlar arasında bulunanlar şu şekildedir: Uluslararası İş Birliği ve Kalkınma Merkezi (2015), Syrian Refugees in Turkey: Gender Analysis; İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlumder), The Report on Syrian Women Refugees, Mayıs 2014; SGDD, The Condition of Women Refugees in Gaziantep, Temmuz 2016.

amaçlayan, LEAP isimli bir amiral gemisi programı geliştirmiştir. 2017 yazından bu yana LEAP BM Kadın Birimi tarafından Türkiye’de uygulanmaktadır.

Bu değerlendirme BM Kadın Birimi’nin genel yetkisi bağlamında ve Türkiye devleti ve BM Ülke Ekibinin Suriye krizine müdahalesine katkıda bulunma amacıyla 2017 yılında hayata geçirilmiştir. Bu çalışma BM Kadın Birimi ve SGDD-ASAM tarafından, sığınmacı kadın ve kız çocuklarının günlük hayatta karşılaştıkları güçlükleri keşfetmek amacıyla yürütülmüştür. Değerlendirme kapsamında kadınların barınma ve konaklama, sağlık hizmetleri, eğitim, geçim kaynağı/istihdam, sosyal koruma hizmetlerine erişimi ve ev sahibi toplumla ilişkileri mercek altına alınmıştır. Bu çalışma kapsamına Suriyeli kadınların hayatlarını etkileyen, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete (TCDŞ) maruz kalma seviyeleri gibi diğer faktörler dâhil edilmemiştir.

Bu değerlendirme, Türkiye’de geçici koruma altında olup mülteci kampları dışında yaşayan 15 yaş ve üzeri Suriyeli kadınlara odaklanmaktadır. Nicel ve nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Yapılan anketler Hatay, Adana, Gaziantep, Şanlıurfa, İstanbul, Konya ve İzmir’de yaşayan toplamda 1.230 kadın ve kız çocuğu ile yüz yüze görüşmeler halinde gerçekleştirilmiştir. Bu şehirlerin seçilmiş olmalarının nedeni en yüksek sayıda Suriyelinin yaşadığı şehirler olmaları ve hem doğu hem de batı bölgelerini içermeleridir¹⁴. Temel yükümlülük sahipleriyle olduğu gibi Suriyeli kadın ve kız çocuklarıyla ayrıca 101 derinlemesine görüşme yapılmıştır¹⁵. Ek olarak, dört farklı grup türü ile 36 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu gruplar arasında yalnızca Suriyeli kadınlar, yalnızca Suriyeli erkekler, her iki cinsiyetten yalnızca ev sahibi toplumun sakinleri ve Suriyeli kadınlarla ev sahibi toplum kadınlarının karışımından oluşan gruplar mevcuttur.

Bu değerlendirme, öncelikli olarak Suriyeli kadın ve kız çocuklarının hizmetlere erişimleri hakkında ne düşündükleri, karşılaştıkları güçlükleri nasıl tanımladıkları ve nerelerde ne fırsatlar gördüklerini

ortaya çıkarma hedefli bir algı anketidir. Bu çalışma kendi başına bir hizmet boyutlandırması ya da tanımlaması olmamakla birlikte Türkiye devleti, BM kuruluşları ve STK’ların yürütmüş ve gerçekleştirmiş olduğu politika ve programlar hakkında detaylandırma ya da değerlendirmede bulunmamaktadır. Kullanılan veriler sığınma kamplarına yerleşmiş olan yaklaşık 215.000 Suriyeli’den toplanmamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tehlike altında olan Suriyeliler’e karşı açık kapı politikasını sürdürmekte olup sığınmacıların desteklenmesi için gereken finansal maliyetin neredeyse tamamını üstlenmiştir. Tahminlere göre Türkiye Devleti 2011 yılından bu yana Suriyeli sığınmacılara destek için 30 milyar \$ harcamıştır (TBMM, 2018). Türkiye Devleti sığınmacı Suriyelilerin statüsünü Geçici Koruma Düzenlemesi altında sürdürmeye devam etmektedir (*Yabancılar ve Uluslararası Koruma üzerine 6458 sayılı kanunun 91. maddesine dayalı olarak*)¹⁶. Geçici koruma altında olan Suriyeliler başta eğitim ve sağlık olmak üzere kamu sistemi aracılığıyla sağlanan hizmetlere erişim sahibidirler. Ocak 2016’da Suriyelilere çalışma izni için başvuru yapma ve resmi olarak istihdam edilme hakkı veren, Geçici Koruma Altındaki Sığınmacıların Çalışma İzinleri üzerine bir düzenleme yapılmıştır¹⁷. 2017 yılının sonuna gelindiğinde en az 35.000 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir (3RP). Türkiye içinde seyahat edebilmek için Suriyelilerin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (DGMM) tarafından hazırlanmış resmi seyahat iznine ihtiyaçları vardır¹⁸.

Türkiye devleti tarafından cömertçe sunulan hizmetlere rağmen düzenli gelir eksikliği ve kent hayatının pahalılığı gibi sebepler yüzünden birçok Suriyeli için yoksulluk hala oldukça yaygın bir sorundur. Sosyal Uyum Yardımı programı için gerçekleştirilen bir ön değerlendirme aracılığıyla edinilen bulgulara göre, geçici koruma altındaki Suriyelilerin %23,8’i aşırı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (World Bank/ WFP, 2017). İnsanların mal varlıklarının gitgide azaldığı, uzun süreli bir durumda savunmasızlık ile birlikte

14 Türkiye İçişleri Bakanlığı’ndan alınan verilere göre Suriyelilerin 561.615’u İstanbul, 475.800’i Şanlıurfa; 443.837’si Hatay; 383.206’si Gaziantep; 208.334’ü Mersin; 203.575’i Adana; 148.178’i Bursa; 131.074’ü Kilis; 137.292’ü İzmir ve 107.599’ü Konya şehirlerinde yaşamaktadırlar. Verilere şu adresten ulaşılabilir: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713

15 Görüşme gerçekleştirilen kamu kurumları ve ulusal ve uluslararası STK’lar listesi için Ek 3’e bakınız.

16 Türkiye’de Suriyeliler tam sığınmacı statüsünde değildir (her ne kadar kolay kullanım için “sığınmacı” kelimesi bu raporda Suriyelilerden bahsetmek için kullanılmış olsa da). Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin bir raporuna göre (2018): “Savaşta kaçan ve toplu halde göç eden kişilere kalıcı statü vermek bir çözüm değildir. Aksine, bu durum menşe ve yerleşilen ülkeler için sorunu daha da uzun soluklu hale getirmektedir. Bu bölgelerdeki savaşlar sona erdikten sonra geri dönme işlemleri

gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kalıcı bir statü sağlanması geri dönüş sürecini karmaşık hale getirerek sivil nüfusun bulunmadığı coğrafyalarda boşluk oluşmasına sebep olacaktır.” (sf.4-5)

17 Çalışma izinleri aslında 537,50 TL tutmaktadır ancak 15 Aralık 2017 tarihi itibarıyla bu tutar Suriyeliler için 200 TL’ye düşürülmüştür.

18 Fevzi Kızılkoyun “Turkish Government Stops Relocating Syrians to Istanbul,” Hurriyet Daily News, 9 Şubat 2018. <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-government-stops-relocating-syrians-to-istanbul-127084>

çocuk yaşta evlilik, çok eşlilik, çocuk işçiliği, beslenme yetersizliği/gıda güvenliğinin azalması ve dilencilik gibi olumsuz savunma mekanizmalarına olan eğilim de artış göstermektedir.

Suriyeli kadınlar ve kız çocukları kendi ülkelerinde, göç esnasında ve sığındıkları ülkelerde cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı savunmasızdır. Suriyeli kadınlara karşı uygulanan cinsel şiddetin yaygınlığına birçok raporda yer verilmiş olmasına rağmen bu suçların beraberinde getirmesi gereken adalet ve hesap verme zorunluluğu düşük seviyededir (Freedman, 2016; UN Women, 2016; UN Women, 2017; Center for Transnational Development and Collaboration, 2015; Mazlumder, 2014). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Acil Durumlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Müdahale Edilmesi için Asgari Standartlar belirlemiştir ve bunları Türkiye’de, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet danışmanlığı ve kadınlara ve kız çocuklarına güvenli alanlar sağlama çalışmalarıyla birlikte yürütmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti mülteci müdahalesinde büyük çapta kontrol sahibi olmakla birlikte güçlü bir liderlik sergilemektedir. Sosyal destek, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (DGCPA), Türk Kızılayı (TRC) ve İcracı Bakanlıklarla birlikte Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. 2016 yılının sonunda faaliyete geçirilen programı savunmasız durumda olan 1.3 milyondan fazla Suriyeli’ye yemek, kira ve yan gereksinimleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için destekte bulunan bir nakit destek planıdır. Eğitim için Şartlı Nakit Transferi gibi diğer nakit destek programları da mevcuttur (UNICEF, Türk Kızılayı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından uygulanmaktadır). Ayrıca belediyeler; yiyecek, giyecek ve ev eşyaları dağıtımını yapmakla birlikte Suriyeliler için bağışların artması için kampanyalar (diğer hizmetlerin yanı sıra) düzenlemektedir. Hükümet farklı destek mekanizmaları üretmeye çalışırken; belediyelerin altyapısı ve hizmet dağıtım talebinde gerçekleşen önemli artışlardan dolayı yük altında kalmaktadır (3RP 2018).

Türk vatandaşları Suriyeliler’e karşı örnek teşkil edecek seviyede cömertlik gösterirken bir yandan da Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasındaki gerilim

de artmaktadır. Uluslararası Kriz Grubu’na (2018) göre “2017 yılının ikinci yarısında toplumlararası şiddet vakaları 2016 yılının aynı dönemine kıyasla üç kat artış göstermiştir. 2017 yılı boyunca 24’ü Suriyeli olmak üzere 35 insan hayatını kaybetmiştir. Suriyeli sığınmacıların, suç işleme eğiliminde olduğu ve adaptasyona kapalı oldukları yönünde kamu psikolojisi/algısı oluşturma teşebbüslerinin olduğuna ilişkin tespitler bulunmaktadır. Bu durum yanlış anlaşılma ve ayrımcılığı ve Türk ve Suriyeli kadınlar arasında entegrasyon ve uyumu destekleme yollarını anlamayı sosyal tansiyonu düşürme ve çatışmaların önüne geçme açısından kritik hale getirmektedir.

2017-2018 Türkiye 3RP’sinde destek ihtiyacı içinde olan kritik sektörler belirlenmiştir: koruma, gıda güvenilirliği, eğitim, sağlık, temel ihtiyaçlar ve geçim kaynağı. 3RP’de bu sektörlerle dair cinsiyete göre ayrılmış veri ve cinsiyet analizinin sınırlı olduğu ve bu alanlarda daha fazla çalışma yapılması gerektiği üzerine vurgu yapılmıştır (3RP 2017). BM Kadın Birimi bünyesindeki bir ekip tarafından izlenen Birleşmiş Milletler Kalkınma Stratejisi İş Birliği’nde (2016-2020) cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi ana hedefler olarak belirtilmiştir¹⁹. BM ülke ekibinin amacı toplumsal cinsiyete dayalı şiddete odaklanarak hem ayrımcılığı azaltma hem de cinsiyete duyarlı politika geliştirme konularına katkı sağlamaktır.

Bu önlemleri desteklemek ve daha fazla cinsiyete duyarlı politika geliştirme ve programlama yapıldığından emin olmak için Türkiye’deki Suriyeli kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını tanımlayıp daha ileri seviyede haritalamaya duyulan acil bir ihtiyaç mevcuttur. Aşağıdaki rapor 2014 yılı itibarıyla bu amaçla gerçekleştirilmiş ilk kapsamlı araştırmayı ortaya koymaktadır.



FOTOĞRAF: SGDD-ASAM / Osmaniye-Voucher Ekibi

19 Bu çalışma iki sonuç amacıyla şekillendirilmiştir:

1) 2020 yılına kadar kadın ve kız çocuklarının eşit ve etkili bir şekilde sosyal, ekonomik ve politik alanlarda faaliyetlerini mümkün kılmak adına daha iyi hale getirilmiş mevzuat, politika, uygulama ve yükümlülük mekanizmaları; ve 2) 2020 yılına kadar cinsiyet eşitliğini teşvik ederek

toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her bir şeklini aşağı çekmek için daha iyi hale getirilmiş mevzuat, politika, uygulama ve yükümlülük mekanizmaları (koruma ve önleme araçlarından) geliştirilmesi.

METODOLOJİ

Tasarım

Bu projenin amacı Suriyeli genç kız ve kadınların ihtiyaçlarını değerlendirmek, sığınmacı kadınların günlük yaşantılarında karşılaştıkları güçlükleri araştırmak ve daha iyi bir sosyal bütünlüğe sahip olabilmeleri için gerekli olan fırsatları ortaya çıkarmaktır. Bu sorunlar Suriyeli kadın ve kız çocuklarının mevcut hizmet ve geçim kaynaklarına erişimleri ve hizmet sağlayıcılarının bu ihtiyaçları karşılama konusundaki yeterliliklerini anlama üzerinden araştırılmıştır.

Projede odaklanılan nokta Türkiye’de geçici koruma altında olup barınma merkezlerinin dışında yaşayan ve demografik yapı ve göç karakteristiği açısından farklı olan 15 yaş ve üzeri Suriyeli kadınlardır. Değerlendirmede üç ayırt edici veri ve bilgi kaynağından faydalanılmıştır:

- Alan verisi toplamada rehber görevi gören ancak aynı zamanda analiz ve sonuçlar için temel işlevi gören ikincil bir veri ve literatür araştırması.
- Yoğun ve yapısal anketlere dayalı bireysel görüşmeler aracılığıyla temsili nicel veri oluşturan birincil veri toplama.
- Nicel bulguları tahkik edip açıklamak için kullanılan, gösterge görevi gören nitel verileri oluşturan birincil veri toplama:
 - Suriyeli kadınlardan oluşan küçük bir örnek grupta derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler.
 - Suriyeli ve Türk kanaat önderleri, yerel ve uluslararası STK ve devlet kurumları temsilcileriyle gerçekleştirilen uzman görüşü alınan görüşmeler; ve
 - Çoğunlukla Suriyeli kadınlar ayrıca Suriyeli erkek ve Türk vatandaşlarıyla da gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri.

Nicel araştırmalar Hatay, Adana, Gaziantep, İstanbul, Şanlıurfa, Konya ve İzmir şehirlerinde gerçekleştirilmiştir. Yoğun bir Suriyeli yerleşimci oranına sahip olan şehirler verilen bölgelerin temsilcileri olarak seçilmiştir.

Katılımcıların evlerinde ya da toplum merkezlerinde olmak üzere toplamda 1.230 yüz yüze, yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veri tabanına dayalı yaş ve diğer nüfus verileri açısından bölgesel temsilin gerçekleştirildiğinden emin olmak adına kota örnekleme metodu kullanımı tercih edilmiştir. Çalışmada, Türkiye’deki Suriyeli nüfusunu temsil etmesi adına yeterli anket sayısı Krejcie & Morgan’ın (1970) örneklem boyut hesaplama yöntemi kullanılarak

belirlenmiştir. Bu tekniğe göre, araştırmanın amacına uygun olarak sınır değişkenleri yaş, cinsiyet, il ve bölge değişkenleri olarak belirlenmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere, kota sınırları öncelikle bölge, daha sonra il ve yaş gruplarının katsayıları kamp dışı Suriyeli kadın nüfusuna göre hesaplanmıştır. Buna ek olarak, diğer bir sınır belirleyen değişken olarak coğrafi boyut da iller özelinde örneklem seçiminde etkili olmuştur. Ankete katılım gösterecek kişi sayısı tespit edildikten sonra, seçilen araştırma illerindeki Suriyeli kadın mültecilerin ikamet ettikleri yerleşim yerlerindeki nüfus yoğunlukları incelenerek, buna uygun bir dağılım seçilmiştir. Bu dağılıma göre, seçilen mahallelerde katılımcılar rastgele yapılan ev ziyaretleri ile seçilmiştir. Ek olarak, yerel seviyede olabilecek potansiyel yanlılıkları önlemek adına her evden en fazla bir anket ve her sokaktan en fazla 3 anket yapılmıştır. Böylece, örneklemin mahalleleri temsil etmesi amaçlanmıştır. Yereldeki Suriyeli kadın nüfusuna ilişkin veriler ASAM veritabanından alınmıştır.

Örnekler %95 güven düzeyiyle temsilciyen güven aralığı artı/eksi %3’tür. Katılımcıların şehirlere dağılımı, sonuçları kullanılan analiz kategorileri (yaşadıkları şehir, eğitim seviyesi, Türkçe bilgisi, Suriye’deki meslekler, Türkiye’de aylık gelir ve medeni hâl) üzerinden belirleyici kılmaktadır.

Bu çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. Metodolojik bir sınırlılık olarak, GİGM’den alınan güncel Suriyeli nüfus verileri örneklem için kullanılmış olsa da, Suriyelilerin kayıtlı oldukları şehirden, daha fazla iş imkanının olduğu düşünüldükleri şehirlere göç etme eğiliminde olduğu bilinmektedir. Bu da örneklem için kullanılan resmi veriler ile hesaplanmış katsayı değerlerinin az da olsa gerçek nüfus yoğunluğundan farklı olabileceğini göstermektedir. Buna ek olarak, bu alan Suriyeli kadın ve kız çocukları özelinde yapılmış çalışmaların, kullanılabilir ve güvenilir verilerin az olması bir diğer metodolojik sınırlılıktır. Çalışmanın tasarım aşamasında, örneklem seçimi için, Suriyeli kadın ve kız çocuklarının sosyoekonomik seviyelerinin, yaş grubu, bölge, şehir ve mahalle kırımları ile beraber kullanılması düşünülse de, bu bilgileri edinebilecek bir ikincil veri kaynağının olmaması sebebiyle sonuçsuz kalmıştır. ASAM veri tabanı üzerinden Suriyelilerin sosyoekonomik durumları ile ilgili bir çalışma

yapılabilirdi. Ancak, ASAM'ın Suriyelilere birçok konuda danışmanlık, destek ve yardımlar sağlıyor olması ve Suriyeliler arasında yaygın bir şekilde biliniyor olması sebebiyle sosyoekonomik seviyeleri ile ilgili verilerin yanlı olabileceği düşünülerek, imtina edilmiştir.

TABLO 1

Katılımcıların yaşadıkları şehir ve yaş grubu açısından dağılımı

ANKET SAYISI		1,230		Yaş grubu ve katsayı				TOTAL
				0.14	0.37	0.29	0.20	
Katsayı	Bölge	Katsayı	İl	15-19	19-29	30-44	>=45	
0.33	Akdeniz	0.72	Hatay	40	104	88	57	289
		0.28	Adana	13	40	34	21	108
0.32	Güneydoğu Anadolu	0.44	Gaziantep	22	64	50	34	179
		0.56	Şanlıurfa	28	77	60	42	207
0.22	Marmara	1.00	İstanbul	33	92	83	42	250
0.08	İç Anadolu	1.00	Konya	14	37	31	19	101
0.05	Ege	1.00	İzmir	16	35	32	22	105
TOPLAM				166	449	378	237	1230

Nicel araştırmayı tahkik etmek adına Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir ve Konya'da, farklı kültürel, ekonomik ve sosyal yapıları göz önünde bulundurarak gerçekleştirilen derinlemesine ve uzman görüşü alınan görüşmeler. Hatay, günlük hayatta Arapçanın konuşulduğu bir şehir olduğu için seçilirken İzmir ve İstanbul'un seçilme sebebi bu şehirlerdeki sosyokültürel ve ekonomik yapıların İç Anadolu'da Konya ve Güneydoğu Anadolu'da Gaziantep gibi şehirlerdekinden farklı olmalarıdır.

Geçici koruma altında olan Suriyeli kadın ve kız çocuklarıyla 61 derinlemesine görüşme gerçekleştirilirken Suriyeli ve Türk kanaat önderleri, yerel ve uluslararası STK ve devlet kurumu temsilcileriyle toplamda 40 uzman görüşü alınan görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların rızası dahilinde ses kayıt cihazları ile kaydedilmiştir. Katılımcıların görüşmelerde ses kaydı alınmasını kabul etmesi durumunda ses kayıt cihazları, aksi durumlarda not tutucuların desteği ile veriler toplanmıştır. Bu görüşmelerin gerçekleştirildiği toplumsal cinsiyet uzmanlarının bağlı olduğu kurumlar için Ek 3'e bakınız.

TABLO 2
Görüşmelerin dağılımı

Derinlemesine ve uzman görüşü alınan görüşmeler	Gaziantep	Hatay	İstanbul	Şanlıurfa	İzmir	TOPLAM
Geçici koruma statüsünde olan Suriyeli kadınlar	12	12	12	12	13	61
Suriyeli kanaat önderleri	2	1	2	1	2	8
Türk kanaat önderleri	2	1	2	1	2	8
Yerel STK'lar	3	1	2	1	1	8
Uluslararası STK'lar	2	1	2	1	3	9
Devlet kurumları	1	1	2	1	2	7
TOPLAM	22	17	22	17	23	100

Beş ana proje şehrinde 36 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş, etnik köken, kültürel birikim ve sosyoekonomik koşullar açısından farklı grupları temsil ettiklerinden emin olmak için azami seviyede seçime dikkat edilmiş ve özen gösterilmiştir. Bu hususta dört grup oluşturulmuştur: yalnızca Suriyeli kadınlar, yalnızca Suriyeli erkekler, her iki cinsiyetten yalnızca ev sahibi toplum üyeleri ve Suriyeli ve ev sahibi toplum üyesi kadınlardan oluşan karışık bir grup bulunmaktadır. Görüşmeler SGDD ofislerinde odak grup tartışmaları için önceden hazırlanmış toplantı salonlarında gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine görüşmelerden farklı olarak ses kayıt cihazları olası karışıklıkların önüne geçmek adına kullanılmamış, not tutucular, moderatör ve tercüman ile beraber bu tartışmalara katılarak veri toplamıştır.

Buradaki amaç Suriyeli kadınların ortak problemleri, erkek algıları, ev sahibi ülke vatandaşlarının algıları ve Suriyeli ve ev sahibi toplum üyesi kadınlar arasındaki algı farklarını anlamak olmuştur. Bu gruplar aynı zamanda kadınların deneyimlerini nasıl anlatmayı ve yorumlamayı tercih ettiklerini gözlemlemek için bir fırsat oluşturmuştur.

TABLO 3
Odak grup görüşmelerinin dağılımı

Odak grup görüşmeleri	İzmir	Hatay	Gaziantep	Konya	İstanbul	TOPLAM
Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlar	2	4	4	2	6	18
Geçici koruma altındaki Suriyeli erkekler	1	1	1	1	2	12
Ev sahibi toplum üyeleri (her iki cinsiyetten)	1	2	2	1		6
Suriyeli ve ev sahibi toplum üyesi kadınlar	1	2	1	1	1	6
TOPLAM	5	9	8	5	9	36

Süreç

İhtiyaçlar değerlendirmesinin cinsiyete duyarlılığını kuvvetlendirmek için bütün aşamalar bir danışma kurulunun denetimi altında gerçekleştirilmiştir (bakınız Ek 4).

25 kadın saha çalışanı ve tercümanından oluşan alan ekibi cinsiyete duyarlı araştırma metodolojileri üzerine alana ilişkin akademisyenlerden eğitim almışlardır. Cinsiyet çalışmaları ve kesişimsellik alanlarında uzman akademisyenler tarafından gerçekleştirilen üç günlük bir eğitimle bu ekibe cinsiyete duyarlı yaklaşımların araştırmaya ve nitel ve nicel veri toplama analizine nasıl entegre edilebileceği ve cinsiyete duyarlı iletişimin nasıl kurulacağı öğretilmiştir.

Bilgilendirilmiş rızadan emin olmak için adımlar atılmıştır. Katılımcılar çalışmanın amacı ve gizliliği hususunda bilgilendirilmiş olup bütün katılımcılardan bu çalışmanın her özelliğini detaylarıyla açıklayan, İngilizce ya da Arapça bir bilgilendirilmiş rıza formunu imzalamaları istenmiştir. 15 ile 18 yaş arasındaki katılımcıların ebeveynlerinden rıza alınmıştır.

SGDD-ASAM çalışma boyunca bir katılımcının acil olarak korunma desteği ya da yönlendirme ihtiyacı olduğu durumlarda devreye girmiştir.

Görüşmeler çoğunlukla katılımcıların evlerinde ya da katılımcıların talep etmesi halinde SGDD merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kendilerini özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlayacak güvenli bir ortam sağlanmasına öncelik verilmiştir. Anketler oldukça kapsamlı olduğu için gerekli durumlarda yorgunluk yaşanmaması için görüşmeler duraklatılmıştır.

Anket formları için veri toplama aracı olarak açık kaynak bir araç olan Kobotoolbox yazılımı kullanılmıştır. Tabletler üzerinden kullanılan Kobotoolbox yazılımı ile anlık bilgi işlem desteği saha araştırması süresince proje ekibi tarafından sağlanmıştır. İnternet bağlantısı olan tabletler ile toplanan veriler anlık olarak çevrimiçi sisteme yüklenmiş ve bu sayede proje ekibine etkin bir izleme olanağı doğmuştur. Örneklem için belirlenen kotalar ve kalan görüşme sayıları günlük olarak saha ekibiyle paylaşarak olası örneklem hatalarının önüne geçilmiştir. Ayrıca ASAM veri tabanına göre belirlenmiş mahallelerde ev ziyaretleri aracılığıyla yapılan görüşmelerin koordinatları toplanarak takip edilmiştir. Toplanan veriler proje ekibi tarafından nicel veri analizi için kullanılan SPSS programına aktarılmış, sorular ve yanıtlar kodlanarak akademik ekibe analiz için teslim edilmiştir.

Derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmeleri cinsiyete duyarlı araştırma konusunda deneyimli, Arapça bilen SGDD görevlileri tarafından gerçekleştirilip kaydedilmiştir. Nitel verilerin girişleri proje ekibi tarafından NVivo paket programı kullanılarak yapılmış ve akademik ekibe analiz için verilmiştir. Kişisel bilgilerin saklı kalması adına katılımcılar için takma isimler kullanılmış ve nitel verilerin NVivo'ya girişleri oluşturulan takma isimler kullanılarak yapılmıştır. Nitel verilerin kodlanması ve analizi akademik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mevcut durumu idrak edip veri çeşitlenmesine olanak vermek amacıyla proje şehirlerdeki kurumlar ve Suriyeli kadınlara verilen hizmetlere yönelik bir haritalama çalışması alan araştırmaları yapılmadan önce gerçekleştirilmiştir.

Kaydedilen görüşmeler cinsiyet analizi dâhil olmak üzere nicel ve nitel araştırma alanlarında deneyimli üç akademik danışman tarafından analiz edilmiştir.

Kadınların temel ihtiyaçları nicel veriler aracılığıyla tanımlanırken nitel veriler sosyokültürel yapı ve dinamikler hakkında daha derinlemesine bilgi sağlamıştır. Örneğin dul, engelli, boşanmış, genç ya da bekar kadınların ihtiyaçları Suriyeli kadınların çoğunluğunun ihtiyaçlarıyla çok net farklılıklar göstermektedir.

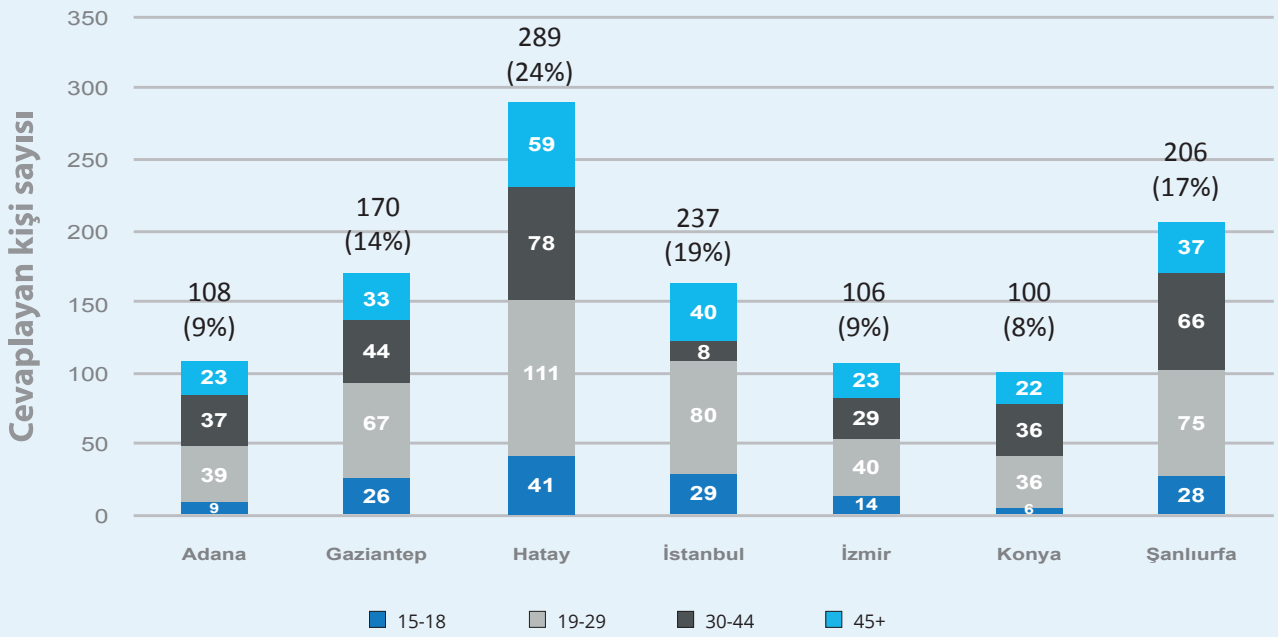
Uzman görüşü alınan görüşmeler birbir derinlemesine görüşmelerde ifade edilmemiş olabilecek diğer cinsiyet meselelerini tespit etmiştir. Karışık ve cinsiyete göre ayrılmış odak grup görüşmeleri cinsiyete dayalı ihtiyaçların ve hem Suriyeli hem de Türk toplumlarındaki kadınların ortak ve farklılık gösteren gereksinimlerinin gün yüzüne çıkması açısından faydalı olmuştur.

Katılımcı Profilleri

Bu çalışma kapsamında Hatay, İstanbul, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, İzmir ve Konya'da yaşayan, 15 yaş ve üzeri, toplamda 1.230 Suriyeli kadın ve kız çocuğuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 32,6'dır. Katılımcıların şehir ve yaşa göre dağılımları için Grafik 1'e bakınız. Katılımcıların %60'ı Halep'ten gelmiş durumdayken %62'si Suriye'de yaşadıkları dönemde şehirlerde ikamet etmektedir.

GRAFİK 1

Katılımcıların il ve yaş gruplarına göre dağılımı

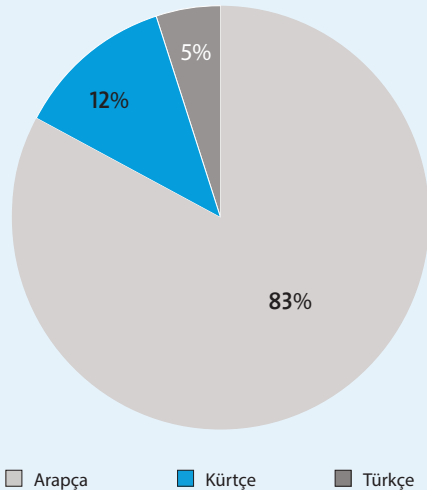


Katılımcıların ana dili açısından bakıldığında, büyük bir çoğunluğun ana dili Arapça (%83) iken, konuşulan ana diller arasında Kürtçe (%12) ve Türkçe (%5)'de bulunmaktadır (Grafik 2). Katılımcıların %70,2'si Türkçe

bilmiyorken, hiç Türkçe bilmeyen katılımcıların %64,3'ü ailelerinde birilerinin günlük yaşamda sorunlarını ifade edebilecek kadar Türkçe bildiğini ifade etmiştir.

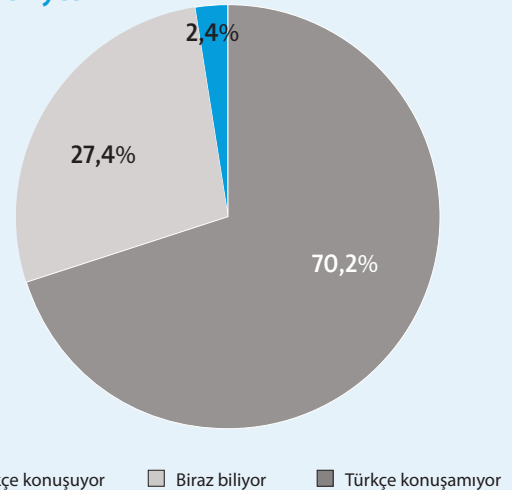
GRAFİK 2

Anadil



GRAFİK 3

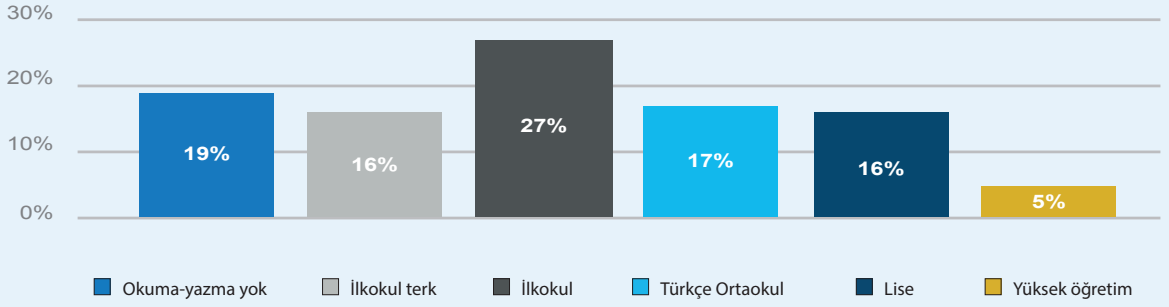
Türkçe seviyesi



Katılımcıların %27'si ilkokul mezunuyken, %16'sı ilkokulu bitirmemiş ve %19'u okuma yazma bilmemektedir (Grafik 4). Katılımcılar arasında yalnızca %5'lik bir kısım yüksek öğrenim görmüştür ve bu oran AFAD'ın Suriyeli

kadınların %6,2'sinin (sığınmacı kamplarının dışında yaşayan Suriyeli kadınların %7,3'ü) yüksek öğrenim görmüş olduğunu gösteren raporunda (2014) verilen oranıyla uyumlu olabilecek niteliktedir.

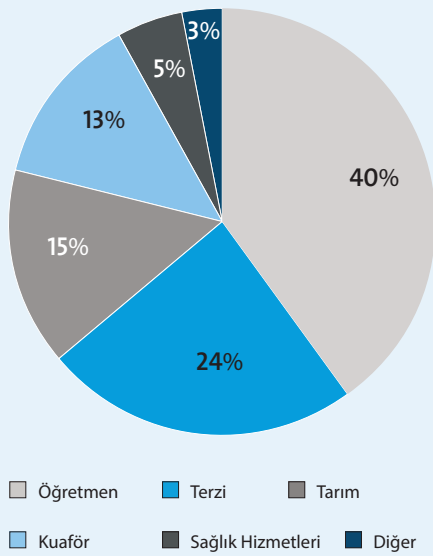
GRAFİK 4
Eğitim düzeyi



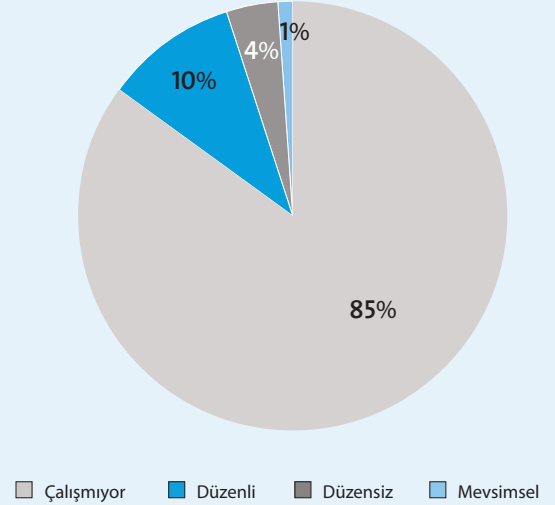
Katılımcıların %85'i Suriye'de çalışmadıklarını, ev hanımı ya da öğrenci olduklarını belirtmiştir. Çalışan kadınların meslekleri arasında %40 ile öğretmenlik en yaygın meslektir. En yaygın meslekler arasında sırasıyla terzi (%24), tarım işçisi (%15), Kuaför (%13), sağlık hizmetleri çalışanı (%5) ve diğer (%3) bulunmaktadır.

Gelir kaynağı olan faaliyetler (Grafik 6) açısından bakıldığında, %85'lik bir kısım Suriye'de olduğu gibi Türkiye'de de gelir kaynağı olabilecek bir faaliyette bulunmamaktadır. Türkiye'de çalışma hayatı edinen %15'lik kısmın %50,5'i hizmet, %26,6'sı tekstil ve %9,8'i tarım sektörlerinde çalışmaktadır.

Grafik 5
Katılımcıların Suriye'deki meslekleri

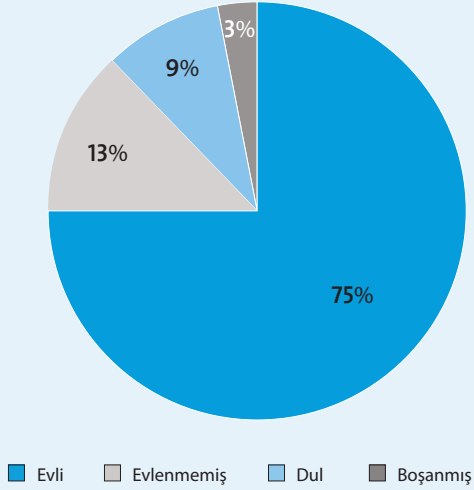


GRAFİK 6
Türkiye'deki çalışma durumu

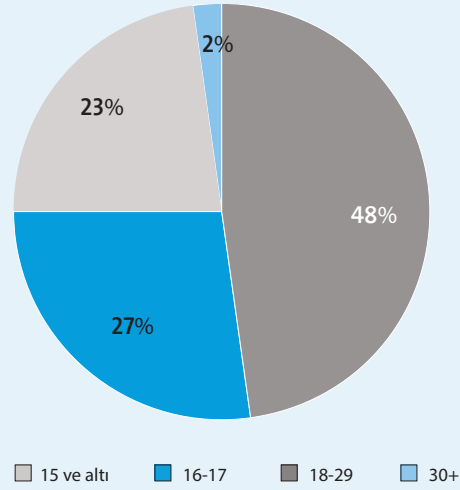


Medeni hâl olarak bakıldığında, katılımcıların %75,3'ü evli, %12,3'ü hiç evlenmemiş, %9,1'i dul ve %3,3'ü boşanmış durumdadır (Grafik 7). 18 yaş altı evlilik oranı ise %50,3'tür (Grafik 8).

GRAFİK 7
Medeni Hâl

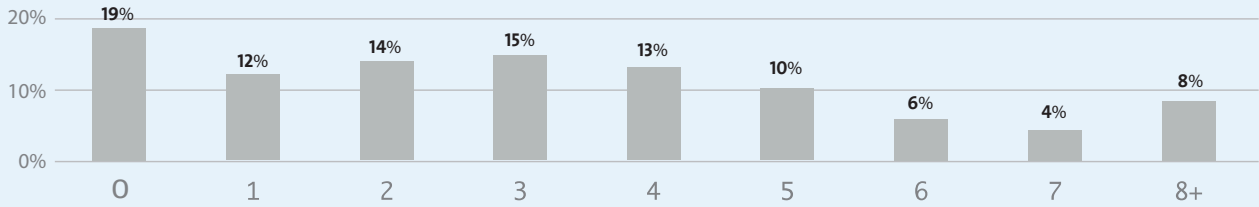


GRAFİK 8
Evlilik yaşı



Katılımcıların %19,1'i çocuk sahibi olmadığını, %40'ı bir ile üç, %29'u dört ile altı ve %12'si yedi ya da üzeri sayıda çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir (Grafik 9).

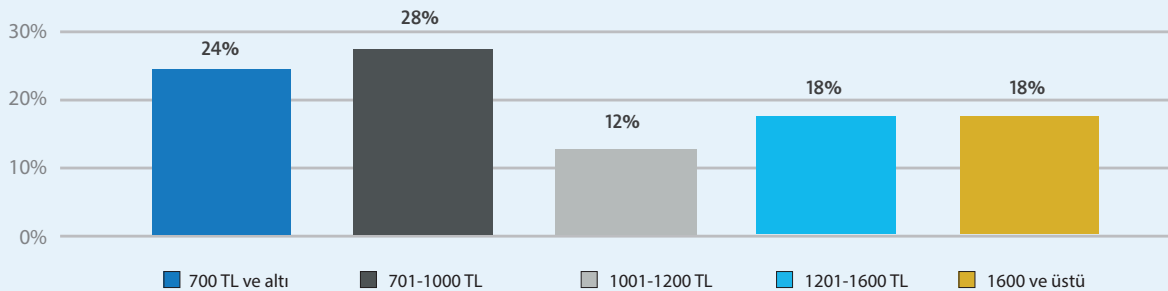
GRAFİK 9
Çocuk Sayısı



Katılımcıların %82'sinin 1.600 TL'nin altında aylık gelir sahibi oluşuyla, gelir düzeyi genel olarak çok düşük seviyededir. Bu düzey Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) tarafından, dört kişilik bir aile için

aylık 1.608 TL olarak belirlenen seviyededir (Grafik 10). Dul kadınların %45'i, evli kadınların %20'si, bekar kadınların %32'si ve boşanmış kadınların %36'sının aylık geliri 700 TL'nin altındadır.

GRAFİK 10
Gelir düzeyi



VERİLER VE BULGULAR

Konaklama ve Barınma

Konaklama cinsiyete duyarlı meselelerle ilişkilendirilebilecek daha iyi anlaşılması gereken temel bir ihtiyaçtır. İzmir, İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Konya ve Adana'da barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli kadınlar ve kız çocukları birtakım sorunlar yaşamaktadırlar. Yaşanan ana endişeler arasında aşağıdakiler bulunmaktadır:

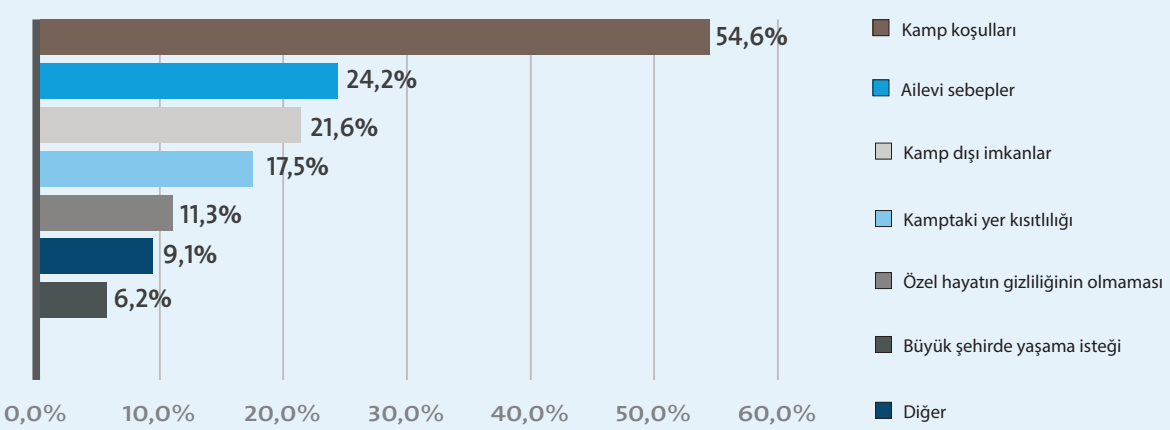
- Konut elverişliliği ve koşulları
- Yaşam masrafları
- Kalabalıklık ve özel alan eksikliği
- Sık taşınma sorunu

Bu çalışma kapsamında görüşülen kadınların %8'i barınma merkezlerinde yaşam deneyimine sahipken bunların %54,6'sı barınma merkezleri dışındaki toplumsal hayata katılım konusundaki elverişsizliği ana sebebi olarak göstermiştir. %17,5'lik bir kısım barınma

merkezlerinde yetersiz alan deneyimi yaşamışken %21,6'lık bir kısım şehire (%6,2) ya da ailelerine (%24,2) daha yakın olmak gibi daha iyi fırsatlar için bu kampları terk etmiştir (Grafik 11).

GRAFİK 11

Sığınma kamplarından ayrılma sebepleri



Şehirde yaşamak barınma merkezlerindeki koşullar gerekçesiyle tercih edilmektedir. Bu durum iyi gıda ve barınma tedariki, insani yardım, sağlık ve eğitim hizmetlerine daha kolay erişim sebebiyle barınma

merkezlerinde yaşayan mültecilerin çok daha iyi durumda olduğunu ifade eden birçok çalışma ile çelişmektedir.

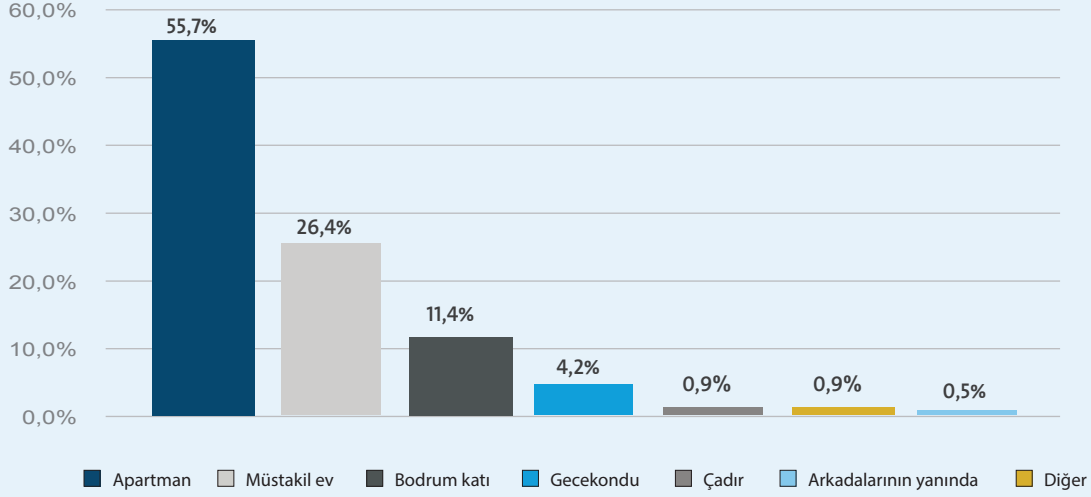
Konut Elverişliliği ve Koşulları

Konaklama ihtiyacının karşılanmasında yaşanan güçlükler Suriyelilere sağlanmayan yeterli derecede sağlanamayan kamu desteği ile daha ciddi hale gelmiştir. Suriye vatandaşları 2644 numaralı tapu kanunu sebebiyle Türkiye'de gayrimenkul edinmemektedir. Bu durum insanların çok büyük çoğunlukla kiralık evlerde yaşadıkları anlamına gelmektedir.

Türk akrabaları ya da diğer yollar aracılığıyla mülkiyet satın alabilen Suriyelilerin konaklama koşulları iyi durumdayken maddi açıdan daha kötü durumda olan çoğunluk bodrum, depo ya da üzeri naylon veya plastikte örtülmüş gecekondularda yaşayabilmektedir. Bu tür yerler insani koşulları sağlayamamaktadır (Barin, 2015).

Grafik 12'de gösterildiği üzere, Suriyeli kadın ve kız çocuklarının %55,7'si apartmanlarda, %26,4'ü müstakil evlerde ve %17'sinden çoğu gün ışığı ve havalandırma konusunda yetersiz olan bodrum katları (%11,4) ve gecekondular (%4,2) gibi standart altı yerlerde konaklamaktadır. Suriyeli kadınlar aynı zamanda şehirlerin terk edilmiş bölgelerinde ya da parklara kurdukları çadırlarda (%0,9) da konaklamaktadırlar. %18 kadarlık bir kısım standart altı yerlerde konaklamaktadır.

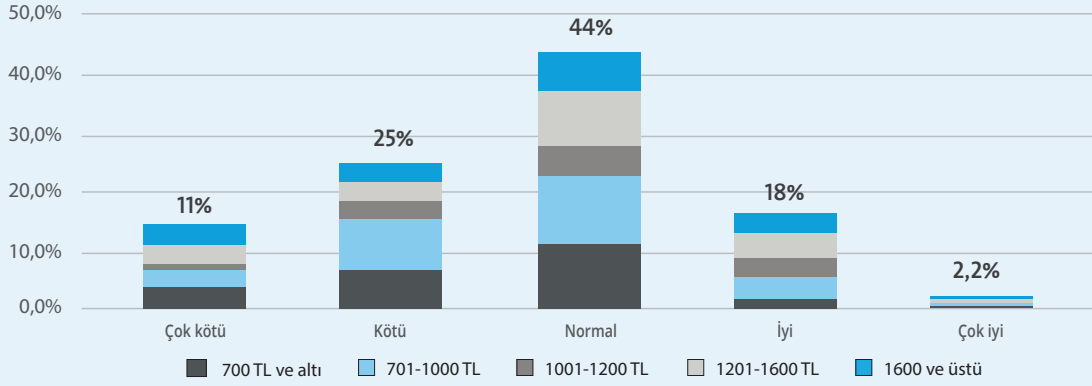
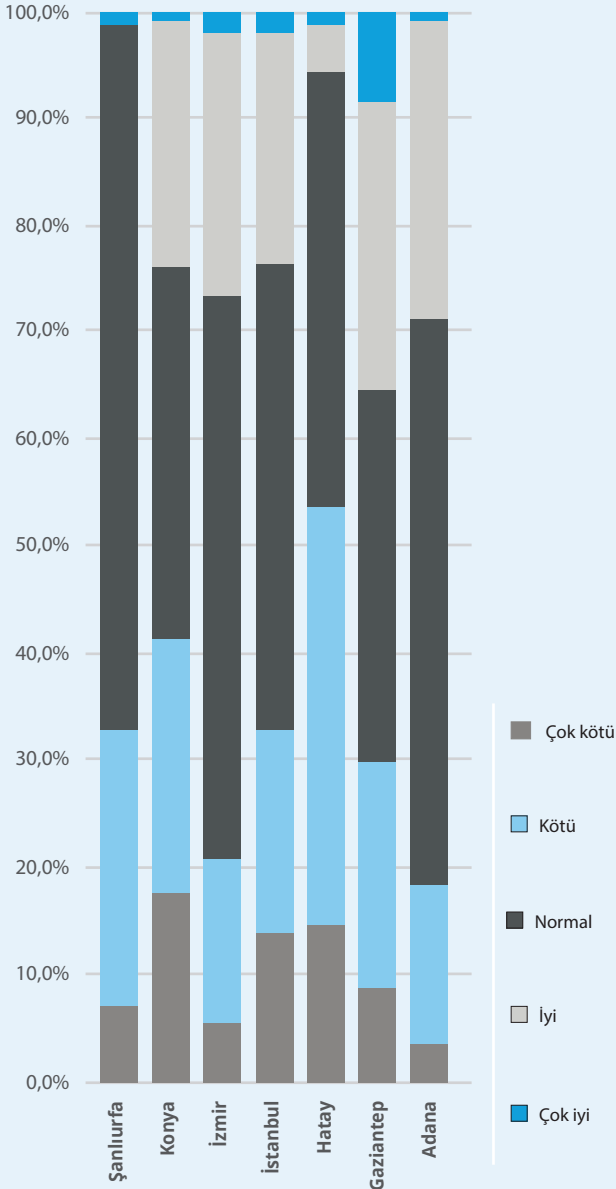
GRAFİK 12
Konut tipi



	Şehir						
	Adana	Gaziantep	Hatay	İstanbul	İzmir	Konya	Şanlıurfa
Apartman	27,8%	41,8%	73,4%	64,5%	65,1%	70,3%	34,3%
Müstakil ev	72,2%	35,3%	12,1%	1,6%	27,4%	15,8%	49,8%
Gecekondu		4,7%	2,4%	8,9%	3,8%	7,9%	1,4%
Bodrum katı		14,1%	6,6%	23,4%	3,8%	5,0%	14,5%
Çadır			3,8%				
Arkadalarının yanında			1,4%	0,4%		1,0%	
Diğer		4,1%	0,3%	1,2%			

Konaklama opsiyonları şehirden şehire büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Adana'daki opsiyonlar yalnızca apartmanlar (%27,8) ve müstakil evlerdir (%72,2). Çadırdaki konaklamanın gerçekleştiği tek şehir olan Hatay'da Suriyeli kadınlar çoğunlukla apartmanlarda (%71,4) yaşamaktadırlar. İstanbul'da yaşayan Suriyeli kadınların %8,9'luk bir kısmı gecekonduarda ikamet etmekteyken %23,8'i sağlık koşullarının elverişsiz olduğu bodrum katlarında oturmaktadır.

Suriyeli kadınların %82'den fazlası makul denebilecek yerlerde yaşamaktadır ancak bu binaların birçoğu fiziksel açıdan kötü durumdadır. Çalışma kapsamında görüşülen Suriyeli kadınların %36'sı yaşadıkları evlerin fiziksel koşullar açısından kötü ya da çok kötü durumda olduğunu bildirirken, %62'si makul sayılabilecek evlerde yaşadıklarını ifade etmiş ve yalnızca %2,2'lik bir kısım yaşadıkları evlerin fiziksel koşullarını çok iyi olarak ifade etmiştir.

GRAFİK 13**Barınma koşulları ile ilgili düşünceler****GRAFİK 14****İllere göre barınma koşulları ile ilgili düşünceler**

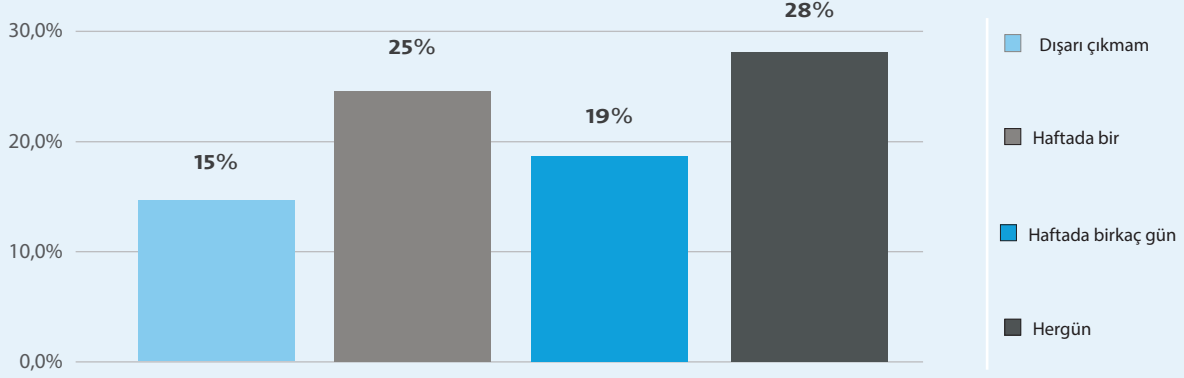
İzmir, Gaziantep ve Adana kadınların yaşadıkları evlerin koşullarını pozitif (*iyi ya da çok iyi*) olarak belirttikleri şehirler olurken, Hatay'da yaşayan Suriyeli kadınların %53,7'si konut koşullarının kötü olduğunu dile getirmiştir (Grafik 14).

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) bir değerlendirmesinde (2017) katılımcıların %28'inin barınaklarının hijyen açısından kötü durumda olduğunu ve %19'unun hava koşullarına karşı korunamadıklarını belirttiğinin altı çizilmiştir. Değerlendirilen barınakların %11'i "yaşanmaz" durumdadır. Bu bulgular bu çalışmadakilerle benzerlik göstermektedir.

Kötü barınma koşulları ataerkil kültürden dolayı hareket özgürlüğü kısıtlanıp sağlıksız koşullarda uzun süre kapalı kalmaya mahkûm olan kadınlar için daha büyük bir risk olarak görülebilir.

Katılımcıların %14,9'u hiç dışarı çıkmadığını, %56,9'u haftada birkaç gün dışarı çıktığını ve yalnızca %28,3'ü sık sık dışarı çıktığını belirtmiştir (Grafik 15).

GRAFİK 15
Dışarı çıkma sıklığı



Sınır bölgesindeki evlere talep çok arttığı için ev kiralarda da ciddi bir artış meydana gelmiştir. Ev kiralari 100,00 TL ile 1.500,00 TL arasında farklılık göstermektedir. Bu evler çoğunlukla iki ya da daha çok aile tarafından paylaşılmaktadır ve ev eşyaları çoğunlukla ev sahibi toplumun duruma ilgi gösteren üyeleri, ulusal ve uluslararası STK'lar ve devlet kurumları tarafından bağışlanmıştır.

Suriyeliler Türkiye'de ev sahibi olamadıkları için gittikçe yükselen bedellerle kiralaan evlere bel bağlamaktadırlar. Sosyal yardım ve dayanışma kuruluşlarının verdiği kira desteği gibi mesken yardımları olmasına rağmen bu çözümler yetersiz ve geçicidir. Bu durum uzun vadede daha ciddi

hale gelmiş yoksulluğa ve standart altı konaklamaya sebep olmaktadır ve bunun sonucu olarak kadınların omuzlarındaki yük artmaktadır.

Bu çalışmada geçim giderleri ve bütçe tahsisinin şehirden şehire ciddi farklılıklar gösterdiği ortaya çıkmıştır. Yaşamın en masraflı şehirler İstanbul (1.688 TL) ve Konya (1.625 TL) iken en ekonomik olduğu şehirler Adana (1.380 TL) ve Hatay'dır (1.210 TL). Kira bedellerinin en yüksek olduğu şehirler İstanbul ve Konya iken en düşük olduğu şehirler Adana ve Şanlıurfa'dır. Kira başlı başına geçim bedelinin ortalama %32'sini oluştururken buna ısınma, elektrik ve su masrafları dâhil edildiğinde bu rakam %56'ya çıkmaktadır.

TABLO 4
Şehirlere göre ortalama masraflar

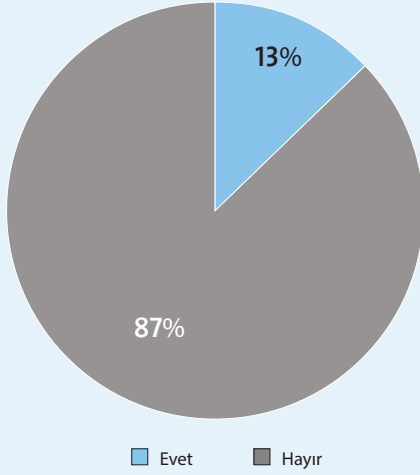
Şehir	Kira	Elektrik	Su	Gıda	Ulaşım	Isınma	TOPLAM
Adana	407	89	65	496	108	214	1380
Gaziantep	418	84	76	603	79	187	1447
Hatay	451	76	45	436	46	156	1210
İstanbul	653	91	84	653	82	125	1688
İzmir	416	106	82	555	134	213	1505
Konya	550	74	63	636	83	220	1625
Şanlıurfa	383	87	53	572	78	345	1517

Katılımcıların %87'si aylık gelirlerinin yetersiz olduğunu (Grafik 16) ve temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %52'sinin aylık geliri 1.000 TL'nin altında, %30'unun 1.000 TL ile 1.600 TL arasında

ve %18'inin 1.601 TL üzerindedir (bakınız Grafik 10). Bu sonuçlar katılımcıların yoksulluk sınırının altında yaşamakta olduğunu göstermektedir.

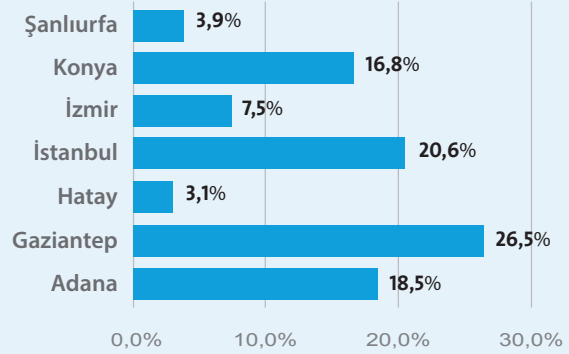
GRAFİK 16

Gelirleriniz giderlerinizi karşılamaya yetiyor mu?



GRAFİK 17

İllere göre yeterli gelir düzeyi



Bu şehirler arasında aylık gelirin kira masraflarına en az yettiği şehirler Hatay (%3,1), Şanlıurfa (%3,9) ve İzmir (%7,5) olmuştur. Gelir yetersizliği yaşayan insanların en kalabalık olarak bulunduğu şehirler Gaziantep (%26,5), İstanbul (%20,6) ve Adana'dır (%18,5) (Grafik 17). Bu oranlar masrafların ya da kiralara en fazla olduğunu gösteren verilerle uyuşmamaktadır. Bulgular geçim kaynağı ve istihdam gibi parametrelerin daha önemli olduğunu göstermektedir.

Nitel veriler bir evin kira ve diğer masrafları (elektrik, su, vb.) ödemenin kadınların en çok sorun yaşadığı noktalar olduğunu göstermektedir. İki yıldır Hatay'da yaşamakta olan, 40 yaşında, evli ve dokuz çocuk annesi E. "Kira ve faturaları nasıl ödeyeceğimi düşünmekten uykularım kaçıyor." diye belirtmektedir.

Diğer ifadeler kira ödeyebilmenin en temel ihtiyaç olduğu ve makul fiyatlı konaklamanın en büyük destek olacağı yönündedir. Üç yıldır İzmir'de yaşamakta olan, 50 yaşında, evli ve dokuz çocuklu I. şunları söylemiştir: "Kira dışında iyiyiz. Kızılay kartı verilenler kiralalarını o kartla ödeyebiliyorlar. Biz kendimiz ödemek durumundayız ve zorlanıyoruz"²⁰

Konaklama ile ilgili yaşanan sorunlar çocukların ihtiyaçlarını karşılayamamak düşüncesiyle ciddi bir suçluluk hissini beraberinde getirmektedir. İstanbul'da yaşayan, 34 yaşında, evli ve üç çocuklu E. konuyla ilgili şu ifadelerde bulunmuştur: "Kira ve faturaları ödedikten sonra elimizde bütün bir ay yiyip içebilmek için 400 TL

kalıyor. Haftalık 100 TL yetmiyor. Haydi bir değişiklik olsun deyip bir seferliğine dışarı çıksak ayın sonunu getirebilmek için başka yerlerden kısmak zorunda kalıyoruz." Bu şartlar altında aileler genellikle kiralalarını ödeyememekte ve her geçen ay borçları daha da büyümektedir.

Ev sahipleriyle olan ilişkiler de birçok durumda gergin ve eşleri genellikle evde olmadığı ve yalnızca düzensiz gelir sahibi oldukları için kadınların başa çıkması gereken bir problem olarak nitelendirilmektedir. Kadınlar bazen ev sahiplerine borçlanıp onların evlerine bakma talepleriyle karşılaşabiliyorlar. Beş yıldır İzmir'de yaşamakta olan, 32 yaşında, evli ve iki çocuklu E. durumu "Ev sahibim yaşlı bir adam. Oğulları Almanya'da oldukları için ona ben bakıyorum. Çamaşırlarını yıkıyorum, yemek yapıyorum, ilaçlarını verip ona bakıcılık yapıyorum. Üst katında kiracı olarak yaşıyorum. 1.200 TL kazanıyorum ama bunun içinden kirayı düşünce bana 700 TL veriyorlar. Bu para ben ve çocuklarımın geçimi için yeterli değil ama başka yerde iş bulamıyorum. İdareli olmak gerekiyor. Çocuklarım daha çok küçük." sözleriyle açıklıyor. Bu tür ucuz bakıcılık işleri kadınları suiistimale karşı savunmasız kılmaktadır.

Kadın ve kız çocuklarının günlük hayatlarında kendilerini daha rahat hissedebilmeleri ve bu tür zararlı ilişkilerden kaçınabilmeleri için, hedeflenen makul fiyatlı konaklama ya da kira desteği sağlanması alternatif bir çözüm olarak düşünülmelidir.

20 Kızılay Kart hakkında yeterli bilgisi olmayan katılımcılar, Kızılay Kart konusunda bilgilendirilmiştir.

Kalabalık Yaşam Koşulları

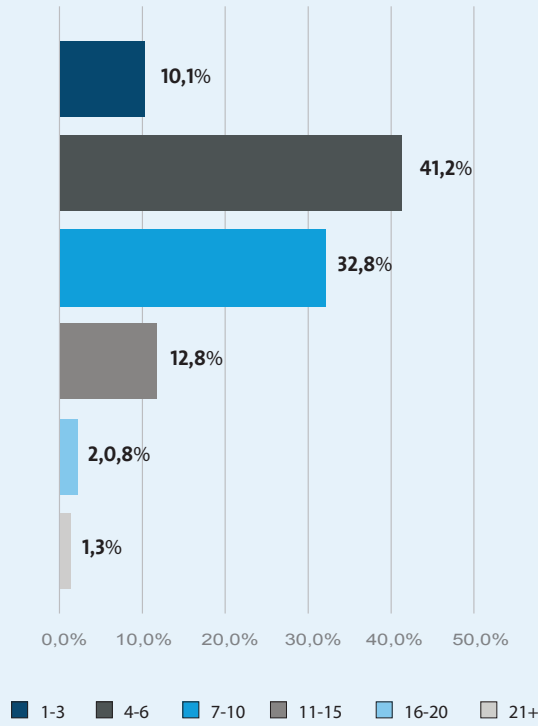
Mazlumder (2015)'e göre, birçok ev o bölgede yaşayan insan sayısı ile kıyaslandığında çok küçük ve rutubetli. Yüksek sayıda insan tarafından kullanılan mutfak ve banyolar sağlıklı olabilir. Türkiye'de Suriyeliler için kapsamlı bir konaklama politikasının olmayışı ve el yakan kira masrafları sonucunda Suriyeliler geçinebilmek için sık sık aile ve akrabalarıyla birlikte yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

Akrabalarıyla aynı şehirde ve genellikle ortalama iki ya da üç odalı evlerde birlikte yaşamaktalar. Katılımcıların neredeyse yarısı (%48,7) yedi ve üzeri insanla birlikte aynı evlerde kalmaktalar (Grafik 18).

Tek bir ev çoğu zaman başka bir aileyle paylaşılmakta (%40). Bir evin paylaşılması yüksek kira bedelleri ve ev sahibi toplumun bir evin birden fazla aile tarafından paylaşılmasıyla alakalı olumsuz tepkileriyle ilişkilendirilebilir. Bir evin birden fazla aile tarafından paylaşılmasının en çok yaşandığı şehirler sırasıyla Konya (%56,4), İzmir (%50,9) ve Hatay'dır (%44,3) (Grafik 19).

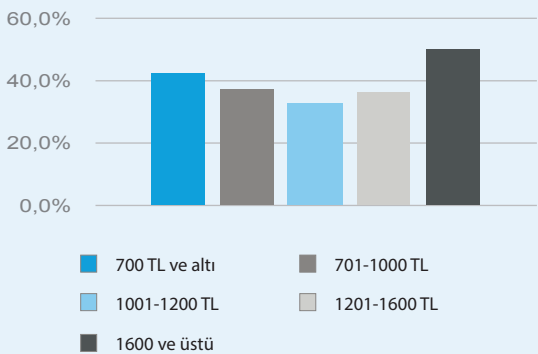
GRAFİK 18

Hanede yaşayan birey sayısı



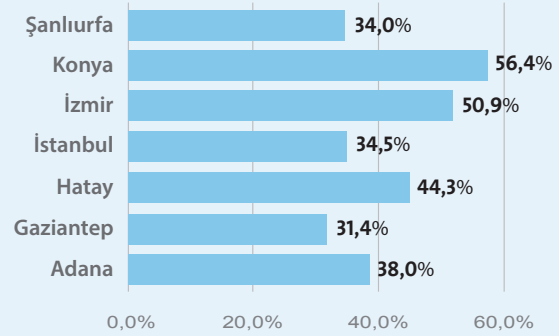
GRAFİK 20

Gelir gruplarına göre başka ailelerle ev paylaşımı



GRAFİK 19

İllere göre başka ailelerle ev paylaşımı



Konuyla alakalı ilginç bir veri de en yüksek gelir grubunun ev paylaşımının da en olası olduğu grup olmasıdır (%50) (Grafik 20). En yüksek gelirli insanların konaklamanın zor bulunduğu şehirlerde yaşıyor olması bu konuya muhtemel bir açıklama getirebilir.

Suriyeli bekâr kadınlar ev sahibi topluma karşı yabancılaşma hissiyatından ötürü genellikle Suriyeliler'in yoğun olduğu mahallelerde yaşamaktadırlar. Genellikle bir evde başka bir aileyle yaşamakta ya da akrabalarıyla kalmaktadırlar. Ne yazık ki kalabalık ortamlarda yaşandığında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel taciz ve çocuk evliliği riski yüksek ve irdelenmesi zor bir hal almaktadır. Kadınlara sağlanan barınma hizmetlerinin yetersizliği ve eksikliği sonucunda Suriyeli kadınlar için şiddetten kaçınabilecekleri az sayıda barınak bulunmaktadır.

Kalabalık koşullarda yaşayan Suriyeli kadınlara dair başlıca endişeler özel alan eksikliği ve tacizdir. İzmirde yaşayan, 23 yaşında, evli ve bir çocuk sahibi F. durumu şu sözleriyle açıklıyor: *"Başlangıçta bir çadır alamadık. O yüzden akrabalarımızın çadırına yerleştik. Kadınlar ve çocuklar olarak bir çadırda 15 kişi kalıyorduk. Erkekler başka çadırda kalıyordu. Babam, üvey annem ve kardeşimle yaklaşık bir sene boyunca barınma merkezlerinde yaşadık. Koşullar berbat seviyedeydi ve kendisini sevmeme rağmen üvey annemle geçinemiyordum. Evlilik benim için bu durumdan bir kaçış yoluydu. Sonrasında eşimin ailesiyle yaşamaya başladım".*

Bazı kadınlar için evlilik bu tür olumsuz koşullardan bir kaçış yolu olarak görülmektedir. Ancak bu kadınlar evlendikten sonra da çoğu zaman kendilerini kayıinvalidelerinin evinde ya da başka ailelerle birlikte olmak üzere kalabalık koşullar altında bulmaktadırlar.

Ev koşullarını olumsuz olarak nitelendiren kadınların çoğunluğu dul, boşanmış ya da çok çocuklu ve dar gelirlidir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarından aynı zamanda ailedeki çocuk, engelli birey ve yaşlılara da bakmaları da beklenir ve bu durum kalabalık ortamda ya da başka bir aileyle yaşarken onların iş yükünü arttırmaktadır.

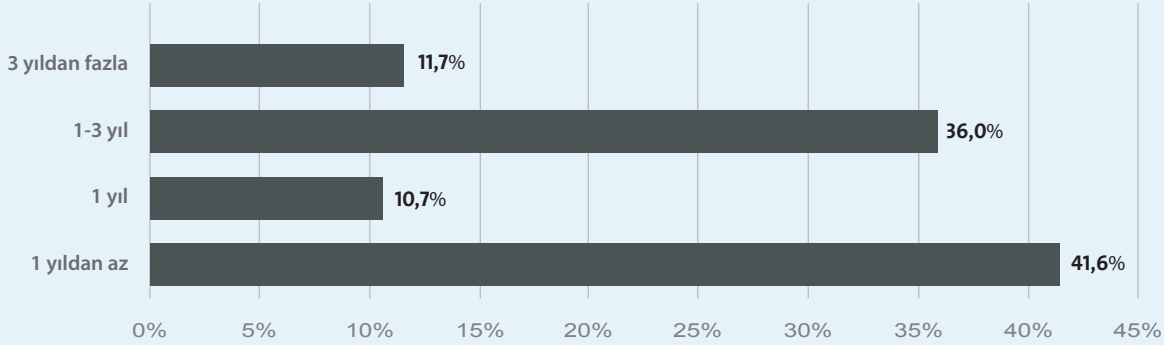
Erkek akrabalarıyla aynı evde yaşamak durumunda olan genç kız ve dul kadınlar bu kalabalık koşullar altında tacize karşı en savunmasız olanlardır. Örneğin dört yıldır İstanbul'da yaşamakta olan, 49 yaşında, bekar ve çocuksuz H. Adana'da kuzenleriyle birlikte yaşarken ekonomik açıdan suistimal edildiğini ifade etmiştir: *"Kuzenlerim Adana'da çalışıyorlardı ve ben de gidip onlarla çalıştım. Beni dövüp acı çektirdiler, paramı aldılar ve onları şikâyet ettiğimde hiçbir şey olmadı. Suriye'den eski komşum olan bir kadın beni arayıp İstanbul'a çağırdı. Şu anda yalnız yaşıyorum."*

Sık Taşınma Sorunu

Kadınlar bir evden diğerine oldukça sık bir şekilde taşınmaktadır (Grafik 21). Birçok kadın mevcut evlerinde bir seneden daha kısa süredir (%41,6) ya da bir yıldır (%10,7) yaşamakta olduklarını belirtmişlerdir.

GRAFİK 21

Aynı hanede barınma süresi



"Kiralık ev aradığımda insanlar boşanmış olduğum için bana evlerini kiralamak istemiyorlar... Çocuklarımı bile sorun ediyorlar. Eğer ikiden fazla çocuğun varsa çok gürültü yaparlar diye sana evlerini kiralamak istemiyorlar. Ben eşimden ayrırım, kız kardeşim de öyle. Birçok güçlükle karşılaşıyoruz." sözleri İzmir'de üç çocuğuyla yaşayan, eşinden boşanmış Z.'ye aittir.

İki buçuk senedir Şanlıurfa'da iki çocuğuyla yaşayan, 32 yaşında ve evli G. konuyla ilgili şunları ifade etmiştir: *"Türkiye'ye geldiğimden beri evimi altı kere taşındım. Çünkü kiralılar çok yüksek ve artmaya da devam ediyor."* Yaşanılan evin değiştirilmesi ve sık olarak ev taşımak kadınlar için ayrıca zor bir durum çünkü yeni bir ev

bulmak genelde onların sorumluluğu dâhilindedir. Kalabalık bir şekilde yaşayacak olmalarından dolayı ev sahipleri evlerini onlara kiralamaya yanaşmamaktadır. Komşu ve akrabalarından destek gelmediği sürece yeni bir ev bulup içini döşemek oldukça stresli bir süreçtir.

Ayrıca engelli bireylerin oldukça fazla olduğu Suriyeli toplumunda yaşanan evlerin koşulları hareket alanı sağlama konusunda oldukça yetersizdir ve bu durum başta kadınlar olmak üzere bu engelli bireylere bakan kişilere daha fazla yük olmaktadır.

SAĞLIK

Başbakanlık Eylül 2013’de Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişmelerinin önünde engel teşkil eden sınırlamaları ortadan kaldırmak için “Geçici Koruma Altında Verilen Sağlık Hizmetleri Genelgesi” yayınlamıştır. Bu düzenleme ile birlikte devlet dairelerinden resmi kimlik kartlarını alan Suriyeliler Türk sağlık sistemine erişme hakkı kazanmıştır.

Yine de bu sorunlar tamamen ortadan kalkmış durumda değildir. Birçok Suriyeli bu kimlik belgelerini almaya çekinmektedir; çünkü bu kimliği almanın Avrupa tarafından kabul edilmeleri ya da Türkiye dışına çıkmalarında önlerine engel olarak çıkabileceğini düşünmektedirler (HPG, 2017). Kayıtlı olmayan Suriyelilerin temel ve sevkli sağlık hizmetlerine erişimi sınırlıdır ancak acil bakım ve temel halk sağlığı hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanıp daha fazla sağlık hizmeti almak için kayıt olmaya sevk edilirler.

Gittikçe artan temel sağlık hizmet talepleriyle ilgilenmek için Sağlık Bakanlığı Türk doktor ve hemşirelerin Suriyeli doktorlarla birlikte çalışarak geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet vereceği Göçmen Sağlığı Merkezleri kurmaktadır. Bu merkezlerin insanların yerlerinden edilmesiyle ortaya çıkan dil, kültürel normlar ve sosyoekonomik bariyerler gibi olumsuz etkileriyle mücadeleye destek olup koruyucu sağlık hizmeti, ilaç tedavisi, tıbbi cihaz ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve rehabilitasyon merkezleri gibi uzman hizmetlerine erişimi kolaylaştırması beklenmektedir (Sağlık sektörü, 3RP 2018).

Konu üzerine yapılan literatür taraması sağlık sorunlarına fazladan dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir. Ergin (2015) tarafından yürütülen bir çalışmaya göre tüketim mallarına erişimin sınırlı olmasından dolayı beslenmeye ilgili ciddi bir sorun mevcuttur. Yalnızca Suriyelilerin küçük bir bölümü günde üç öğün yemek yiyebilmektedir; bu durum başta

çocuklar için olmak üzere ciddi sağlık sorunlarının meydana gelmesi konusunda risk oluşturmaktadır. Yapılan bazı araştırmalara göre Suriyeli kadınların yetersiz beslenmeden dolayı %50’sinde demir eksikliği, %46’sında B12 vitamini eksikliği vardır.

Ayrıca, sağlık hizmetleri konusunda kadınların hem sağlık sorunları hem de ihtiyaçları erkeklerle göre farklılık göstermektedir. Başta genç kızlar olmak üzere birçok kadın toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, yarıda kalmış eğitim ve çocuk yaşta evlilik gibi risklerle yüz yüzedir (AFAD, 2014).

Suriyeli kadınların %25’i üreme çağındadır ve yaklaşık %4’ü hamile durumdadır. Bu kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel caydırıcılardan (örn. Kadın sağlık hizmeti eksikliği) uzak bakıma ihtiyaçları vardır. Savaş ve yerinden edilme durumlarının psikososyal etkileri devam etmektedir ve ağır depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi etkilerle daha fazla uzman bakımı ve hane halkı harcamaları yoluyla mücadele edilmelidir (Sağlık sektörü, 3RP 2018).

Bu çalışmada aşağıdaki sağlık hizmetleri konusunda cinsiyete bağlı ciddi ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır:

- Hizmetlere erişim
- Koruyucu ve kadına özel bakım
- Psikososyal destek

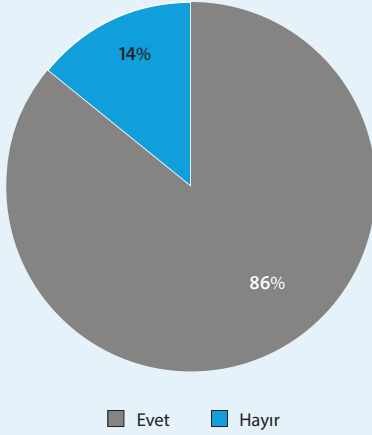


Sağlık Hizmetlerine Erişim

Çalışma dahilindeki kadınları %86'sı sağlık hizmetlerine yaşamakta oldukları şehirlerden eriştiklerini (Grafik 22) bildirmişlerdir ancak bu hizmetlere erişim şehirden şehire farklılık göstermektedir (Grafik 23). Sağlık hizmetlerinden faydalanma oranlarında en büyük ve en küçük yüzdeler Şanlıurfa (%96,1) ve İstanbul (%75,5) şehirlerindedir.

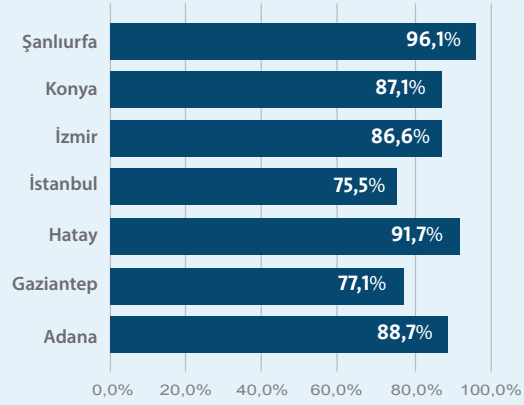
GRAFİK 22

Sağlık hizmetlerine erişim



GRAFİK 23

İllere göre sağlık hizmetlerine erişim



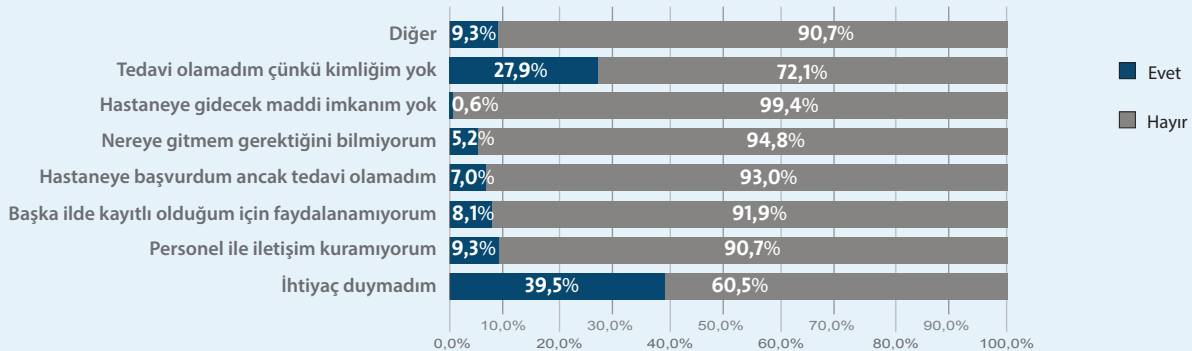
Sağlık hizmetlerinden faydalanamamış olan Suriyeli kadınlara göre bu konudaki ana problemler:

- 1) Sağlık hizmetlerine erişimlerini mümkün kılan kimlik kartları olmaması ya da kayıt yaptırdıkları şehirle yaşadıkları şehirlerin farklı olması (hizmetlere erişimin kayıtlı olunan şehirde olması gerekmektedir);
- 2) Dil engeli yüzünden sağlık personeliyle iletişim kuramamaları ya da kuramayacaklarını düşünmeleri;
- 3) Sağlık personellerinden nadiren ayrımcı tutum ve tavır görmeleridir. Sağlık hizmetleri ve bu hizmetlere nasıl erişilebileceği konusunda bilgi eksikliği de konuyla ilgili problemler arasındadır (Grafik 24).

Suriyelilerin Türkiye’de nerelerde ve ne sıklıkla sorun yaşadıklarını ve hangi hizmetlerden memnun kaldıklarını araştıran daha önceki bir çalışma (Erdoğan, 2017) en yüksek takdiri 100 üzerinden 72,8 puanla sağlık hizmetlerine vermiştir.

GRAFİK 24

Sağlık hizmetlerine erişememe sebepleri

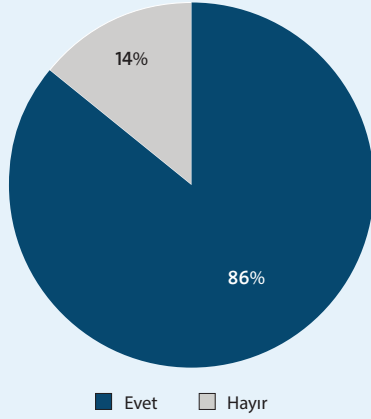


Bu sonuç çalışmada alınan, katılımcıların %85,6'sının memnuniyetini gösteren sonuçlarla onaylanmıştır (Grafik 25). Sağlık hizmetlerine karşı duyulan

memnuniyet Hatay (%93,2), İzmir (%91,3) ve Şanlıurfa (%90,3) şehirlerinde Adana (%72,3) ve Gaziantep (%75,6) şehirlerine kıyasla daha yüksektir (Grafik 26).

GRAFİK 25

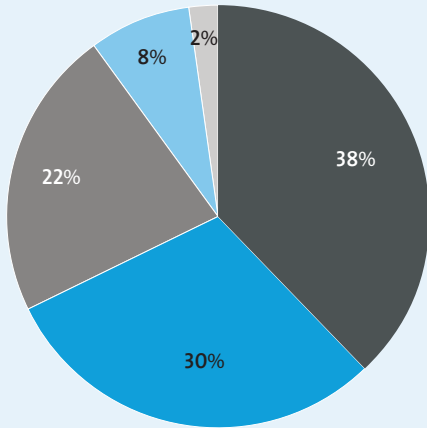
Sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet



Memnuniyet oranının yüksek olmasına rağmen ihtiyaç duyulan hizmetin sağlanmaması (%41,7), iletişim kurmada güçlük (%32,5) ve ayrımcı tavır deneyimi (%23,8) gibi sorunlar mevcuttur (Grafik 27).

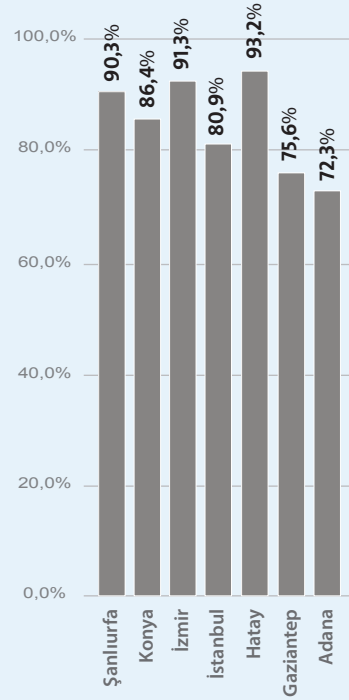
GRAFİK 27

Sağlık hizmetlerinden memnun olmama sebepleri



GRAFİK 26

İllere göre sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet

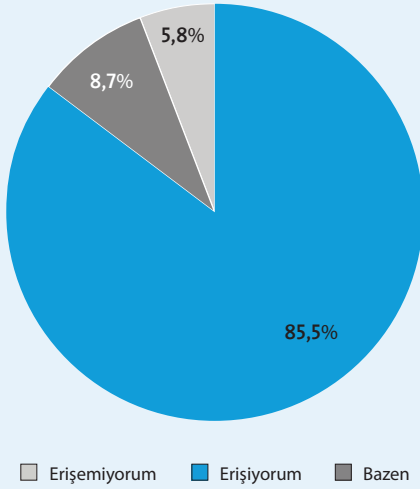


"Türkçe bilmediğim için sorunlar yaşıyorum. Mesela ben doktora 'bağırsaklar' diyorum ama o 'karın' dediğimi sanıyor. O yüzden bana yanlış ilaç veriyor. Bazen o ilaçları atıyoruz çünkü onlar yanlış ilaçlar. Dil bariyeri yüzünden iki taraf da birbiriyile iletişim kuramıyor"

sözleri Gaziantep'de yaşayan, 30 yaşında, evli ve dört çocuklu H.'ye aittir. Onun yaptığı bu açıklama birçok Suriyeli kadının hissettiği hayal kırıklığını gözler önüne sermektedir.

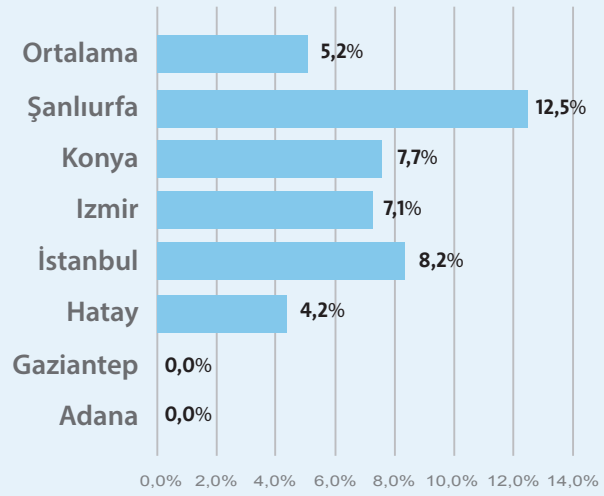
Her ne kadar kadınların %85,5'i ilaçlara erişim sağlayabildiklerini söylediler de (Grafik 28), doğru tedavi için doğru ilaca erişim sağlayabilmek hasta ve sağlık personelinin yaşadığı iletişim sorunları nedeniyle ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Ayrıca kronik hastalıklar için ücretsiz verilen ilaç ve tedavilerin takibi de hastanın bilgilendirilemediği durumlarda bir sorun olarak görülebilir.

GRAFİK 28
İlaçlara erişim



Bazı sağlık hizmetlerinin sağlanması için ücret ödemek de sorun teşkil edebilmektedir: *"Hizmette bir sorun yok ama bazı ilaçlar için para ödemek zorunda kalıyoruz sorun burada."* sözleri bir yıldır Hatay'da yaşamakta olan, 32 yaşında, evli ve 3 çocuklu C.'ye aittir.

GRAFİK 29
İllere göre sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi eksikliği



Sağlık hizmetleri ve bu hizmetlerden nasıl yararlanılabileceği konusundaki bilgi eksikliği de engeller arasındadır. Toplamda kadınların yalnızca %5,2'si bu durumu sağlık hizmetlerinden faydalanamama sebebi olarak belirtmiştir ancak yaşanan şehirlere göre çok ciddi farklılıklar söz konusudur. Gaziantep ve Adana'da kimsenin bu konuyla ilgili bilgilendirilmeme sorunu olmamasına rağmen Şanlıurfa'daki kadınların %12,5'i konuyla ilgili bilgi sahibi değildir (Grafik 29).

Sağlık hizmetlerinin kadın doktorlar tarafından sağlanması ve hasta ve doktorlar arasındaki iletişimin Arapça dilinde kurulması yanlış anlaşılmanın önüne geçebilir. Dokuz aydır Hatay'da yaşamakta olan, 22 yaşında, evli ve iki çocuklu H. durumu şu sözlerle özetlemektedir: *"Doktorların tavırlarında hiçbir sorun yok. Tercümanlar da var. Doktorların büyük bir kısmı Arapça da konuşabiliyor. Bu durum bizi çok rahatlatıyor."*

Dil engeli tercüman yardımıyla aşılabilecek bir engeldir. Bazı kadınlar tercümanlara para ödemek zorunda kaldıklarını ve bu durumun onlar için güçlük teşkil ettiğini bildirmişlerdir. Bu durumda ev sahibi

toplumdan komşularına bel bağlamaktadırlar. İzmir'de yaşayan, 27 yaşında, evli, bir çocuklu ve hamile olan G. şunları söylemektedir: *"Hastanelerde çalışan ve hastanelerden maaş alan tercümanlar olmalı. Bazen hastanelerde tercüman bulabiliyoruz ama her muayene ve prosedür için para ödemek zorunda kalıyoruz. Bu hizmeti hastaneler sağlamalı."*

Suriyeli kadınlara göre dil sorunu ve az da olsa ayrımcı tavırlar en çok Gaziantep, İzmir ve İstanbul'da gerçekleşmektedir. Tekrar tekrar hastaneye gidip yeterli hizmeti alamayan kadınların neredeyse tamamı sağlık hizmeti alma fikrinden vazgeçip sağlık hizmetlerini ihmalkâr olarak görmektelerdir.

Doğum yapan kadınlar Suriyeli kadınların çok fazla çocuk doğurdukları konusundaki önyargıyı dile getirmişlerdir. Bazı doktor, hemşire ve diğer sağlık personellerinin tavırlarını ayrımcı uygulama olarak görmektelerdir. Gaziantep’de yaşayan, 24 yaşında, evli ve iki çocuklu A. bu konuda kadınların nasıl hissettiklerini şu sözlerle açıklamıştır: “Hepsinden önce bazı doktorlar, hemşireler ve diğer personeller bize Suriyeli olduğumuz için kötü davranıyorlar. Kadınlar doğum yapınca hemşireler onlara bağıryorlar. ‘Niye bu

kadar çok bağıryorsun? Madem dayanamayacaktın niye sürekli çocuk doğuruyorsun’ diyorlar. Ayrıca diğer doğum yapan kadınlara anestezi yapmalarına rağmen bize yapmıyorlar. Bir de Suriyeli kadınlar doğum yaparken birçok insan odalara girip çıkıyorlar.”

Ayrımcılıkla mücadele için iyi bir şekilde işleyen, ücretsiz tercüman hizmeti ve şikâyet mekanizmaları önemli faktörler olarak öne çıkıyor.

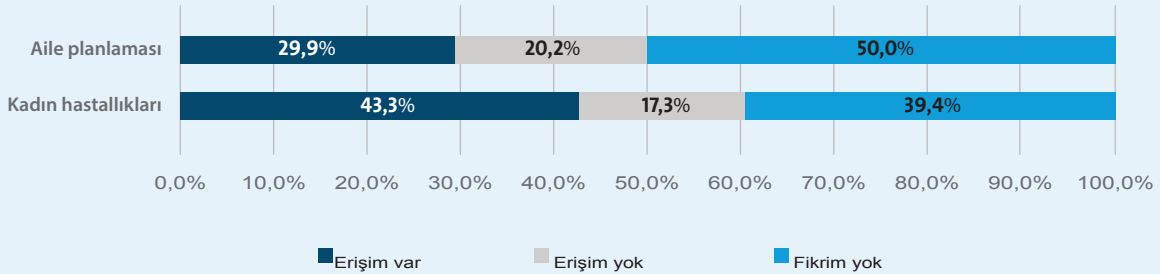
Koruyucu ve Kadınlara Özgü Sağlık Hizmeti

Suriyeli kadınların %25’i üreme çağında ve %4’ü hamile durumdadır. Bu durum gebe takibi ve gözlemi, lohusalık ve yeni doğan bakımı, hastalık taraması ve aile planlama gibi hizmetleri elzem kılmaktadır. Ergin (2015) kadınların %26,7’sinin hamilelik süreci boyunca

herhangi bir sağlık tesisi ya da sağlık çalışanına danışmadığı, %47,7’sinin Türkiye’de düşük yaptığı ya da ölü doğum gerçekleştirdiği ve %36,4’ünün herhangi bir aile planlaması hizmetiyle karşılaşmadığını ortaya çıkarmıştır.

GRAFİK 30

Aile planlaması ve kadın hastalıkları tedavi hizmetlerine erişim

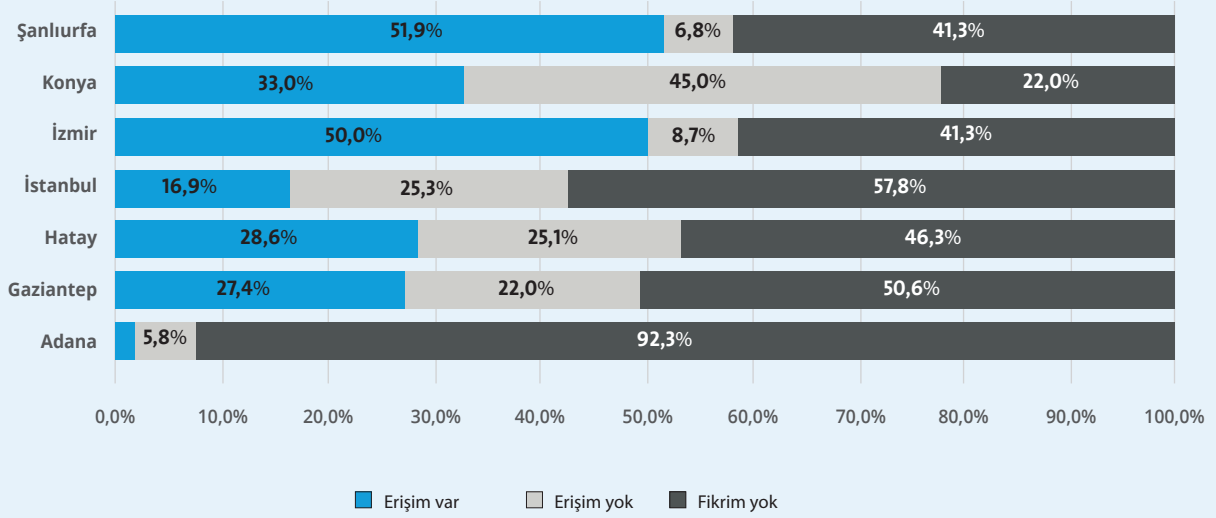


Grafik 30’da kadınların yalnızca %29,9’unun aile planlaması hizmetine erişebildiği ve %50’lik bir kısmının böyle bir hizmetin varlığından bile haberdar olmadığı gibi daha vahim bir manzara göstermektedir. %20,2’lik bir kısım ise bu hizmetlere erişemediklerini ifade etmiştir. Bu durum jinekoloji hizmetlerinde daha iyi durumdadır; %43,3’lük bir erişim oranı mevcuttur. Ayrıca bu hizmetten haberdar olmama oranı %39,4’dür.

Bu konularla ilgili bilgi eksikliğinin en çok olduğu şehirler sırasıyla Adana (%92,3), İstanbul (%57,8), Gaziantep (%50,6), Hatay (%46,3), İzmir (%41,3), Şanlıurfa (%41,3) ve Konya’dır (%22) (Grafik 31). Bu boşlukların doldurulması ve sağlık hizmetlerine erişimin önünde duran engellerin aşılması için daha fazla çalışma yürütmek ve farklı hizmet modelleri geliştirmek gerekmektedir.

GRAFİK 31

Aile planlaması hizmetlerine erişim



Birçok kadın çocuk sahibi olma kararı alınmasında söz sahibi değildir. Gaziantep’de yaşayan, 15 yaşında, bekar ve çocuk sahibi olmayan V. şunları söylemektedir: “Bizim kültürümüzde erkek ne isterse o yapılır. Çocuk yapmak istediklerinde çocuk yaparız.”

İstenmeyen gebelik, sağlıksız koşullarda doğum ve istenmeyen gebelikleri ortadan kaldırmak için sağlıksız koşullarda gerçekleştirilen kürtaj işlemlerinin önüne geçmek için hizmetler sağlanması gerekmektedir. Cinsel yolla bulaşan hastalıkları engellemek için de daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır. Kadın sağlığı ve jinekolojik hastalıklarla ilgili verilen hizmetlere dair bu denli farkındalık eksikliği olmasının bir sebebi de kadınların eşlerinin onlara bu tür hizmetler arayışında olma konusunda müsaade etmemeleridir. İzmir’de dokuz çocuğuyla yaşayan, 44 yaşında, evli ancak eşinden ayrı yaşayan B. Suriyeli erkeklerin bu konularda eğitilmeleri gerektiği ve çok eşliliğin kadınlar üzerinde ciddi bir hassasiyet sorunu oluşturduğu ifadesinde şu sözlerle bulunmuştur: “Geçen sene kadın sağlığı üzerine eğitim kursu yapmışlardı. Ben kaydoldum ama eşim gitmeme müsaade etmedi. Her şey erkeklerin elinde. Onlar istediğinde hemen çocuk yapmak zorundayız çünkü yapmazsak başka eş alıveriyorlar. Aile planlaması çok güzel bir şey ama sadece kadınlara öğretilen bir şey olduğu sürece yetersiz. Erkeklerin de bunları öğrenmeleri gerekir.”

Suriyeli kadınlar için aile planlaması ve kadın sağlığı

gibi alanlar ya üzerinde hak sahibi olmadıkları ya da diğer zorunlu ihtiyaçların yanında önemsiz kalan bir ihtiyaçtır. Bunun gibi sunulması gereken bazı hizmetler hakkında önyargılar mevcuttur.

Bazı katılımcılar kadın haklarına gereken hassasiyetin gösterildiği, dil sorunu olmadan ve kadın sağlık hizmeti profesyonelleri tarafından ücretsiz olarak verilecek hizmet ve eğitimlerin kadınları sürekli doğum yapma ya da erkek çocuk sahibi olma konusunda yapılan baskılara karşı daha güçlü kılacağı kanaatinde olduklarını da ifade etmişlerdir. İzmir’de yaşayan, 21 yaşında, nişanlı ve çocuksuz A. bu konu hakkında fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir: “Her kadının bu tür eğitimlere ihtiyacı vardır. Suriyeli insanlar çok çocuk yaparlar. Bu durum yalnızca doğru eğitimle düzeltilebilir. Ayrıca ailelerin ekonomik açıdan refahı da çok önemli. Herkesin çocuklarına bakıp onların eğitim almalarını sağlayıp sağlayamayacakları konusunda düşünmeleri gerekir.”

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Suriyeli kadınlar tarafından deneyimlenen en yaygın insan hakları ihlallerinden birisi savaşın sebep olduğu travmayla ilişkilendirilebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir (AFAD, 2014). Bu çalışmaya toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti dahil etmek oldukça güçtü. Bu olgu toplumun geniş çapta kabullenışı yüzünden görünmez bir hal almıştı. Bu sebepten, görüşmelere toplumsal cinsiyete dayalı şiddete dair sorular dahil edilmemiştir ancak odak grup görüşmelerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusu daha herhangi bir derinliğe girilmeden kendiliğinden açılmıştır.

Suriyeli erkeklerle yapılan bir odak grup görüşmesi esnasında katılımcılar çocuk yaşta evlilik, cinsel taciz ve tecavüz gibi toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin çeşitli biçimlerine dair bilgilendirilmenin önemini üzerinde durmuşlardır: *“En önemlisi bizlerin kız ve erkek çocuklarımızla cinsellik hakkında konuşmaya utanmamızdır. Bir kız çocuğu erken yaşta evlenip*

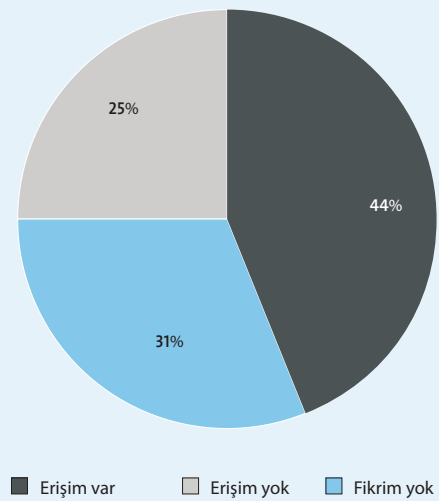
evliliğinde kötü bir deneyim yaşadığında bunalıma girer çünkü daha önce kimse onunla bu konularda konuşmamıştır ve onlar da kendilerini üzen bu konuları utanç ve korku gibi sebeplerle kimseye anlatamaz. Bu konularda eğitim almaları gerekir. Tecavüz ve boşanma gibi olayların önüne eğitimle geçebiliriz.” sözleri Konya'daki bir odak grup görüşmesinde katılımcı olan, üç buçuk yıldır Konya'da yaşamakta olan, 39 yaşında, evli ve altı çocuklu bir Suriyeli erkeğe aittir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet bütün sağlık hizmetlerinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu hizmetleri psikososyal destek, hukuki danışmanlık, Arapça dilinde bilgilendirme ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti engellemeye yönelik kampanyaların desteklediğinden emin olmak için politika ve projelere ihtiyaç vardır.

Hijyen

Mazlumder (2015) başta barınma merkezleri dışında yaşayanları olmak üzere, Suriyelilerin yaşam koşulları, yetersiz beslenme ve sınırlı ya da hiç mevcut olmayan kişisel bakım gibi sebeplerden dolayı enfeksiyon ve salgın hastalık gibi tehditler altında olduklarını belirtmiştir. Konu hakkındayürütülen güncel çalışmalar Suriyeli kadın ve kız çocuklarının hijyen malzemelerine ulaşma konusunda yaşadıkları dezavantajların sağlık hizmetleri yönündeki ihtiyaçlar konusunda önemli bir husus olduğunu göstermiştir. Kadınların %56'sı ya bu hijyen malzemelerine erişimmemekte (%31) ya da bu tür ihtiyaçlara yönelik hizmetlerden haberdar bile değillerdir (%25) (Grafik 32). Bu konuda bilgi eksikliği ve hijyen malzemelerine erişememe durumunun bütün şehirlerde benzer bir şekilde mevcut olduğu saptanmıştır.

GRAFİK 32
Hijyen malzemelerine erişim

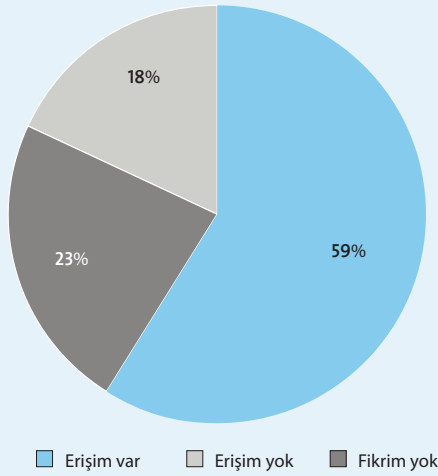


Psikososyal Destek

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının psikososyal destek hizmetlerinden yararlanma konusunda yürütülen bir çalışma sonucunda bu kadınların %18,6'sının hizmetlere erişim sahibi olduğu, %58,8'inin bu tür hizmetlerin varlığından haberdar olmadığı ve %22,6'sının bu hizmetlerden haberdar olmalarına rağmen faydalanmadığı sonucuna ulaşmıştır(Grafik 33).

GRAFİK 33

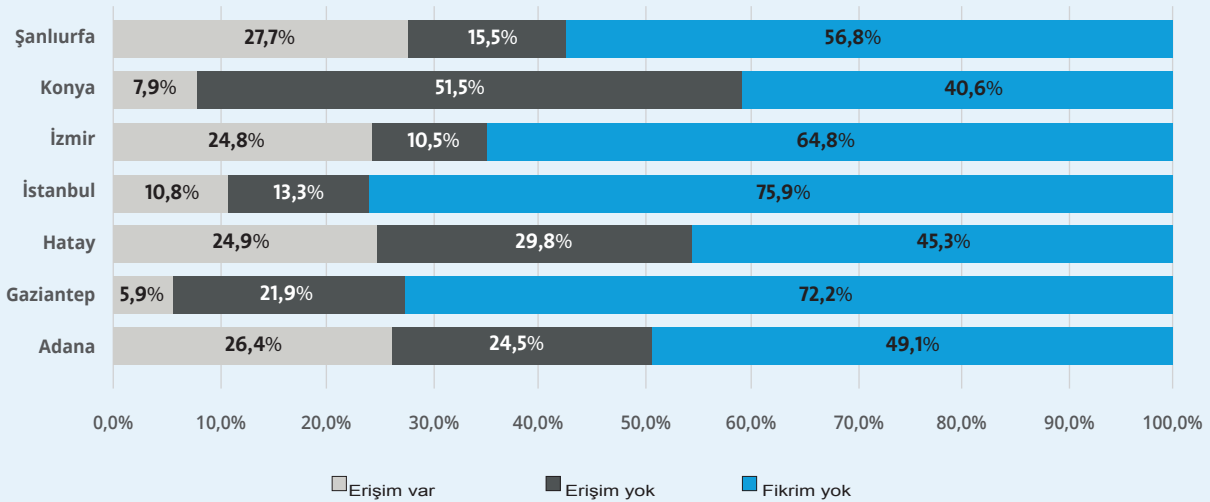
Psikososyal hizmetlere erişim



Bu tür hizmetlerden haberi olmayanların en çok bulunduğu şehirler sırasıyla İstanbul (%75,9) ve Gaziantep (%72,2) olmuştur. Bu hizmetlere erişimin kısmen daha iyi olduğu şehirler Şanlıurfa (%27,7), Adana (%26,5) ve Hatay'dır (%24,9). Gaziantep (%5,9) ve Konya (%7,9) ise psikososyal destek hizmetlerine erişimin düşük olduğu şehirlerdir. Bu veriler psikososyal hizmetlerin bazı şehirlerde diğerlerine oranla daha fazla olmak üzere bütün şehirlerde geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Grafik 34).

GRAFİK 34

Şehirlere göre psikososyal hizmetlere erişim



EĞİTİM

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının eğitimlerine Türkiye’de devam etmeleri hususunda karşılaştıkları birçok engel söz konusudur. Sonuçlar oldukça yüksek bir oranla eğitimin düşük seviyede kaldığını göstermektedir.

2014 yılında yayınlanan bir yönerge ile Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) da katkılarıyla Türkiye’de geçici koruma altında olan bütün okul çağındaki Suriyeliler’e eğitim hizmetlerine erişim garantisi vermiştir. DiGM’den edinilen verilere göre Suriye nüfusunun %51’i 0 ile 18 yaşları arasındadır ve bu toplamda yaklaşık 1,5 milyon Suriyeli çocuk olduğunu göstermektedir. 600.000 çocuğun okula gitmesini sağlayan çabalara rağmen okul çağındaki Suriyeli çocuk ve ergenlerin %40’ı okula gitmemektedir (Eğitim sektörü, 3RP 2018).

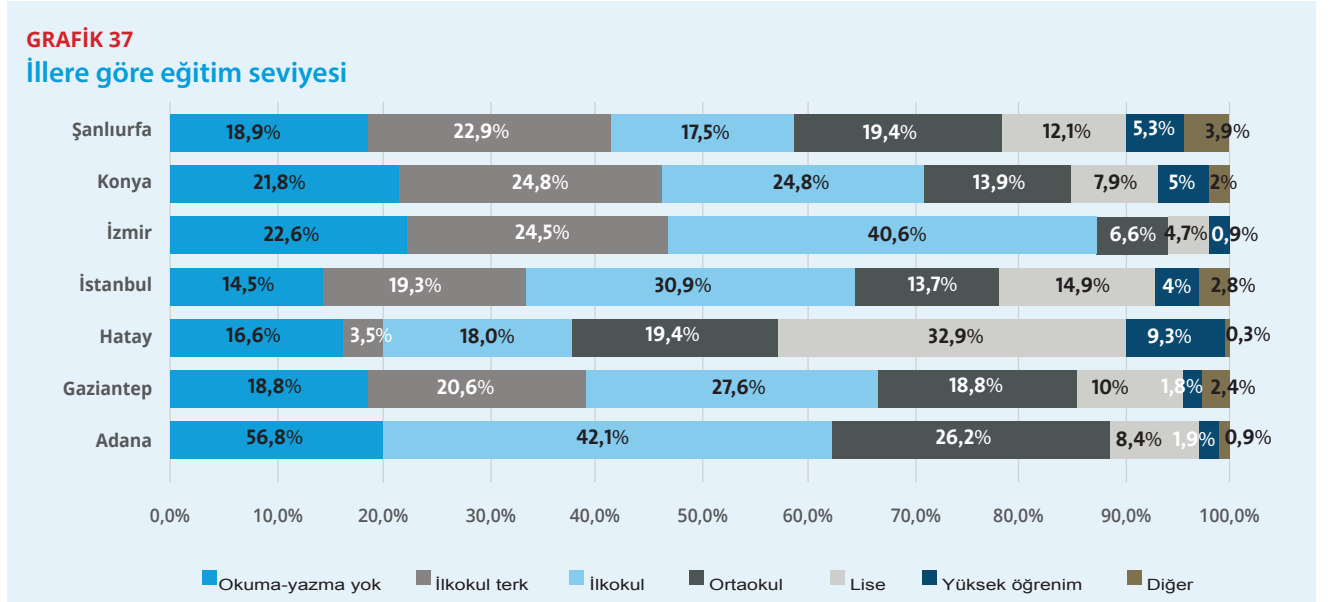
Evli kadınların çocuk bakma sorumlulukları, dil engelleri ve eşlerinin müsaade etmemeleri sebebiyle eğitim ve mesleki eğitime devam edememe durumları istihdam olanaklarını etkilemektedir.

Eğitimde cinsiyetle alakalı gereksinim ve problemler arasında bu çalışmada üzerine odaklanılan faktörler aşağıdaki gibidir:

- Okula hiç başlamayanlar
- Okulu yarıda bırakanlar
- Dil engeli
- Eğitime yönelik maddi destek eksikliği

Eğitim ve Mesleki Eğitim Hizmetlerine Erişim

Anketlerimize katılanların %62’si eğitimlerini yarıda bıraktıkları için ilkokul ya da düşük eğitim seviyesindeyken %19’u tamamen eğitimsiz ve %21’i lise eğitime sahiptir. Yalnızca %5’lik bir kısım yüksek eğitim görmüştür (Grafik 4).

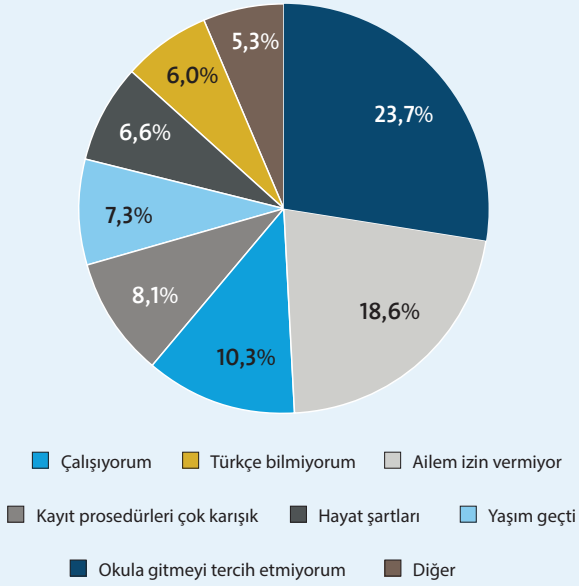


Eğitim durumları yaşanan şehirlere göre düşünüldüğünde Hatay (%42,1) ve İstanbul (%18,9) lise ve yükseköğrenim açısından en yüksek oranlı

şehirler olurken, İzmir (%87,7) ve Konya (%71,4) eğitim seviyesinin (ilkokul ya da daha düşük) düşük olduğu şehirler olmuştur (Grafik 37).

Suriyeli kadınların okulu bırakmalarının sebepleri arasında eğitim almayı tercih etmemeleri (%23,7) ya da ailelerinin eğitimlerine devam etmelerine izin vermemeleri (%18,6) bulunmaktadır (Grafik 38). Bu kadınların %10,3'ü çalışmakta olup %8,1'i okula

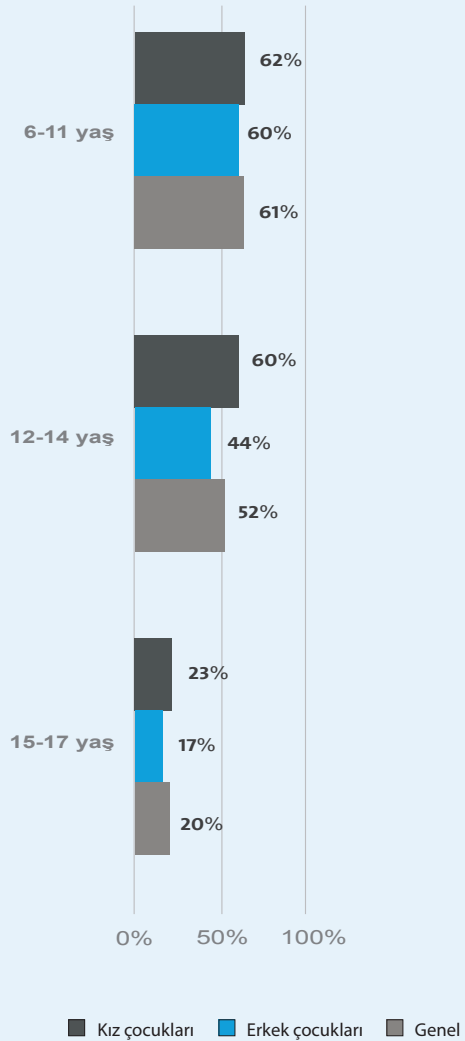
GRAFİK 38
Okulu bırakma nedenleri



kaydolup gitmenin çok karmaşık bir iş olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların yalnızca %6'lık bir kısmı dil engelinin eğitim almayı bırakmalarının ana sebebi olduğunu bildirmiştir.

Çocuk katılımcılar arasında, 6 ile 14 yaş arasında okula gitme oranı %61'dir. Bu oran daha büyük yaşlarda düşüş göstermektedir (12 ile 14 yaş arası %52 ve 15 ile 17 yaş arası %20). Kız ve erkek çocukların oranları (Grafik 39) arasında kız çocuklarının 12 ile 14 yaş arası daha yüksek oluşu gibi farklılıklar mevcuttur. 15 ile 17 yaşları arasında okula devam konusunda büyük bir düşüş vardır; kız çocukları için %37 ve erkek çocukları için %27.

GRAFİK 39
Yaş ve cinsiyete göre okula devam etme



FOTOĞRAF: SGDD-ASAM / MSC Ekibi

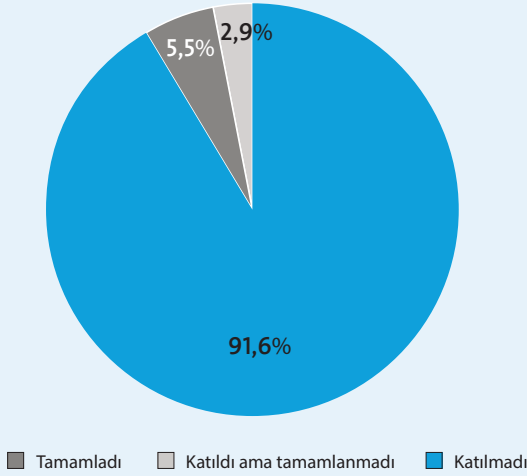
Bu düşüş kız çocukları için çocuk yaşta evlilik erkek çocukları için ise çocuk işçiliğiyle alakalı olabilir (bakınız Grafik 60).

Mesleki Eğitim

Katılımcıların %8,4'ü Suriye'deyken mesleki eğitim almışlardır. (Grafik 41); büyük bir çoğunluğu (%65) en çok dikiş nakış (%27) ve ardından kuaförlük (%26) eğitimlerini tamamlamıştır (Grafik 42).

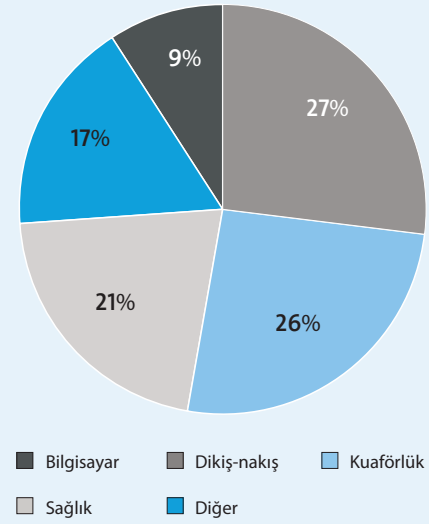
GRAFİK 40

Suriye'deki mesleki eğitim durumu



GRAFİK 41

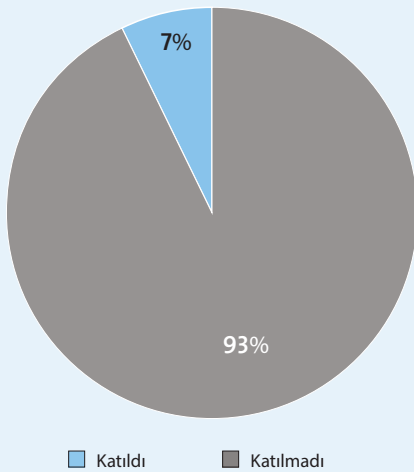
Suriye'de tamamlanmış mesleki eğitim kursları



Suriyeli kadınların mesleki eğitimlerini devam ettirme oranlarında Türkiye'ye geldikten sonra küçük bir düşüş gerçekleşmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra mesleki eğitimine devam edenlerin oranı %7,2'dir. (Grafik 42).

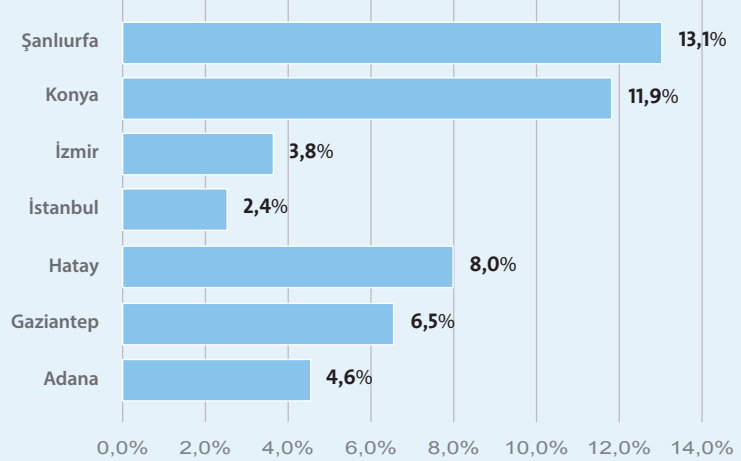
GRAFİK 42

Mesleki eğitim kursuna katılım



GRAFİK 43

İllere göre mesleki eğitim kurslarına katılım



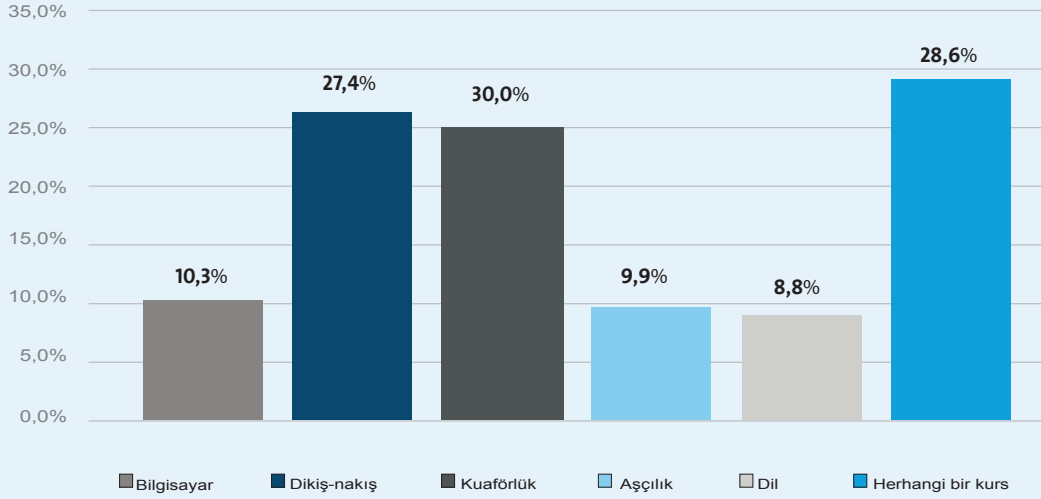
Kadınlar STK'lar tarafından verilen mesleki eğitim kursları arasında en çok dikiş nakış ve kuaförlük eğitimlerine katılıp bu eğitimleri sonuna kadar devam etme eğilimindedir. Mesleki eğitim kurslarına katılımın

en yüksek olduğu şehir Şanlıurfa (%13,1) olurken bu oranın en düşük olduğu şehir İstanbul (%2,4) olmuştur (Grafik 43).

Suriyeli kadınlara mesleki eğitim hakkında görüşleri sorulmuştur. En çok verilen yanıtlar arasında kuaförlük (%30), dikiş nakış (%27,4), bilgisayar (%10,3), aşçılık (%9,9) ve dil (%8,81) eğitimleri yer almıştır. (Grafik 44).

GRAFİK 44

Tercih edilen mesleki eğitim alanları



Bu alanlar çocuk bakma sorumlulukları ile çakışmadan gelir kaynağı olarak kullanılabilecekleri için tercih edilmiş olup geleneksel cinsiyet rolleri ve Suriye’de daha evvelinde alınan eğitimlerle yakından alakalıdır. Beş yıldır İzmir’de yaşamakta olan, 32 yaşında evli ve iki çocuk annesi bir katılımcı şu düşüncelerini aktarmıştır: *“Aslında bir kuaförlük kursuna gitmeyi çok isterdim. Bu kurslar Suriyeli kadınlar için faydalı olacaktır. Bir meslek edinin, evin dışında çalışarak para kazanacaklar. O yüzden bir ofis gibi güvenli bir ortamda verildikleri sürece bu tür kurslara katılmayı isterim”.*

Yapılan görüşmeler mesleki eğitime erişimin artmasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya çıkarmıştır. Gaziantep’de görev yapan bir uluslararası STK çalışanı şunları söylemiştir: *“Kadınların erişebileceği birçok yerde mesleki eğitim kursları açıp sosyal bütünlüğü güçlendirmek adına Türk ve Suriyeli kadınları bir araya getirmek için çalışmalar yapılmalıdır.”*

Mesleki eğitimin kadınların erişim sahibi olduğu

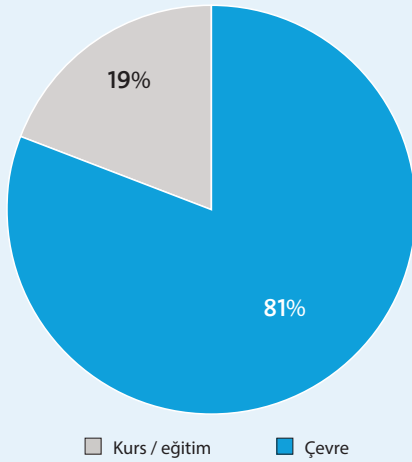
yerlerde yapılması gerekmektedir. Çocuk bakımı hizmetlerinin sağlanması katılımı arttıracaktır. Bununla beraber, kanaat önderleri ve STK çalışanları kadınların bu kurslara erişimi ve mesleki eğitimlerini tamamladıktan sonra istihdam garantisi ve katılım sertifikası edinmelerinin önemini dile getirmişlerdir.



FOTOĞRAF: UN Women / Pınar Alkan Yarıkkaya

Dil Edinimi

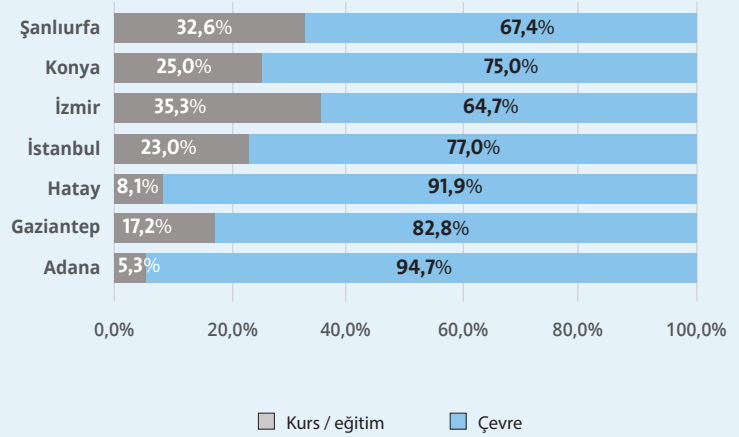
GRAFİK 45
Dil edinimi şekli



Türkçe konuşabildiğini söyleyenlerin (%29,8) yalnızca %19,2'si Türkçe dil kursuna katıldıklarını belirtirken, %80,8'i etrafındaki insanlarla iletişim kurarken Türkçe öğrendiklerini ifade etmiştir. (Grafik 45).

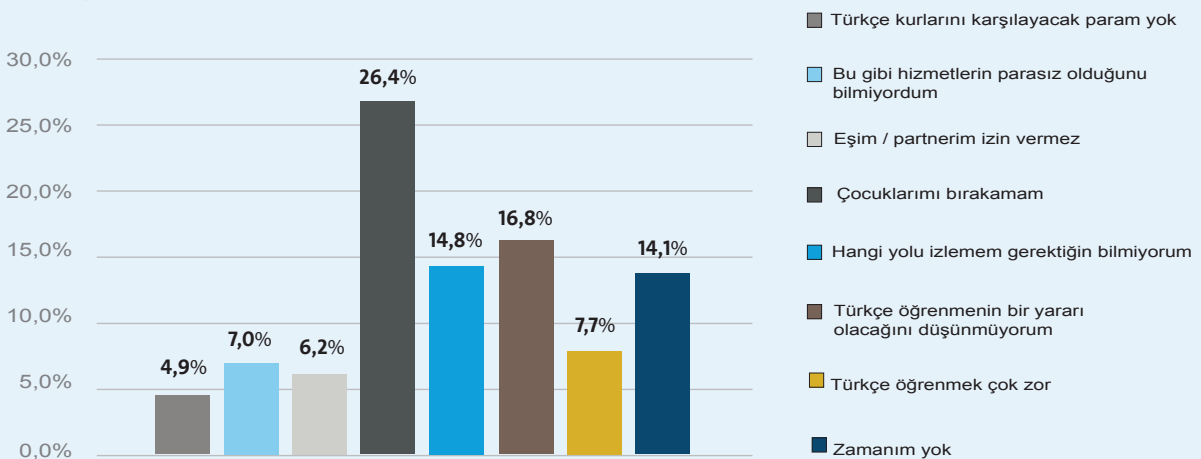
Yaşanılan coğrafyaya göre en yüksek Türkçe dil kursu katılımı İzmir (%35,3) ve Şanlıurfa'da (%32,6) gerçekleşirken en düşük katılım oranı Hatay (%8,1) ve Adana'dadır (%5,3) (Grafik 46). Hatay Suriye sınırına yakın bir şehir olup yüksek bir Arapça konuşma oranına

GRAFİK 46
İllere göre dil edinimi



sahiptir. Dil kurslarına katılım gerçekleşmemesinin sebepleri arasında çocuk bakımı hizmetlerinin mevcut olmayışı (%26,4), kursların faydasız olması (%16,8), böyle bir imkândan haberdar olmamak (%14,8), ne yapılacağından emin olunmaması (%14,8) ve zaman olmaması (%14,1) bulunmaktadır. Katılımcıların yalnızca %6,2'si eş ya da partnerlerinin bu kurslara katılmalarına müsaade etmeyeceğini belirtmiştir. (Grafik 47).

GRAFİK 47
Türkçe öğrenmeme nedenleri



Dil ediniminin gerçekleşmemesi hem Suriyeli kadınlar hem de onların çocukları için en büyük engellerden biridir. Dil ile alakalı sorunların çocukların eğitim, istihdam ve Türk toplumuna entegrasyonu konusunda engel teşkil ettiği ifade edilmiştir.

Kadınlar Türkçe öğrenmek istediklerini ve cinsiyetle ilişkili engellerin ortadan kalkması için dil kurslarına katılımın zorunlu olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Eğitimlerini Yarıda Bırakanlar

İletişim sorunları ve dil engelleri çocukların eğitimlerini yarıda bırakmalarının temel sebepleridir. *“Benim çocuğum okula gitmeye başladığında dil açısından zorluk çekecektir. Burada hiç kimseyi tanımıyor ve hiç arkadaşı yok. Belki de sınıf arkadaşları sırf Suriyeli diye onu farklı görecekler. Öğretmenler Suriyeli çocukları kendilerini anlamadıkları için önemsemiyorlar. Her okulda Arapça bilen bir hoca olmalı ki başta küçük sınıflarda okuyanlar olmak üzere çocuklar zor durumlarda onlara ulaşabilsin.”* sözleri İzmir’de yaşayan, bir çocuk annesi ve bekar bir katılımcımıza aittir.

Birçok çocuk Türkçe öğrenme konusunda yeterli destek alamamaktadır ve bu durum okul performansında olduğu kadar arkadaş edinme konularında da çocuklara engel teşkil etmektedir. Çocuklar okula devam etme konusunda isteksiz hale gelebilmekteler. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 10 ile 18 yaş arasında okulu bırakmış kişiler için bir Hızlandırılmış Öğretim programı geliştirmiştir. Eğitim yıllarının birçoğunu kaçırmış olan kişiler için bu program örgün eğitim, mesleki eğitim ve yaşam becerileri gelişimi konusunda bir köprü görevi görmektedir (Eğitim sektörü, 3RP 2018).

Kız çocuklarının eğitiminin önünde duran birçok cinsiyete bağlı sebep bulunmaktadır. Uluslararası İş Birliği ve Kalkınma Merkezi’nin (CTDC) yaptığı bir cinsiyet analizi raporu Suriyeli ebeveynlerin kız çocuklarını okula göndermekten ya yol masrafları ya da kız çocuklarının okula yürüyerek gitmelerinin güvenli olmayacağı düşüncesi gibi sebeplerle çekindiğinin altını çizmektedir. Erkek çocuklarının çocuk işçilik sebebiyle okulu bırakma ihtimalleri kız çocuklarınıninkine kıyasla daha yüksektir.

Eğitimin yarıda bırakılması çocuk yaşta evlilik ve çocuk işçiliği gibi negatif savunma mekanizmalarının geliştirilme riskini arttırmaktadır (bakınız Grafik 39 ve 60). Bir UNHCR raporu (2017) bu iki sorunun Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimlerini yarıda kesmelerine sebep olan en önemli ve baskılayıcı faktörler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu raporda hem çocuk yaşta evlilik hem de çocuk işçiliğinin Suriyeli toplumda ekonomik ve sosyal güçlüklerle başa çıkmak için sosyal açıdan ne denli kabul edilebilir yollar olduğu tartışılmaktadır.

Türkiye’de eğitimlerine devam edemeyen ergenler arasında kız çocuklarının ana sebebi evden çıkmalarına izin verilmemesi, kız çocuklarının ilköğretim eğitimi sonrasında evlerinde tutulmaları, onlara evde bakım sorumlulukları verilmesi ve erken yaşta evlendirilmeleridir.

İzmir’de yaşayan, 16 yaşında olan H. bu konu hakkında şu sözleri söylemiştir: *“Şimdi ben okuma talebinde bulunsam kim çalışacak, nasıl yaşayacağız? Şu anda 16*

yaşımdayım ben 10 yaşında çocuklarla aynı sınıfa nasıl gideyim? Eve kim bakar? Mesleki eğitimle ilgili hiç bilgi sahibi değilim. Nerelerde verildiklerini bilmiyorum. Eğitim ve dil sorunlarım çözülseydi iş bulmak kolaylaşırdı.”

Suriyeli kadınların bazıları iyi eğitim almış olmanın onların iş pazarındaki şansını arttıracığının farkındalar. Ancak cinsiyet rolleri ve kültürel normların bile ötesinde Türkiye’de diploma alma, sınavlara girme vb. eğitim gereksinimleri hakkında bilgi edinme konusunda engellerle karşılaşmaktalar. Türkçe veya İngilizce öğrenme ya da diploma denkliği edinmek için gerekli prosedürleri yerine getirme gibi çeşitli yöntemleri denemekteler. Gaziantep’de yaşayan, 23 yaşında, evli, bir çocuk annesi ve hamile olan N. deneyimlerini şu sözlerle aktarmıştır: *“Üniversiteye girmek için çeşitli gereksinimler söz konusu. Çok zor gereksinimler... Mesela yaş sınırı üniversiteye kabul edilmemizi daha güç hale getiriyor. Diploma almak da zor. Bir tane sınavdan sonra bize diploma vereceklerdi ama sınavdan sonra tek bir sınavın yetersiz olduğunu söylediler. Bizi bir sınava daha soktular.”*

Eğitim Desteğinde Yetersizlik

Sosyoekonomik faktörler çocuk, genç ve yetişkinlerin eğitim almasını güçleştirmektedir (Eğitim sektörü, 3RP 2018). Temel faktör Suriyeli kadınların çocuklarının eğitimini ön planda tutmalarına rağmen kaynak eksikliğidir.

“Tek istediğim çocuklarımın okula gitmeleri için gerekli eğitim ya da yardım almak. Onların okuması benim için en önemli şey ama eğitim masrafları çok fazla. Ücretsiz kurslar olmalı ki çocuklarımı gönderebileyim. Buradaki kurslar çok pahalı.” sözleri Gaziantep’de yaşayan, 39 yaşında, evli ve 5 çocuk annesi Z.’ye aittir.

Diğer engeller arasında kayıt yaptırmanın zor olması, diploma denkliği bulunmaması, öğretmenlerin olumsuz tavırları, profesyonel olmayan öğretmenler, okul ile yaşanan yer arasındaki mesafenin uzun olması ve ulaşım masrafları vardır. Çocuklardan okula gitmek yerine çalışmaları istenmektedir. Suriyeli kadınlar bu engellere karşı koyabilmek için şartlı eğitim desteği, zorunlu ilköğretim ve kız ve erkek çocuklarının okullarını ayırmayı önermektedir.

Saha analizlerinde Suriyelilerin temel ihtiyaçları listesinde, eğitim ihtiyacı, kendileri tarafından öncelikli olarak nitelendirilmemekte ve diğer ihtiyaçlar karşılandıktan sonra eğitim konusu gündeme getirilmektedir.

Hatay’da yaşayan, evli ve iki çocuklu D. Şunların altını çizmektedir: *“Suriye’de psikoloji okuyordum ancak eğitimime burada devam edemedim. Bu çok kötü bir durum. Çocuklarım var ama onlara bakacak kimsem yok. Hayat hiç destek almayınca çok zor. Tabiki de okulumu bitirebilmeyi çok isterdim.”*



FOTOĞRAF: SGDD-ASAM / Uğur Çökdü

GEÇİM KAYNAKLARI

Türk iş piyasasına dahil olmak isteyen Suriyeli kadınlar dil sorunları, çocuk bakma sorumlulukları ve diğer cinsiyete bağlı engellerle karşılaşmaktalar. Evli kadınların iş dünyasına katılmaları her zaman aileleri tarafından izin verilen bir durum değildir. Suriye’de çalışamamış olan kadınların birçoğu Türkiye’de de çalışamamaktadır.

Uygun işler olmasına rağmen Suriyeliler uzun süre çalışıp az para ödenecek ucuz iş gücü olarak görülmektedir. Bu durum Suriyeli kadınları istismar ve suistimale karşı özellikle daha da savunmasız kılmaktadır.

Bu çalışmada aşağıdaki temel sorunlar incelenmiştir:

- Kayıtlı istihdama erişim
- Kadınların çalışmaları için gerekli sosyal ve kurumsal çevre
- Düşük ücret ve çalışma şartları
- Çocuk işçiliği

Kayıtlı İstihdama Erişim

Geçici Koruma Altındaki Yabancıların Çalışma İzinleri üzerine Ocak 2016’da yapılan düzenlemenin ardından 13.000 civarında çalışma izni çıkarılmıştır (MoLSS, 2017).

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı’nın iş birliği ile bir **“Ekonomi ve İşgücü Çalışma Grubu”** oluşturulmuştur. Bu grup iş piyasasında duyulan ihtiyaçlara göre mesleki eğitim sağlanması ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi gibi istihdam edilebilirliğin artırılması ve Suriyeli iş gücünün haritalandırılmasıyla görevlendirilmiştir. Şu anda kayıtlı ve resmi istihdam şartlarının oluşması için birçok hukuki düzenleme gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen, Suriyelilerin kayıt verilerinin güncellenmesi süreci sonucunda, onların mesleki bilgi ve eğitim seviyelerinin yeniden tespiti de çalışmalara iş gücü açığı çerçevesinde destek verebilir.

Kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin hayatta kalabilmek için çalışmaktan başka seçenekleri yoktur; 800.000 ile 1 milyon arasında Suriyeli çalışmaktadır. Kayıt dışı istihdam ve Türkiye’de %35 civarlarında olan gayri resmi ekonomi en büyük sorunlardır.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ve ev sahibi toplum %10,2’lik bir işsizlik oranıyla karşı karşıyadırlar (Turkstat Temmuz 2017). Her ne kadar Suriyeliler’in Türkiye’ye gelmesi bu denli ciddi durumlara sebep olmamış olsa da kitlesel göç gerçekleştiğinde yerel halkın en büyük kaygılarından birisi işlerini kaybetmektir. Suriyeliler’in Türkiye’ye gelmesi itibarıyla işinden olan kısıtlı sayıda

insan mevcuttur. 2010 yılındaki işsizlik oranı %11,1 iken 2016’da %0,2’lik bir düşüş ile bu oran %10,9 olmuştur (MBSRC 2017). Suriyelilerin aynı zamanda Türkiye’ye ekonomik canlılık getirmiş olması da önemli bir noktadır.

Sınır şehirleri ve büyük şehirlerdeki ortak bir sorun Suriyelilerin piyasanın çok altında ücretlerle ucuz iş gücü olarak çalışmak zorunda bırakılmalarıdır. Bu durum yalnızca sosyokültürel dokuyu değil, aynı zamanda yerel ekonomiyi de olumsuz olarak etkilemektedir. Prof. Dr. Murat Erdoğan tarafından gerçekleştirilen Suriyeliler Barometresi (2017) araştırması Suriyelilerin en çok; kötü çalışma koşulları ve yeterli ücret almama durumlarından şikâyetçi olduğunu göstermektedir. Türklerin Suriyelileri sömürdüğü algısı Suriyelilerin %54,6’sı tarafından benimsenmiştir. Emek istismarı ve gayri resmi ekonomideki istihdamın ve aynı zamanda iş kayıpları ve ev sahibi toplumda sosyal gerilimlerin önüne geçme konusunda kayıtlı istihdam en önemli alanlardan biridir.

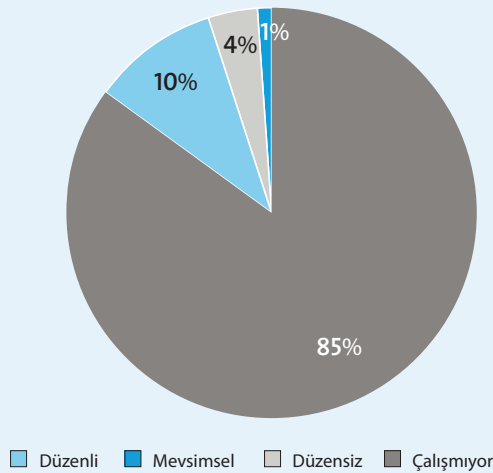
Türkiye’de çalışan Suriyelilerin %43,1’i günlük, %40,7’si düzenli ve %6,2’si mevsimlik işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Suriyeliler Türkiye’deki çalışma hayatına çabuk uyum göstermişlerdir. Gündelik işçilerin yanı sıra %9’luk bir kesim kendi işini kuran yatırımcılar olmuştur. Dikkat çekici bir biçimde, ev sahibi toplumda gerilimin ana sebebi çalışan Suriyeliler değil kendi iş yerlerini açan Suriyeliler olmuştur (Erdoğan, 2017).

Suriyeli kadınlara tanınan istihdam fırsatlarıyla genel Suriyeli nüfusuna tanınan fırsatlar arasında benzerlik ve farklılıklar söz konusudur. Resmi istihdam fırsatlarının eksikliği ve onların ucuz iş gücü olmaları yönündeki algı ve asgari ücretin üçte birine tekabül eden maaşları kabul etmeleri (TISK/Hugo, 2015) gibi durumlar uzun mesailer kaşılığında yeterince ücret almadan çalışma durumlarının devam etmesine sebep olmaktadır.

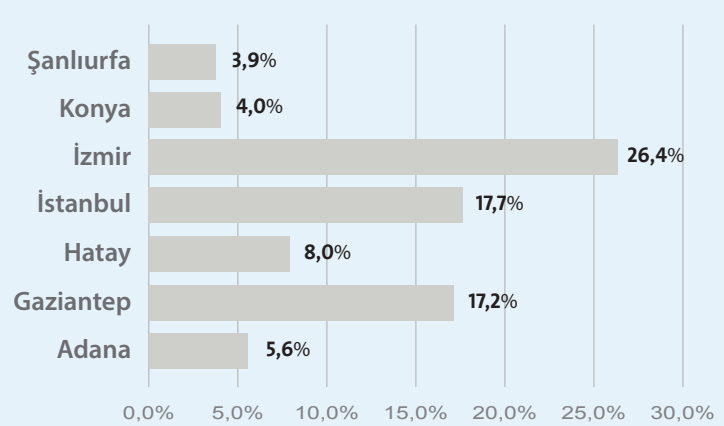
Suriyeli kadınlar arasında istihdam oranı yalnızca %20'dir. Bu durumun arkasında hukuki statü, dil engeli, geleneksel cinsiyet rolleri ve bakıcılık gibi sorumlulukları içeren, cinsiyete bağlı engeller (Mazlumder, 2014) gibi birçok sebep bulunmaktadır. Birçok kadın eşlerinin ya da ailelerindeki erkek bireylerin desteğine muhtaç kalmaktadır.

Bu çalışma dâhilindeki kadınların büyük çoğunluğu Suriye'de de işsiz olduklarını belirtmiştir; Türkiye'de ise %85'i işsiz durumdadır. Katılımcıların yalnızca %10'luk bir kısmı düzenli, geçim kaynağı olarak görülebilecek işlerde çalışabildiklerini ve %5'i düzensiz ve mevsimlik işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir (Grafik 48). Gelir karşılığında çalışma oranı Mazlumder tarafından aktarılan ortalamanın altında olup AFAD (2014)'ün %3'lük ortalamasının üzerindedir. Ancak, önceki ya da mevcut hukuki düzenlemelerin Suriyelilerin kayıtlı istihdama erişmesi önündeki engelleri tamamiyle kaldırdığını söyleyemeyiz. Ayrıca, bu istatistikleri değerlendirirken çalıştığını beyan eden Suriyeli kadın ve kız çocuklarının büyük bir çoğunluğunun kayıt dışı çalıştığı ve bir kısmının ise kayıt dışı çalıştıklarını beyan etmekten imtina ettiğini ve edebileceğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

GRAFİK 48
Türkiye'deki çalışma durumu



Grafik 49
İllere göre çalışma durumu



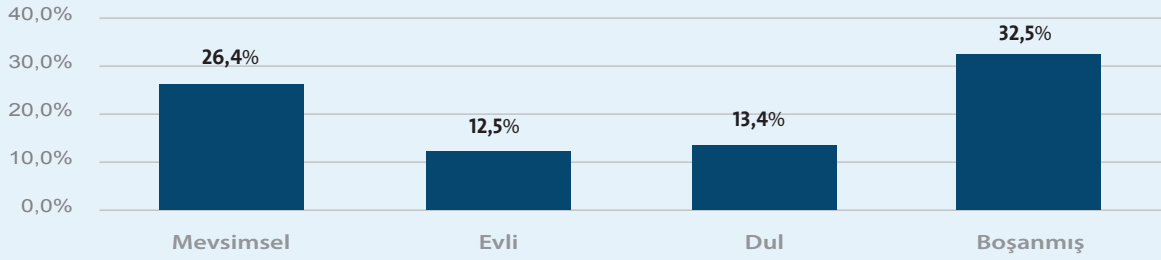
Çalışan Suriyeli kadın oranları İzmir'de %26,4, İstanbul'da %17,7 ve Gaziantep'de %17,2 olmak üzere şehirden şehire önemli farklılıklar göstermektedir. İş gücüne katılım oranının en düşük olduğu şehirler Şanlıurfa (%3,9), Konya (%4) ve Adana'dır (%5,6) (Grafik 49). Daha geniş çapta endüstri ve hizmet sektörlerinin mevcut olduğu İzmir, İstanbul ve Gaziantep gibi şehirler istihdam ve evden yürütülen, gelir elde edilebilir faaliyetler açısından daha fazla fırsat sunabilirler.

Yükseköğrenim diploması olanlar kadınlardan (%44,1), boşanmış olanlar (%32,5) ve evlenmemiş olanların (%26,4) istihdam edilme oranları evli ve dul kadınlara göre daha yüksektir (Grafik 50).

İnsani Politika Grubu'nun (2017) raporunda Suriyeli kadınların en yaygın olarak yaptığı işlerin sekreterlik, tekstil sektöründe çalışmak ve Suriye okullarında öğretmenlik olduğu belirtilmiştir. Suriyeli kadınlar ailelerindeki erkek bireylerin onların çalışmasına verdikleri desteğin öneminin altını çizmişlerdir. Başka bir deyişle, bu kadınların istihdam arayışına girmeleri için eşlerinin onay ve teşvikine ve ev işlerinde onların yardımına ihtiyaçları vardır.

GRAFİK 50

Medeni hale göre çalışma durumu

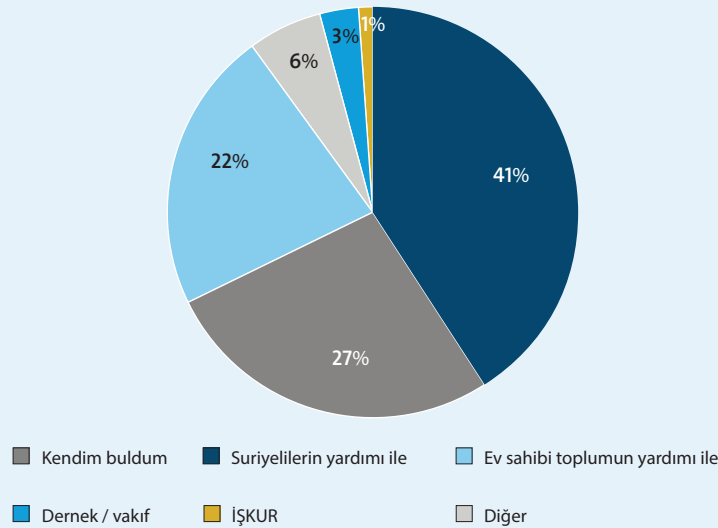


Düzenli ya da düzensiz işlerde çalışan kadınların istihdam edilişinin arkasında diğer Suriyeliler'in desteği (%40,5), kendi çabaları (%27) ve ev sahibi toplum üyelerinin destekleri (%22) bulunmaktadır. Yalnızca %4'lük bir kısım Türkiye İş Kurumu (%1) ya da örgütler (%3) tarafından desteklenmiştir (Grafik 51).

Kadınların büyük bir çoğunluğu çalışma izinleri konusunda bilgilendirilmemiştir (%91,7). Gaziantep'de avukat olarak görev yapan bir uzman, kadınların iş pazarına erişim ve vergi ödenmesi gibi istihdam alanlarında hak ve sorumluluklar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

GRAFİK 51

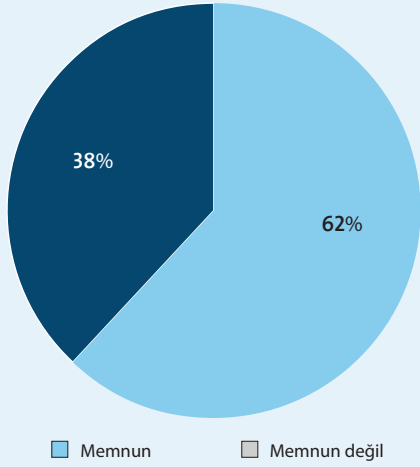
Bu işi nasıl buldunuz?



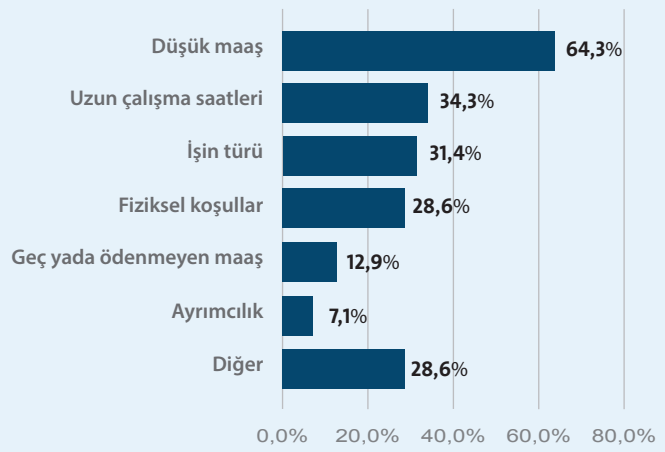
Dolayısıyla bu kadınlar güvenli olmayan işlerde kayıt dışı olarak çalışmaktalar. Hatay ve Gaziantep'deki uluslararası STK çalışanları işverenlerin Suriyelileri çalışma izni hususundaki bürokratik prosedürlerinden kaçınmak için gayri resmi yollarla istihdam etme eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir.

Maaşlı işlerde çalışan kadınların (%15) yarısından fazlası işlerinden memnun olduklarını belirtmiştir (Grafik 52). İşlerinden memnun olmayan kadınların yarısından fazlasının temel sebebi düşük maaşları olmuştur (%64,3). Diğer büyük sebepler arasında uzun çalışma saatleri (%34,3), işin cinsi (%31,4) ve iş

GRAFİK 52
İş memnuniyeti



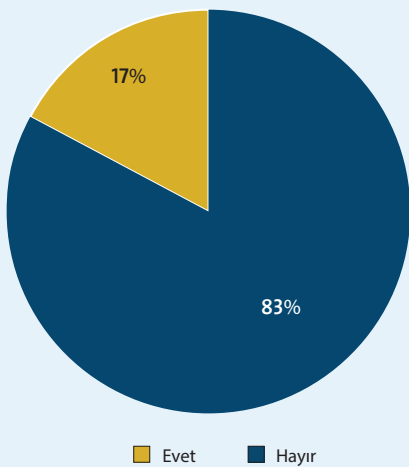
GRAFİK 53
İşinden memnun olmama nedenleri



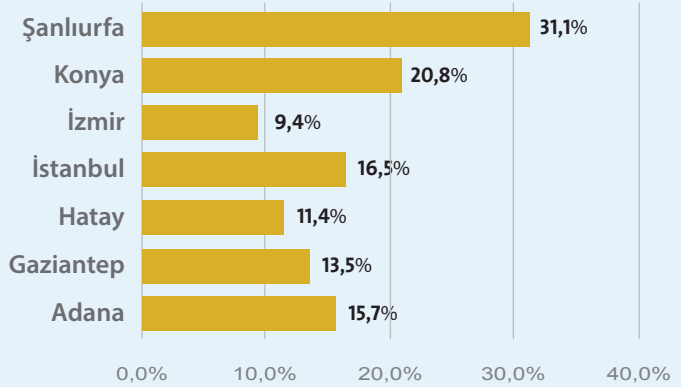
yerinin fiziksel koşulları (%28,6) mevcuttur (Grafik 53). Farklı sektörlere dayalı iş memnuniyeti göz önünde bulundurulduğunda, hizmet sektöründe çalışanların %71'i işlerinden memnun olduklarını söylerken tekstil sektörü için bu oran %49'dur.

Çalışmayan kadınların %83'ü iş arayışında olmadıklarını ifade etmiştir (Grafik 54). İş arayışında olma oranı hane halkı gelirine destek olan bir eş bulunmadığı için en çok boşanmış kadınlar arasındadır (%32,5). İş arayan diğer bir grup genç kadınlardır (%21,6). Eğitim seviyesi artıp hane halkı geliri azaldıkça iş arama oranı ciddi artış göstermektedir.

GRAFİK 54
İş arama durumu



GRAFİK 55
İllere göre iş arama durumu



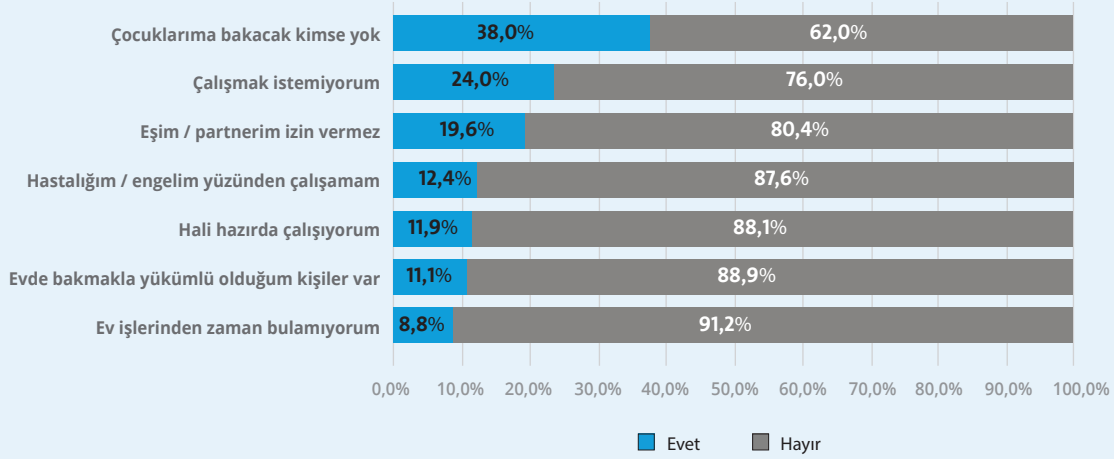
Farklı şehirler içinde en düşük istihdam oranına sahip olan Şanlıurfa'da iş arayan kadın oranı (%31,1) iken İzmir'de yaşayan Suriyeli kadınların yalnızca %9,4'ü iş arayışındadır (Grafik 55).

Kadınların iş aramamalarının en temel sebepleri arasında şunlar bulunmaktadır: çocuk bakımının olmayışı (%38), çalışmak istememe (%24), eş ya da partnerlerinin çalışmalarına müsaade etmemesi

(%19,6), hastalık ya da engelli olma durumu (%12,4), evlerinde kendilerine muhtaç olan aile bireyleri bulunması (%11,1) ve diğer ev işleri (%8,8) (Grafik 56).

GRAFİK 56

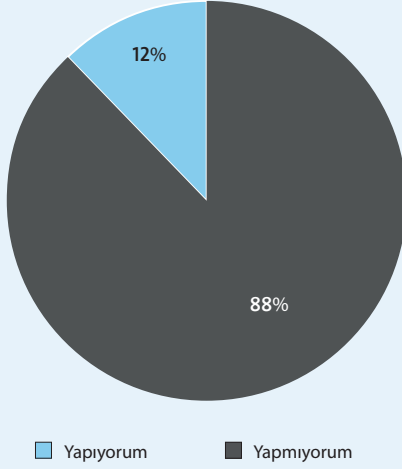
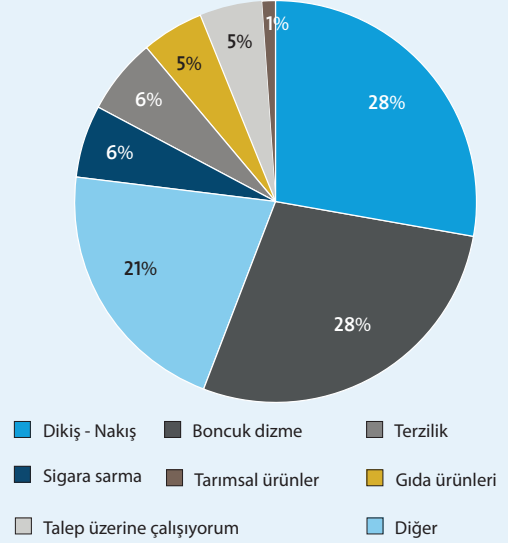
İş aramama nedenleri



Şanlıurfa'da yaşayan, 33 yaşında, üç çocuklu bir dul olan E. konu hakkında şu sözleri söylemiştir: "Evet iş aradım ama ya benden dil bilmemi beklediler ya da hiç düşünmeden hayır dediler. Bir keresinde yaşlı birisine bakıcılık yapmamı isteyen bir kadın olmuştu ama o da bakıcılık yapacağım evde 24 saat kalmamı istemişti. Üç tane çocuğum var. Onlara nasıl bakacağım?"

Suriye'deyken çalışmamış olan kadınlar Türkiye'ye geldikten sonra da şartlar tarafından zorlanmadıkları sürece iş aramama eğiliminde olmuşlardır. Uzun mesai saatleri onların bakıcılık ve ev işleri gibi sorumluluklarını yerine getirmeleri için kullanabilecekleri süreyi kısaltmakta ve çocuk bakıcılığı konusundaki eksiklik ev sahibi toplum kadınlarını etkilediği ölçüde Suriyeli kadınları da etkilemektedir. Birçok Suriyeli kadın elektronik pazarlama, aşçılık ve el işleri gibi faaliyetler aracılığıyla evlerinden çalışmayı tercih etmektelerdir. Ev dışında çalışma konusundaki kültürel engeller

arasında aile baskısı ve cinsiyet normları mevcuttur. Suriyeliler genellikle muhafazakâr mahallelerde yaşadıkları için akşam geç saatte eve gelmek kadınların itibarı üzerinden söylentiler çıkmasına sebep olmaktadır. Diğer sorunlar arasında iş yerine olan uzaklık, uzun mesailer gibi ağır çalışma koşulları ve iş yerinde dinlenme ve mola fırsatlarının yetersizliği. Kötü iş koşulları ve düşük maaşları reddeden kadınlar için sınırlı sayıda fırsat mevcuttur.

GRAFİK 57**Evde gelir getiren aktivite****GRAFİK 58****Evde yapılan gelir getirici aktivite türleri**

Evden yapılan gelir getirici faaliyet oranı oldukça düşüktür (%12) (Grafik 57). Evden yapılan gelir getirici faaliyetler arasında boncuk dizme (%28), dikiş/örgü (%28), terzilik (%6), sigara sarıclığı (%6), sipariş/talep karşılığı çalışma (%5), yemek üretimi (%5), tarımsal üretim (%1) ve diğer işler (%21) vardır (Grafik 58).

Evlerinde gelir getirmek için faaliyette bulunan kadınların yaklaşık %45'i 1.000 TL ve üzerinde kazandıklarını dile getirmişlerdir. Bu kazançlar ana gelir

kaynağı olmaktan çok uzaktır ancak aile bütçelerine küçük katkılarda bulunabilmektedirler. Evden üretim konusuna en çok dâhil olan %12'lik orana kıyasla %22,5 ile boşanmış kadınlardır.

Farklı gruplar arasında evden yapılan gelir kaynağı faaliyetlere ilişkin en yüksek oran 15 ile 18 yaş arası kız çocuklarına aittir. Bu durum onları hane gelirine katkıda bulunmak için okullarını bırakmaları gibi bir riskle yüz yüze getirmektedir.

Çalışan Kadınlar İçin Kurumsal ve Sosyal Çevre

Kadınların kurumsal hizmetlere erişimi ve bu hizmetler hakkında sahip oldukları bilginin sınırlı olması onları diğer Suriyeliler ya da ev sahibi toplum üyeleri gibi gayri resmi yol ve çevreler aracılığıyla iş aramaya itmektedir. Kurumsal desteğin düşük olmasının sebepleri bu desteklerin ödeme ya da bakıcılık sorumlulukları gerektirdiği yönünde varsayımlar ve bilgi eksikliğidir.

"Çalışan ve ev işlerini yapanlar bizleriz. Bütün sorumluluklarım artmış durumda. Biz Suriye'deyken eşim çalışırdı ben de ev işlerini yapıp çocuklarımıza bakardım. Ama burada her şey farklı. Bütün sorumluluk benim üzerimde. Çocuklara banyo yaptırıyorum, çalışıyorum, temizlik yapıyorum, market alışverişine gidiyorum. Eşim evde oturuyor." (Suriyeli kadınlarla Gaziantep'de bir odak grup tartışması).

Suriyeli kadınların artan sorumlulukları arasında Suriye'deyken yapmamış olmalarına rağmen gelir kazanmak için çalışmak da vardır. Bu durum bir zorluk teşkil etse de aynı zamanda bir fırsattır.

Hatay'daki bir Suriyeli kadın kanaat önderleri bu durumun kadınları güçlendirdiğini ifade etmiştir:

"Erkekler Suriye'deyken de çalışmamızdan çekinirlerdi. Kadınların evle ilgilenip onlar için süslenmelerini isterlerdi. Kadınlar burada daha güçlü hale geldiler. Burada bir sorunları olduğunda haklarını arayabiliyor çünkü işleri var. Kadınlar burada dışarı çıkabiliyorlar, çocuklarını okullarına bırakabiliyorlar, ev alışverişini yapabiliyorlar çünkü erkekler çok uzun mesailerde çalışıyorlar."

Bu odak grup görüşmesinde ortaya çıkan diğer güçlükler arasında eğitilmiş kadınların kendi beceri ve deneyim seviyelerinin çok altındaki işlerde çalışmaya zorlanabildikleri ve iş yerlerinde cinsel istismar yaşanma riski bulunmaktadır.

İstanbul'daki bir Suriyeli kadın kanaat önderi iş yerlerinde cinsel tacizin yaygın olduğunu belirtmiştir: *"İşyerlerinde cinsel tacize uğrayan kadınların sayısı gerçekten çok yüksek. Kürtaj için gelen kadınların çok büyük bir kısmı tecavüz sonucu hamile kaldıklarını ifade etmişlerdir."*

Cinsiyetle ilişkili bütün güçlükler rağmen kadınlar çalışmak istediklerini ve ücret almadan yaptıkları bakıcılık işlerini azaltacak ekonomik, sosyal ve ev içi bakıcılık destekleri ve düzenlemelerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Kadınları iş yerlerinde cinsel tacize karşı koruyacak mekanizmalar da kritik önem taşımaktadır.

Bir Çocuk Hakları Sorunu Olarak Çocuk İşçiliği

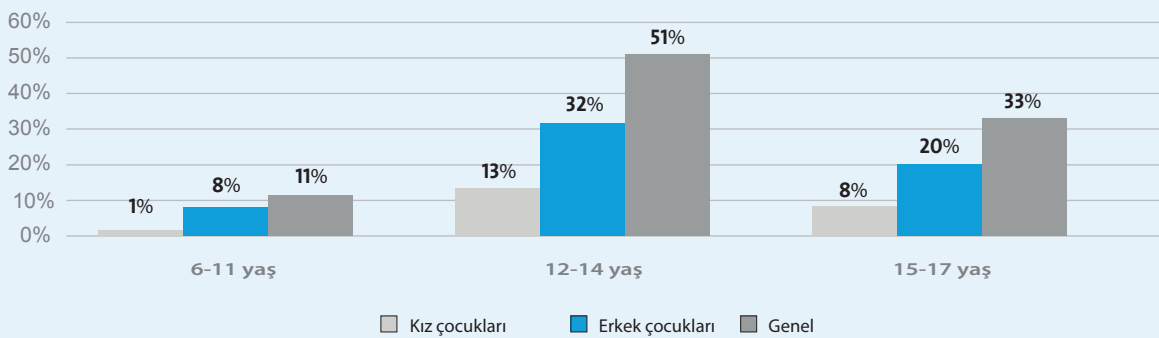
"Eşim hapse girdiği için iş aramaya başladım. Şu anda çalışıyorum ve eve para getiren benim. 13 yaşındaki kızım da çalışmaya başladı. İkimiz birlikte evin geçimini sağlıyoruz." sözleri Gaziantep'deki bir odak grup görüşmesine katılan bir Suriyeli kadına aittir.

Grafik 59 Suriyeli çocukların farklı yaşlarda nasıl çalıştıklarını göstermektedir. Çocuk işçiliği özellikle erkek çocukları başta olmak üzere 6 – 11 ve 12 – 14 yaş grupları arasında %19'luk bir artışla eğitimin yarıda bırakılma sebeplerinden birisidir. Kız çocuklarında 12 – 14 ve 15 – 17 yaş grupları arasında okul devamlığındaki düşüş (%37, Grafik 39) çocuk işçiliğiyle daha az doğrudan ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Kız çocuklarının çalışma oranında yalnızca %3'lük bir artış söz konusudur bu da çocuk yaşta evlilik

ve ev işleri yapma gibi faktörlerin kız çocuklarının eğitimlerini yarıda bırakmaları konusunda daha yaygın faktörler olduğuna işaret etmektedir. Suriyeli çocukların eğitimi ve çalışmaları arasındaki ilişki bu çalışma kapsamında görüşülen Suriyeli kadınların ifadeleriyle de desteklenmiştir. Kız çocukları evden yürütülen gelir getirici işlerde veya ailelerinde baba ya da başka bir erkek bireyin olmaması, babanın hasta ya da çalışmıyor durumda olması gibi koşullarda ev dışında çalışmaya başlarlar.

GRAFİK 59

Yaş ve cinsiyete göre çocuk işçiliği



Birçok hanede gelirin düşük olması çalışan çocuk oranını yükseltmektedir. Çocuk işçiliği yeni bir sorun değildir ancak Suriyeliler tarafından gerçekleştirilen toplu göçten bu yana daha belirgin hale gelmiştir. Resmi istihdam eksikliği, çalışma izinlerinde uygulanan kısıtlamalar ve eğitim masrafları gibi sorunlar çocuk işçiliğini besleyen faktörlerdir.

Kız çocuklarının genellikle evden çalışırken erkeklerin dışarda çalışması Gaziantep'te gerçekleştirilen bir odak grup çalışmasında Suriyeli bir kadın tarafından cinsiyet farklılığı yarattığı şeklinde ifade edilmiştir *"14 yaşındaki erkek kardeşim dışarıda çalışıyor. Kızlarımız işlerini eve getiriyor."*

SOSYAL UYUM

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının Türkiye'deki ev sahibi toplum ile ilişki kurmalarının önündeki en büyük engel dil engelidir. Kültürel engeller, güvensizlik ve önyargılar (Suriyeli kadınların Türk kadınların eşlerini elde etme niyetinde oldukları gibi) diğer faktörler arasındadır.

Türk vatandaşlarının Suriyeliler hakkındaki algıları üzerine yapılan bir çalışma Suriyeliler'in Türkiye'ye gelişi itibarıyla katılımcıların; %86,6'sının işsizlik oranının arttığına, %69,9'unun Türk vatandaşlara sunulan sosyal desteğin azaldığına, %45'inin sağlık hizmetlerine erişimin zorlaştığına, %44,5'inin eğitim kalitesinin düştüğüne ve %60'ının şiddet, darp, yaralanma ve cinayet vakalarının arttığına inandığını ortaya çıkarmıştır (MBSCR, 2017). Bu rapor bu tür inançların önyargı ve yanlış bilgilendirmeye dayalı olduğunun üzerinde durmaktadır.

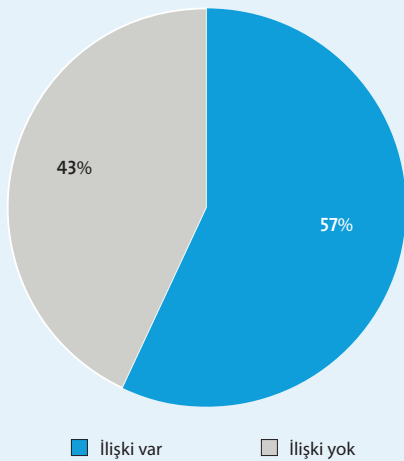
Suriyeli kadınlar hakkındaki olumsuz düşünceler daha ileri seviyelere de ulaşmıştır. Bu önyargılar Suriyelileri bir bütün halinde Suriyeli mahallelerine yerleşmeye iterken ev sahibi toplum ile iletişim ve onlardan gelecek destek büyük çoğunluğu çalışmayan ve bütün zamanlarını evde geçiren Suriyeli kadınlar için önem taşımaktadır.

Sosyal uyum açısından toplumsal cinsiyetle ilişkili temel sorunlar aşağıdaki gibidir:

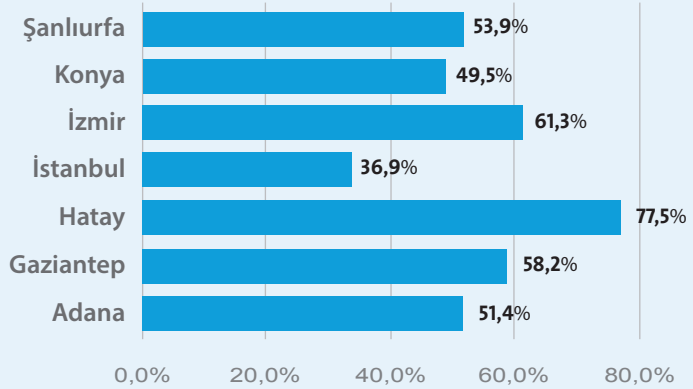
- Ev sahibi toplum ile ilişkiler
- Emniyet ve asayiş
- Dil engeli
- Kültürel engeller
- Değişim fırsatları

Suriyeli kadınların %56,7'sinin ev sahibi toplumun bireyleriyle sosyal ilişkileri mevcut iken %43,3'ünün herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır (Grafik 60). Türkçe bilen katılımcıların daha büyük bir yüzdesi (%72,3) ev sahibi toplumla sosyal ilişkiler kurabilmiştir.

GRAFİK 60
Ev sahibi toplum ile ilişkiler



GRAFİK 61
İllere göre ev sahibi toplum ile ilişkiler



Ev sahibi toplum ile sosyal ilişki kurabilmiş katılımcıların yüzdeleri Hatay (%77,5), İzmir (%61,3) ve Gaziantep'te (%58,2) diğer şehirlerdekine kıyasla daha yüksektir (Grafik 61). Hatay Suriye sınırında olduğu ve dil ve kültür bağlamlarında benzerlikleri olduğu için en yüksek yüzdeye sahiptir. Bulgular Türkiye'de kalma süresinin artışıyla birlikte ev sahibi toplumla kurulabilen sosyal ilişkilerin de arttığını göstermektedir. Türkiye'de bir

yıldan daha kısa süredir kalmakta olan katılımcıların %43'ü ev sahibi toplum bireyleriyle sosyal ilişkiler kurabilmişken beş yıldan uzun süredir kalanlarda bu oran %66,7'ye sıçramaktadır. Evli kadınlar ev sahibi toplum bireyleriyle daha az sosyal ilişki kurma (%53,7) eğilimdenken boşanmış, dul ve hiç evlenmemiş kadınların sosyal açıdan daha fazla temas içerisinde olduğu (%65 ile %67 arası) ortaya çıkmıştır.

Ev sahibi toplum üyeleriyle herhangi bir sosyal ilişki kurmamış olan katılımcıların %81,4'ü aslında bu tür ilişkiler kurmuş olmayı tercih edeceklerini belirtmiştir. Alınan eğitim seviyesi arttıkça kurulan sosyal ilişki seviyesi de artmaktadır. Lise mezunlarının %73'ü ve üniversite mezunlarının %71'i ev sahibi toplum bireyleriyle sosyal ilişkiler kurabilmişken ilkokul mezunlarında bu oran %54'e düşmektedir.

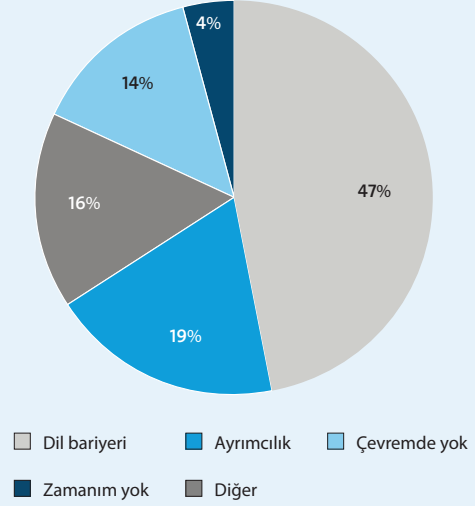
Sosyal ilişkiler kurulmasının önündeki temel sorunlar arasında dil sorunu (%47), önyargılar (%19,4) ve yakın çevrede ev sahibi toplum üyesi bireylerin bulunmaması yer almaktadır (Grafik 62).

Suriyeli kadınlar dil engeli sebebiyle sorunlar yaşamakta olsalar da ev sahibi toplum bireyleriyle farklı frekanslarda ilişkiler kurabilmişlerdir. Katılımcıların %28'i evsahibi toplum üyeleriyle her gün, %37'si haftada en az bir kere ve %10'u ayda en az bir kere bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir (Grafik 63). Kadınların neredeyse %15'inin hiç evlerinden çıkmadıkları ve seyrek olarak dışarı çıkan diğer kadınların varlığı bu kadınların toplumdan izole bir biçimde yaşadıklarını göstermektedir (bkz. Grafik 15).

Ev sahibi toplumdan gelen destekler açısından bakıldığında, Suriyeli kadınların %45,2'si komşularından mobilya/giysi, %15,1'i çocuk bakımı, %15,7'si hasta bakımı, %9,7'si ekonomik, %9,6'sı iş bulma ve %4,9'u çocuklarının eğitimi konularında destek almışlardır (Grafik 64). Verilen destek çeşitliliği göstermektedir; örneğin Suriyeli bekâr kadınlar iş bulma konusunda (%20) daha çok yardım alırken 30 ve 44 yaşları arasındakiler daha çok çocuk bakımı konusunda (%20) destek almaktadırlar. Düşük gelirli Suriyeli kadınlar genellikle ev sahibi toplum tarafından daha fazla desteklenmektedirler. Bu noktada, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi öz kaynakları ile sunmuş olduğu katkıların yanısıra Türk toplumunun görünmeyen ama çok önemli olan yerel desteğinin önemini üzerinde durulabilir.

GRAFİK 62

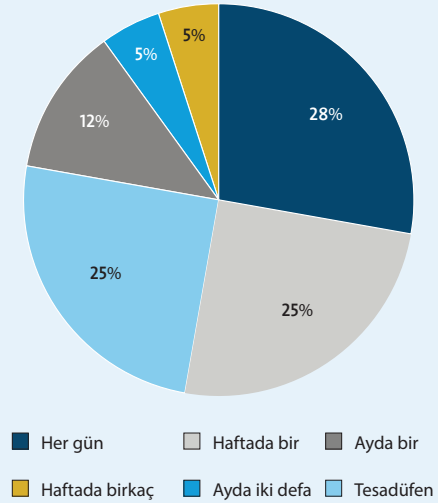
Ev sahibi toplum ile ilişki kurmada yaşanan sorunlar



Dil engeli en çok Adana (%65,7) ve Konya'da (%54,4), en az ise İzmir'de (%6,3) önem taşımaktadır.

GRAFİK 63

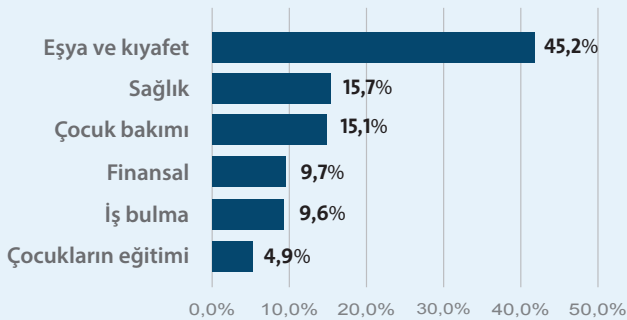
Ev sahibi toplum ile görüşme sıklığı



Bu bulgular genel anlamda komşularla ilişkilerin Suriyeli kadınların gündelik hayatlarında önemli bir sosyal destek kaynağı olduğuna işaret etmektedir.

GRAFİK 64

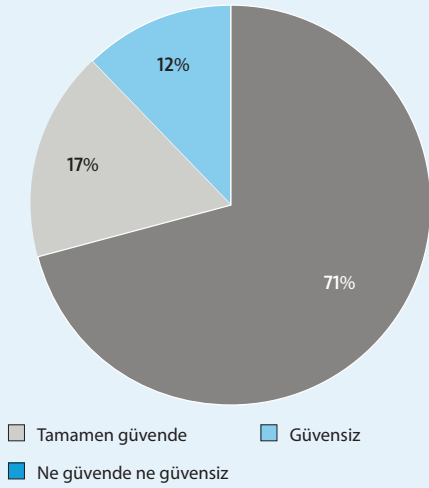
Ev sahibi toplumdan gelen destek türleri



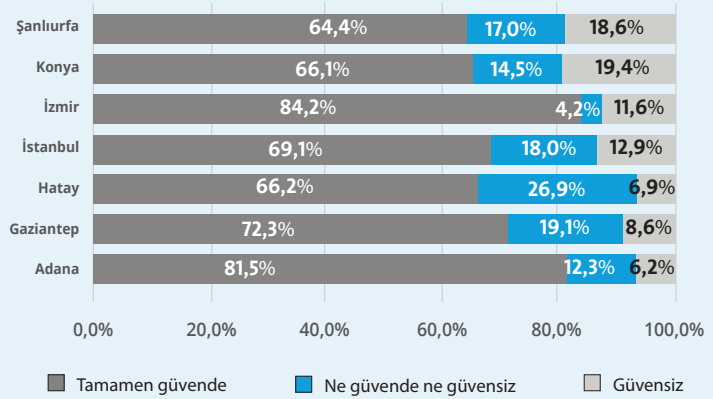
Güvenlik ve Asayiş

Güvenlik ve asayişin Suriyeli kadınlar için önceliği düşük bir endişe olduğu gözükmemektedir. Katılımcı kadınların %70,7'si dışarı çıkarken kendilerini tamamen güvende hissettiklerini belirtmiştir. %17,1'lik bir kısım ise kendileri güvende ya da tehlikede hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Yalnızca %12,3'lük bir kısım kendilerini güvensiz hissetmektedir (Grafik 65). Kadınların kendilerini en güvende hissettikleri şehirler İzmir ve Adana olurken Hatay, Konya ve Şanlıurfa'da yaşayan kadınların yalnızca %66 civarlarında bir kısmı güvende hissettiklerini belirtmiştir.

GRAFİK 65
Güvende hissetme



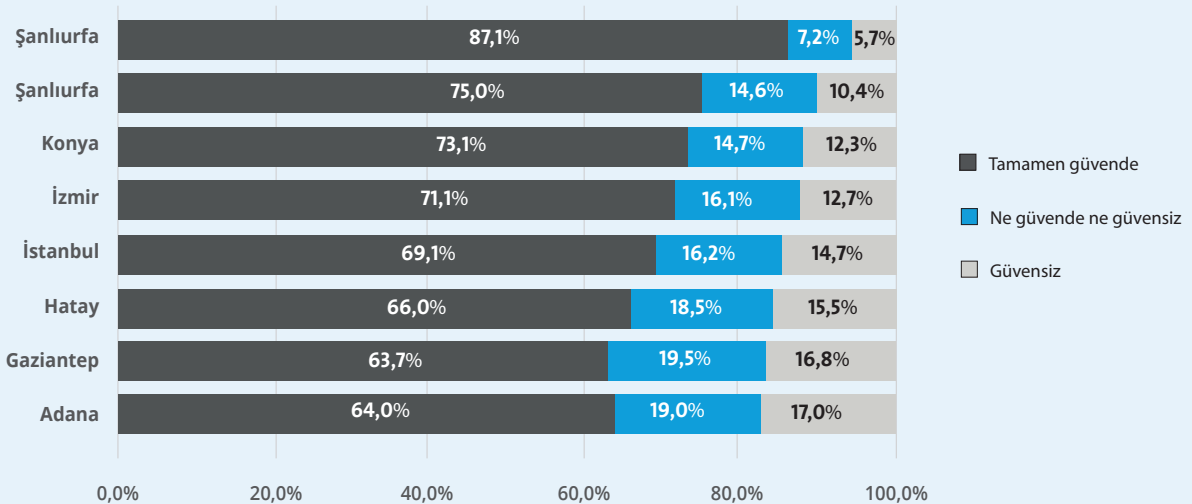
GRAFİK 66
İllere göre güvende hissetme



Kadınlar en çok evlerinde güvende hissetmekte (%87). Katılımcıların %75,1'i hastanelerde ve %73'ü mahallelerinde kendilerini güvende hissettiklerini ifade etmiştir. Bu yerleri sırasıyla belediye binaları, alışveriş merkezleri, sokaklar ve parklar takip etmektedir (Grafik 67).

Güvensizlik hissi konu çocuklarla alakalı endişelere gelince daha üst seviyededir; Suriyeli kadınların %25,9'u çocuklarının güvenliğiyle alakalı kaygılara sahiptir (Grafik 70).

GRAFİK 67
Değişik çevrelerde güvende hissetme



Bu olumlu verileri katılımcıların Suriye'den savaş ve çatışma ortamından kaçarak geldiklerini ve Türkiye'deki çatışmasızlık halini göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekir. Derinlemesine görüşmelerde ve odak grup görüşmelerinde yer alan katılımcılar emniyette olma hisleriyle ilgili daha az netlik göstermişlerdir. Gaziantep'de yapılan bir odak grup görüşmesinde Suriyeli bir kadın içinde bulunduğu durumu şu sözlerle açıklamıştır: *"Burada bize kötü davranıyorlar. Bir gün balkonda oturuyordum ve üst komşum üzerime su döktü. Bunu niye yapıyorsun diye sorduğumda bana bağırma, hatta küfretmeye başladı. Şu sözleri kullandı: 'Yeter artık, gidin buradan. Yemeğimizi yiyip suyumuzu içiyorsunuz. Eşlerimizi elimizden alıyorsunuz.'"*

Maddi açıdan kötü durumda oldukları ve kendileri hakkında önyargılar bulunduğu için Suriyeli kadınların bazen fuhuş dahil her türlü işte çalıştıkları düşünülmektedir. İstanbul'da yaşayan, 35 yaşında, evli ve üç çocuklu I. konu hakkında şu sözleri söylemiştir: *"Muhtaç durumda olduğumuz için her işi yapmaya razı olduğumuzu sanıyorlar. Tabi ki öyle yapanlar da vardır ama hepimizi bir tutamazlar."*

İzmir'de yaşayan Suriyeli kanaat önderi bir kadın şunları ifade etmiştir: *"Burada çalışıp geçimimizi sağlayabiliyoruz. Ama Türklerin neden Suriyelileri kabul etmediğini düşünüp duruyorum. Biz hep kardeş ülkeydik. Bir Suriyeli bir araba alınca 'araba alabiliyorsunuz ama kira ödemiyorsunuz. Sizin kiranızı Avrupa ödüyor' diyorlar. Bu tür ayrımcı davranışlar ve genellemeler durumu daha da kötü hale getiriyor."*

Bu tür yorumlar yapılması ev sahibi toplum üyelerinin Suriyelilerin hukuki statüleri ve onların destek mekanizmalarına dair yeterli bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir. Yetersiz bilgiye dayalı olarak ayrımcı bir tutum yayılmış durumda ve bu durum ev sahibi toplum ve Suriyelilerin bir arada yaşama şansını düşürmekte ve ortak yaşam olanaklarını zayıflatmaktadır.

Söz konusu bu durumlarda elbette ki, suçun bireyselliği durumunun göz önüne alınması ve Suriyelilerle ilgili olumsuz bir durumun genelleştirilmemesi aynı zamanda da bilgi eksikliğinden kaynaklı ev sahibi toplumun ön yargılarının da genelleştirilmemesi büyük önem taşımaktadır.

Dil Engeli

Suriyeli kadınlar kendi toplumlarında kültürel alışkanlıklarından kaynaklı sebeplerden sınırlı alanlarda yaşamaktadırlar. Bu durum onların Türkçe öğrenip ev sahibi toplum üyeleriyle etkileşime girmelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Suriyeli kadınların %30'dan azı Türkçe konuşabilmektedir.

Bazı kadınlar sosyal yardımlardan faydalanmak, ailelerinin ihtiyaçlarını gidermek için alışveriş yapmak ve çalışmak için evlerinden dışarı çıktıklarında anlaşılmamaktan dolayı kaybolma korkusu yaşamaktadırlar.

Konya'daki Geçici Eğitim Merkezi'nde görev yapan bir Türk sosyal hizmet görevlisi yaptığı bir gözlemi şu sözleriyle ifade etmiştir: *"Suriyeli kadınlar evlerinden dışarı çıkmıyorlar ve Türkçe öğrenmiyorlar çünkü bütün komşuları Suriyeli. Geçici Eğitim Merkezi'nde çalışınca onları anlamaya başlayabildim."*

Suriyeli kadınlar iletişimin üst düzey önem taşıdığı sağlık ve eğitim hizmetleri konusunda dil engelinin sıklıkla karşılarına çıktığını fark etmişlerdir. Şanlıurfa'da yaşayan, 38 yaşında, evli ve üç çocuklu A. bu konu

hakkındaki deneyimlerini şu sözlerle aktarmıştır: *"Buradaki en temel sorunum dil engeli. Hastanede kendimizi ifade edemiyoruz ve okula gittiğimizde çocuklarımızın performansının ne durumda olduğunu anlayamıyoruz."* Bu kadınlar anlaşılmamanın kendilerini ve çocuklarını kötü etkilediği konusunda endişelenmektedir.

Dil engeli konusunda endişe duyulan diğer yerler arasında yasal prosedür ve uygulamaların takip edilmesi gerektiği karakol ya da Göç İdaresi İl Müdürlükleri yer almaktadır.

Kadınlar Türkçe konuşamayınca genellikle ailelerinden birisi günlük hayatlarını idare edebilecek kadar Türkçe konuşabiliyor olmaktadır. Ancak bu durum kadınları genellikle eşlerine ya da ailelerinin başka bir erkek üyesine bağımlı hale getirmektedir.

Etrafındakileri anlayıp kendini doğru ifade edebilmek azami seviyede önem taşıdığı için dil engeli Suriyeli kadınların topluma entegre olabilme imkânlarını kısıtlamaktadır. Dil engeli mevcut oldukça bilgiye erişmek ve yeni düşünceleri benimseyebilmek için daha az seçenek bulunmaktadır. Bazı kadınlar Türkçe kurslarının önemli olduğunu ancak kadın sağlığı, çocuk

eğitimi, vb. konularda verilen, kadınların hayatlarında önemli değişimlere yol açabilecek eğitimlerin Arapça verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Suriyeli kadınlar Arapçanın da aile içerisinde kuşaklar arası iletişim ve kültür alışverişi açısından önemli olduğunu ve Türkiye’de doğan çocukları için Arapça dersleri verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kültürel Engeller

Sosyal uyumun önünde duran engellerden biri de günlük işler, kadının mevkisi ve sosyal yapı kendini gösteren farklılıklardır. Giyinme biçimleri ve sosyal ilişkiler farklılık göstermektedir. Ancak yeme, içme ve sosyal kurallar konularında bazı benzerlikler de ön plana çıkmaktadır. İki toplumda da aile ve çocuklar son derece önemlidir.

Suriyeli kadın ve kız çocukları Türkiye’deki kadınların, Suriye’deki kadınlardan daha fazla hak sahibi olduğunu düşünmektedirler. Dört yıldır Gaziantep’de yaşamakta olan, 39 yaşında, evli ve beş çocuklu Z. konu hakkındaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Türkiye’de kadınlara tanınan haklar var. Suriyeli ailelerde son sözü hep erkek söyler ama burada kadın ve erkek eşit haklara sahiptirler. Türkiye’de kadınlar çok daha fazla sayılıyor. Mesela geçenlerde karakola gitmişim ve orada bana aile soyağacımda neden fotoğrafım bulunmadığını sorup bunun Türkiye’de zorunlu olduğunu söylediler. Suriye’de erkeklerin iki, üç ve hatta dört tane eşi olabiliyor. Türkiye’de böyle değil.”*

Ortaklaşa yürütülen odak grup görüşmeleri, Suriyeli kadınların, Türk kadınlarının da toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldıklarının farkında olmadıklarını ortaya çıkarmıştır. Kadınların deneyimlerini paylaşmaları ve ortak platformlar, bu ortak sorunun çözülmesi adına iki toplumun kadınlarını bir araya getirebilir.

Şanlıurfa’da görev yapmakta olan bir uluslararası STK çalışanı kadın ve kız çocuklarının medeni hallerine ilişkin Türk ve Suriye Medeni Kanunları arasındaki farkları şu sözlerle açıklamıştır: *“Suriyeli kadınların çok büyük çoğunluğu Suriye’de evlenmiş ve sonrasında evliliklerini Türkiye’de kayda geçirmemiştir. Bu yüzden eğer boşanmak isterlerse bunu gerçekleştiremezler. Suriyeli erkekler bazen çalışmak ya da evlenmek için eşlerini farklı şehirlerde bırakırlar ve bu durum; kadınları, eşlerinin iradelerine karşı herhangi bir şey yapamayacak şekilde güçsüzleştirmektedir.”* Suriyeli evliliklerinin Türkiye’de kayıt ve belge açısından eksikliğinden dolayı Suriyeli kadınlar, kendilerinin, boşanma süreçlerini işletemeyecek bir durumun içerisinde bulmuşlardır. Hem ev sahibi hem de Suriyeli toplumlar kendi toplumlarının bireyleriyle ilişki kurmayı tercih

etmektedirler ve bu durum sosyal uyumun önünde duran temel engel olarak görülebilir. Dört yıldır İstanbul’da yaşamakta olan, 49 yaşında, bekâr ve çocuk sahibi olmayan H. durumu şu şekilde açıklamıştır: *“Sosyal açıdan bakıldığında Türkler Türklerle ve Suriyeliler Suriyelilerle sosyalleşmektedir. Tabi ki de fazla sosyal uyum gerçekleşemez.”*

Suriyeli kadınların kendilerini bazen ev sahibi toplumun sergilemiş olduğu dışlayıcı davranışlardan dolayı izole ettikleri görülmektedir. Örneğin İstanbul’da yaşayan, 25 yaşında, evli ve iki çocuklu B. şunları söylemiştir: *“Kıralarımızı ödüyor olmamıza rağmen bizi burada istemiyorlar. Dışarı çıkmıyoruz. Kültürlerini de bilmiyorum çünkü kimseyle bir ilişkim yok. Beş yıldır buradayım ancak kimseyle sosyalleşemedim.”*

Suriyeli kadınlar ev sahibi toplumun konuştuğu dili öğrenebilecekleri sosyal çevreleri bulmanın güçlüğünden bahsetmişlerdir ve bu durum hem kültürel hem de mekânsal anlamda ayrımcılığı daha derin seviyeye getirmektedir. Hatay’da yaşayan, 40 yaşında, evli ve dokuz çocuklu E. şu açıklamalarda bulunmuştur: *“Türkler ile sosyalleşen Suriyeliler Türkçe öğrenebildiler. Kültürel anlamda da etkileşimler yaşayabildiler.”*

Ev sahibi toplumun Arapça konuşabildiği için dil sorununun mevcut olmadığı Hatay’da kadınlar yine de evlerinden dışarı çıkmamakta ve istihdam, eğitim, destek, vb. konularda yaşanan bilgi eksikliği sorunlarıyla da hala aşılamamıştır. Suriyeli kadınlar iş gücüne nasıl dâhil olacakları ya da entegrasyonu geliştirebilecek çalışma izinlerini nasıl alabilecekleri konusunda bilgi sahibi değildirler.

Ev sahibi toplum üyelerinde baskın olan düşünce şekli Suriyelilerin kendilerini Türkiye'deki kültüre adapte etmeleri üzerinedir. Verilen eğitimler ve yürütülen farkındalık yaratma faaliyetleri bu farklılıkların bazılarını hafifletebilir. İstanbul'da bir muhtar şu açıklamaları yapmıştır: *"Sonuçta Türkiye'de yaşıyorlar ve*

bu kültürü benimsemeleri gerek. Konferanslar düzenleyip onların yaşam standartlarını bizim seviyemize yükseltme çalışmalarında bulunabiliriz. Eğer bunlar gerçekleştirilirse bu sürecin sorunsuz bir şekilde ilerleyeceği kanaatindeyim."

Değişim Fırsatları

Türkiye'de kadınların günlük yaşamları Suriye'deki gibi, erkeğin evin geçimini sağladığı ve kadınların ev işleri ve bakıcılık gibi görevlerden sorumlu olduğu geleneksel, cinsiyete dayalı iş bölümüne göre biçimlenmeye devam etmektedir. Türkiye'deki iş piyasasında bugün aktif rol oynayan kadınlar ev işleri ve toplumsal cinsiyete dayalı bakıcılık görevlerini de yerine getirmeye devam etmektedirler. Türkiye'de Suriyeli erkekler genellikle çok uzun mesailerde çalışmaktalar ve Suriyeli birçok kadın, eşlerinin Suriye'deyken daha düzenli işleri olduğu, evde daha fazla vakit geçirebildikleri ve çocuk yetiştirme sorumluluklarının bir kısmını paylaşabildiklerinden bahsetmişlerdir.

Suriyeli kadınlar Türkiye'de çalışıp eşlerinin evde oturduğu durumlarda bile bakıcılık görevleriyle baş başa kaldıklarını ifade etmişlerdir. Hatay'da yaşayan, 41 yaşında, evli ve iki çocuklu F. çalışmakta ve ev işleri sorumluluklarını da üstlenmiş olduğunu şu sözleriyle açıklamaktadır: *"Gündüzleri çocuklara kahvaltı hazırlayıp işe gidiyorum. Ev dışında çalışmakla beraber ev temizliğini de ben yapıyorum. Gerektiğinde eşime ilaç getiriyorum. Eşim hasta olduğu için çalışmıyor, bakıma ihtiyacı var."* Boşanmış veya dul olmanın da Suriyeli kadınların cinsiyet rolleriyle alakalı sorumluluklarını arttırdığı gözükmektedir.

Türkiye'ye yerleşmek; kadınların kamu alanındaki rolü, çocuk yaşta evlilik ve kız çocuklarının eğitimi gibi konulardaki ataerkil tutumu sorgulamak için bir fırsat doğurmuştur. Örneğin Gaziantep'de yaşayan, 30 yaşında, evli ve dört çocuk sahibi H. artık erken evliliği onaylamadığını şu sözleriyle açıklamıştır: *"Eskiden kızların belirli bir yaşa geldiklerinde evlenmeleri gerektiğine inanırdık. Okula gidecek olmaları ya da evlenecekleri kişilerin kötü insan olup olmamalarıyla ilgilenmezdik. Ama şimdi ne zaman birisi erken yaşta evlilikten bahsetse tepem atıyor. İmkânı yok diyorum."*

Suriyeli kadınların değişen rolleri aynı zamanda Suriyeli erkekler tarafından da kabul edilmiştir. İzmir'de erkek katılımcılarla yapılan bir odak grup görüşmesinde bir katılımcı şunları söylemiştir: *"Suriyeli kadınların çalışmakta olanları daha sık dışarı çıkıyor. Bu durum onları daha özgür kılıyor ve beraberinde iyi ve kötü şeyleri getiriyor."*

Kamu alanında kadınların gittikçe artmakta olan görünürlüğü kadınların ve özellikle Türkçe öğrenen

genç kızların iş gücüne katılmalarıyla ortaya çıkmıştır. Bu özgürleşmenin daha ileri seviyelere taşınması kadınların özgüveninin artması, kendi hayat kurallarını belirleyip bu kurallar doğrultusunda yaşamaları için gerekli olan fırsatlara bağlılık göstermektedir. Bu da ekonomik kaynak ve eğitim fırsatlarına daha iyi erişim gerektirmektedir. Gaziantep'de yaşayan, 30 yaşında, evli ve dört çocuklu H.'nin açıklaması sosyal hizmetlerin kadınların özgüvenini arttırdığı ve kız çocuklarının eğitimine destek olduğunu göstermektedir: *"Eskiden hiçbir amacım yoktu ama bu merkeze (SGDD) gelmeye başladığımdan beri daha fazla özgüven sahibi olduğumu hissediyorum. Kızlarımın hiçbir şart altında benim gibi erken yaşta evlenmelerini istemiyorum. Eğitim alıp bir diploma edinmelerini istiyorum. Diploma bir kadının hayatına anlam getiriyor."*

Kamu alanında daha fazla bulunmak yeni riskler ve dirençleri beraberinde getirmektedir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarını toplum alanında evrilip daha özgürce hareket ederlerken taciz ve şiddete karşı koruyacak önlemler alınmasına ihtiyaç vardır. Kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konularına yürütülen farkındalık yaratma faaliyetlerine Suriyeli erkekleri de kadınların eşit fırsatlara dair haklarına karşı tavırlarını değiştirmeleri için dahil etmek gerekmektedir.

SOSYAL KORUMA VE DESTEK

Bu araştırma kapsamında görüşülen kadınların büyük bir kısmı kentsel alanlarda yaşamakta olup kırsal alanda yaşayanlara kıyasla sosyal hizmetler, eğitim ve istihdama yönelik fırsatlara daha kolay erişim sahibidirler. Yine de aşağıdaki hususlarda birçok eksiklikler ortaya çıkmıştır:

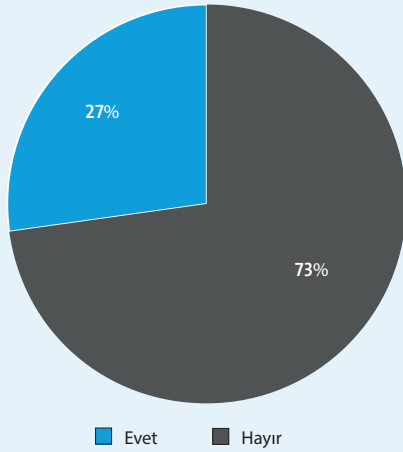
- Koruma ve sosyal hizmetlere erişim
- Sosyal destek ve yardım

Koruma ve Sosyal Hizmetlere Erişim

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının, günlük hayatlarında kötü muamele ve ayrımcılığa maruz kalmalarına rağmen %73'lük bir kısmı şiddet ve taciz durumlarının güvenliklerini tehlikeye atmaları durumunda nereye sığınacaklarını bilmemektedir (Grafik 68). Mevcut hizmetlere ilişkin bilgi sahibi olma oranı İzmir'de %12,5 ve Hatay'da %14,2 seviyelerinde seyrederken Adana'da %48,6'lık bir oranla şehirden şehire farklılık göstermektedir (Grafik 69).

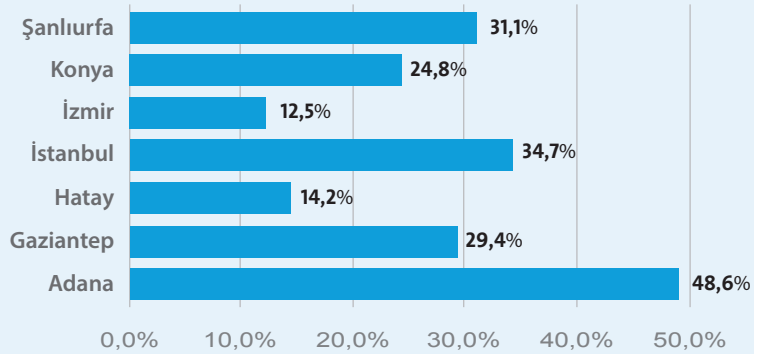
GRAFİK 68

Herhangi bir şiddet durumunda nereye başvuracağınızı biliyor musunuz?



GRAFİK 69

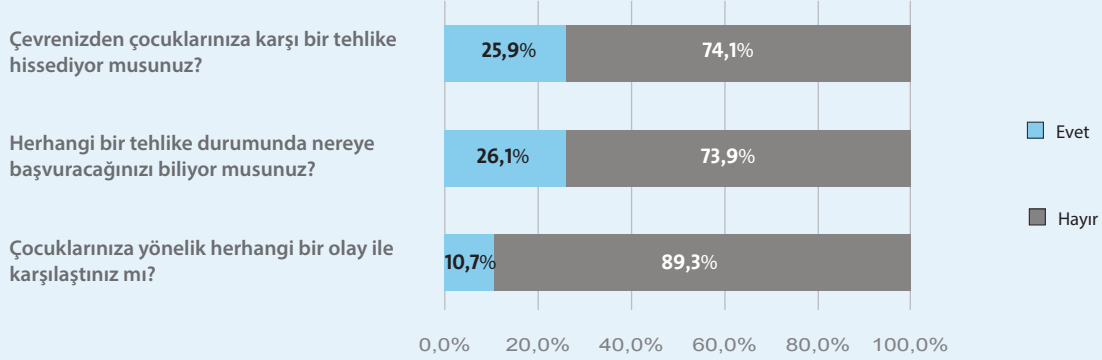
İllere göre şiddet durumunda nereye başvuracağınızı bilme durumu



Düşük gelirli (700 TL altında) ve çok çocuklu (altının üzerinde) olanlar destek mekanizmalarına dair daha az bilgi sahibidir. Yaşa göre çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. İlkokul mezunlarının %71'i bu mekanizmalardan haberdar değil iken üniversite mezunlarında bu rakam %59'dur.

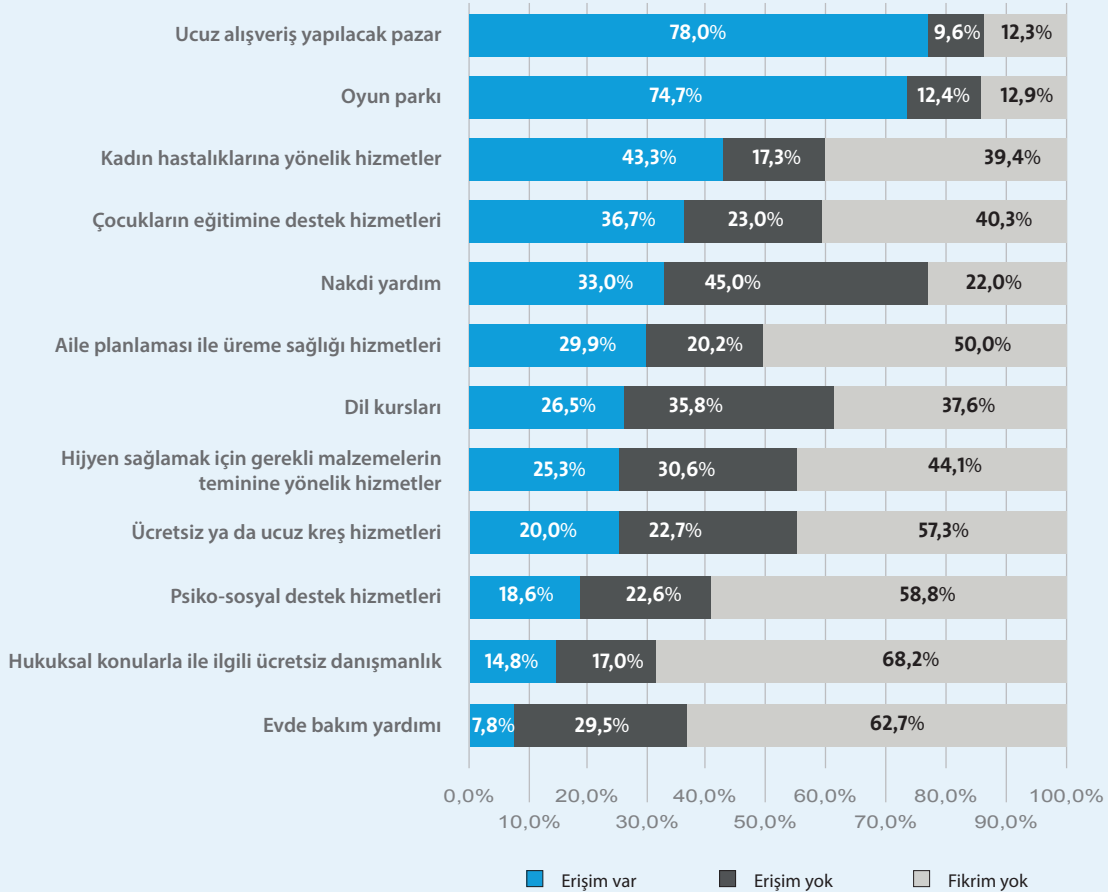
Benzer bir durum herhangi bir kaza durumunda çocuklar için nereden destek alınabileceği konusunda da mevcuttur. Katılımcıların %73,9'u bu tür bir desteğe nereden erişebileceklerini bilmiyorken %10,7'si çocuklarını içeren bir hadise deneyimlemiş durumda olup %25,9'u ise çocuklarının tehlikede

olabileceği kanısındadır (Grafik 70). Hatay (%3,1) ve İzmir'deki (%9,5) yüzdeler diğer şehirlerdekine oranla gözle görülür bir şekilde daha düşüktür. Bu bulgular kadınların kendileri ya da çocuklarının şiddet ya da tehditlere maruz kaldıkları durumlarda neler yapmaları gerektiği hususunda bilgilendirilmeleri ve eğitilmeleri konusundaki gereksinime dikkat çeker niteliktedir.

GRAFİK 70**Çocuk güvenliği**

Suriyeli kadınlar birçok farklı hizmet ya da desteğin varlığından haberdar olmadıklarını bildirmişlerdir: %68,2'si ücretsiz hukuki danışmanlık, %58,8'i psikososyal, %57,3'ü çocuk bakıcılığı hizmetlerine

nasıl erişebileceklerini bilmemektelerdir. Bulgulara göre katılımcıların yalnızca %33'ü finansal destek almakta olup %22'si bu hizmete nasıl erişeceğine dair bilgi sahibi değildir (Grafik 71).

GRAFİK 71**Alınan yardım ve hizmetler**

Çeşitli hizmet ve yardım biçimlerine erişim seviyeleri arasında ucuz pazarlar (%78), çocuk eğitimi (%36,7), finansal destek (%33), aile planlaması (29,9), hijyen malzemeleri (%25,3), ana okulu hizmetleri (%20), psikososyal destek (%18,5), hukuki destek (%14,8) ve evde bakım hizmetleri (%7,8) yer almaktadır.

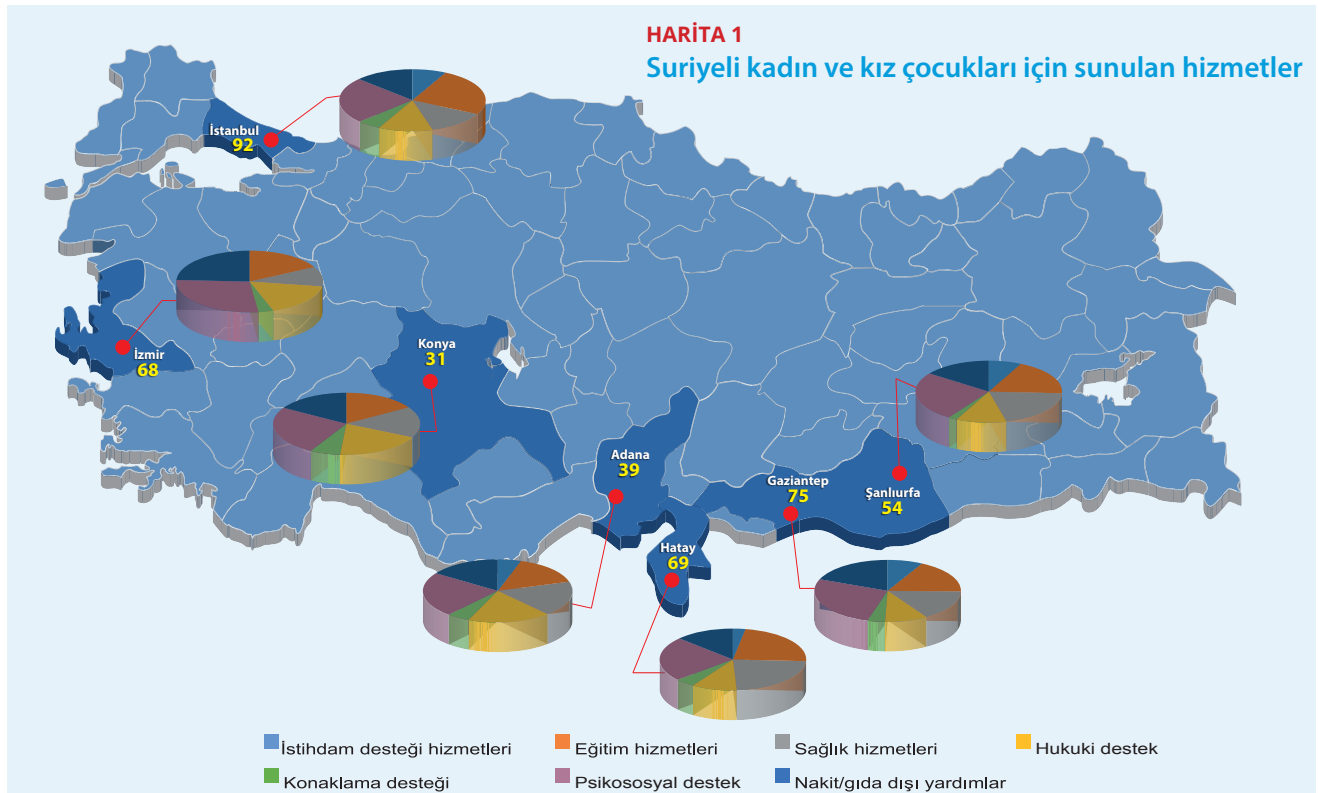
Suriyeli kadınlar ve kız çocuklarını hedef alan sosyal hizmetlere dair yapılan bir haritalama çalışması yerel ve uluslararası Suriyeli kadın birlikleri tarafından sağlananlar dışında yalnızca kadınlara yönelik

hizmet faaliyetlerinin neredeyse mevcut olmadığını ortaya çıkarmıştır. Hizmet sağlayıcıların neredeyse tamamı istihdam ve destek hizmetleri haricindeki çalışmalardan faydalananların büyük çoğunluğu kadınlar olmasına rağmen mülteci ve sığınmacılara cinsiyet ve yaş gözetmeksizin destek olmaktadır. Sağlanan hizmetler arasında kadınların daha fazla faydalandığı hizmetler arasında psikososyal destek hizmetleri (105), eğitim hizmetlerine erişim (83), sağlık hizmetlerine erişim (69) ve nakit/gıda dışı yardımlar yer almaktadır (bakınız Tablo 5).

TABLO 5

Sosyal hizmet noktalarının araştırmanın yürütüldüğü şehirlere dağılımı

	İstihdam desteği hizmetleri	Eğitim hizmetleri	Sağlık hizmetleri	Hukuki destek	Konaklama desteği	Psiko- Sosyal destek	Nakit/Gıda dışı yardımlar
Hatay	2	16	16	7	3	16	9
Adana	2	6	7	7	2	9	6
Konya	0	5	5	6	2	8	5
İstanbul	7	23	12	11	5	22	12
İzmir	0	10	6	10	2	16	14
Gaziantep	6	13	12	7	3	20	14
Şanlıurfa	4	10	11	6	1	14	8
TOPLAM	21	83	69	54	18	105	68

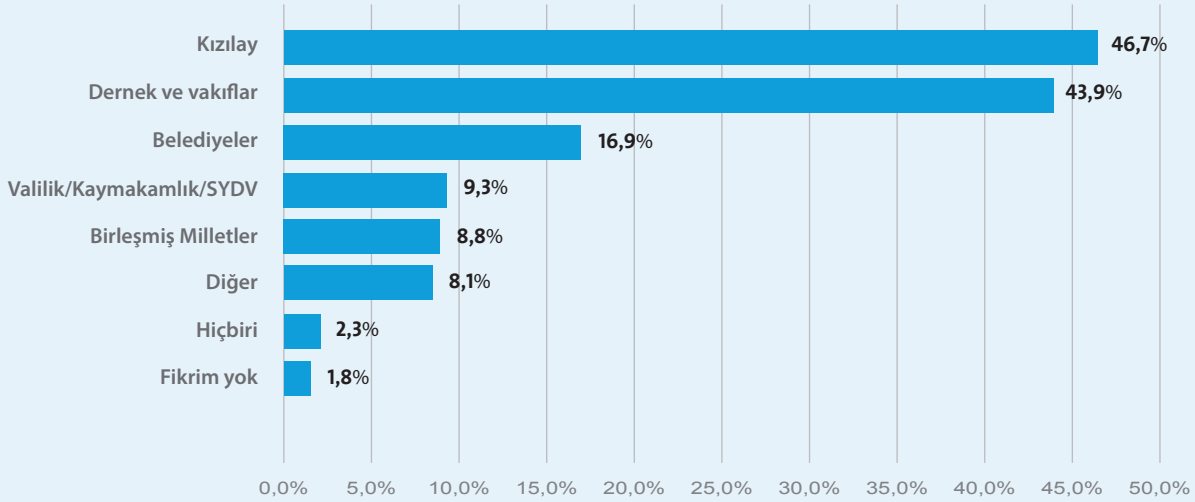


Sosyal Destek ve Yardım

Suriyeli kadınların %58,9'u Türkiye'ye geldikleri andan itibaren bir noktada Türk Kızılayı (%46,7), çeşitli dernek ve kuruluşlar (%43,9), belediyeler (%16,9), valilikler/kaymakamlıklar/sosyal destek ve dayanışma vakıfları (%9,3), Birleşmiş Milletler (%8,8) gibi çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek almış olduklarını belirtmişlerdir (Grafik 72).

GRAFİK 72

Organizasyonlara göre yardım alma durumu



Ulusal ve uluslararası STK'lar, yerel yönetimler ve kaymakamlıklar profesyonel eğitim kursları, kömür ve erzak desteği vermektedir.

Suriyeli kadınlar tarafından talep edilen destek alanları arasında nakit desteği, psikolojik ve psikososyal destek, eğitimsel alanda finansal destek ve materyal, mesleki eğitim kursları ve hukuki destek bulunmaktadır.

Bazı kadınlar doğrudan nakit desteği taraftarı olurken diğerleri eğitimler gibi beceri geliştirici destekleri tercih etmektedir. Gaziantep'de yaşayan, 30 yaşında, evli ve dört çocuklu H. bu konudaki görüşlerini şu sözleriyle aktarmıştır: *"Psikolojik ve eğitimsel alandaki hizmetler daha faydalı. Bu hizmetler maddi destekten daha fazla yarar sağlamakta. Çünkü para bir seferliğine veriliyor ama diğer hizmetler düzenli olarak sağlanıyor. Mesela bana ilk PTT kartı verildiğinde çok mutlu olmuştum. ²¹Ancak eğitim kursları benim hayatım, evim ve çocuklarım üzerinde daha fazla etki sahibi oldu ve bu etki hala devam etmekte."*

²¹ BMMYK'nın desteklediği Kış Yardımı Projeleri kapsamında, hassas mülteci ailelerin kışa hazırlanması ve kış rahat atlatılabilmesi için temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği ön ödemeli MasterCard dağıtılmaktadır. Bu kartlar ayrıca "PTTKart" olarak bilinmektedir.

Suriyeli kadınların hukuki ve psikolojik destek dahil olmak üzere korunmaya daha fazla ihtiyacı olduğu gözükmemektedir. Örneğin, İzmir'de bakıcı olarak çalışan, 32 yaşında, evli ve iki çocuklu, psikolojik şiddet atlatmış olan E. eşi ve iki çocuğuyla birlikte üçüncü bir ülkeye yerleşme amacıyla gelmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Ancak eşi tarafından gittikçe artan bir psikolojik şiddete maruz bırakılması üzerine bir sivil toplum kuruluşunda hukuki destek almış ve hakkında koruma kararı çıkarttırıp psikososyal destek edinmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi (Grafik 71) görüşülen Suriyeli kadınların yarısından azı ücretsiz olarak hukuki konularda danışmanlık ve psikolojik destek alabilecekleri konusunda bilgi sahibidir.





Suriyeli kadınların yaklaşık %33'ü finansal destek alırken %45'i bu destekten haberdar olmalarına rağmen faydalanmamaktadır. Hem odak grup görüşmelerinde hem de derinlemesine görüşmelerde Suriyeli kadın ve erkekler sosyal yardım ve hizmetlerin adil bir şekilde sağlanmadığını ve bu durumun haksızlık ve eşitsizliğe sebep olduğu kanaatinde olduklarını ifade etmişlerdir. Hatay'da yaşayan, 43 yaşında, evli ve altı çocuk sahibi A. konu ile ilgili şu sözleri söylemiştir: *"Verilen hizmetler eşit, adil ve herkesin erişebileceği şekilde değil. Bu destekler eşit bir şekilde verilmeli ve evleri ziyaret eden komisyon heyeti eğitilmiş olmalı."*

İzmir'de yaşayan, 32 yaşında, evli ve iki çocuk sahibi E.'nin sözleri sosyal yardımların sağlanma kriterlerinin Suriyeli kadınların gerçek hayat koşullarına uygun hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir: *"Mesela bir önceki evimde tek bir odada yaşıyorduk. Evimizi kontrol etmeye geldiler. Komşularımızın verdiği mobilyaları gördüler. Sonrasında biz hiç yardım alamadık. Aslında o gün pişirecek hiçbir şeyimiz yoktu. Yalnızca mobilyaya bakıp karar vermeleri yanılttı."*

Konuyla ilgili bir başka sorun ise Suriyeli kadınların iş sahibiyken bu sosyal desteklerden yararlanıp yararlanamayacaklarını bilmemeleridir. İstanbul'da yaşayan, 49 yaşında, bekâr ve çocuksuz H. çalışıyor olmalarına rağmen desteğe ihtiyacı olan Suriyeli kadınların evlerinin iş saatleri dışında ziyaret edilmesine duyulan ihtiyaçtan şu sözlerle bahsetmiştir: *"Ben her gündeste almak için işten ayrılamıyorum. Evimi ve yaşam koşullarımı kontrol etmeleri için belediye personellerini aradım. Beni aramadan evimi ziyarete gelip beni evde bulamadıkları için gitmişler. Evde kimse yoktu dediler. Ne yapabilirim? Ben yalnız yaşıyorum. İşe gitmeden günlerce onların evimi ziyarete gelmelerini mi bekleyeyim?"*

Ayrıca sık sık taşınan Suriyeliler aldıkları desteklerin kesildiğini fark etmişlerdir ve kadınlar sosyal yardım alabilmek için aynı meşakkatli prosedürleri tekrar tekrar uygulamak zorunda kalmakta olduklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan değerlendirmeler sonucunda Türkiye'deki birçok Suriyeli kadın ve kız çocuğunun aşırı yoksulluk ve yetersiz barınma koşulları altında, hiç ya da çok az Türkçe bilgisi ve ev sahibi toplum üyeleriyle sınırlı etkileşim içerisinde oldukları için önemli ihtiyaçları olduğu doğrulanmıştır. Dil engeli diğer hak ve hizmetlere erişimde sorunlar ile karşılaşmada en önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki Suriyeliler devlet desteği ile ücretsiz olarak verilen Türkçe kurslarına kaydolma haklarına sahiplerdir ancak bu çalışmada Suriyeli kadınların %70'inin hiç Türkçe bilmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum onların barınma, hizmet ve istihdam gibi konularda erişim kapasitelerini doğrudan etkilemektedir.

Çalışma kapsamında görüşülen kadınların yalnızca %15'i Türkiye'deki iş gücünde aktif rol oynamakta ve %24'ü aylık 700 TL'nin altında gelir ile yaşamakta olduklarını belirtmişlerdir. TÜRK-İŞ'e (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) göre Mart 2018'de dört kişilik bir aile için açlık sınırı 1.662 TL'dir. Boşanmış ve dul kadınlar bu durumda evleriyle yalnız başlarına ilgilenmek zorunda oldukları için iş piyasasında yer edinip yoksulluktan kurtulma konusunda daha ciddi sorunlarla karşılaşmakta olup daha da savunmasız durumdadır.

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının durumu onları iş yerlerinde kötü koşullar ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı daha da savunmasız hale getirmektedir.

Bazı durumlarda kadın ve kız çocuklarının akrabaları onlara ev işi, çocuk bakımı ve/veya erken yaşta evlilik karşılığında evlerinde barınma teklifinde bulunarak onların durumlarından istifade etmektedirler. Kadınlar kendilerine sunulan seçeneklerin azlığından dolayı bu olumsuz savunma mekanizmalarıyla yaşamayı kabul etmektedirler.

Suriyeli kadınların durumuyla ilgilenebilmek için kapsamlı bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Bu yaklaşım kapsamına hedefe yönelik finansal destek ve/veya cinsiyete duyarlı olacak şekilde geliştirilmiş koruma ve sosyal destek sistemleri dahil edilebilir.

Konaklama

Suriyeli kadınların konaklamaya dair temel kaygıları makul fiyatlı, güvenli ve uzun vadeli barınma imkânlarının mevcut olmasıyla alakalıdır. Kadınların %87'si aylık gelirlerinin geçim giderlerini karşılamadığını ifade etmiştir.

Birçok Suriyeli kadın başka ailelerle ya da akrabalarla paylaşılan, kalabalık şartlarda, mahremiyetin olmadığı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinin yüksek olduğu evlerde yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Suriyeli kadınlar yüksek kira bedelleri ve ev sahiplerine karşı yaşadıkları bağımlılıklardan dolayı sık sık evlerini taşımak zorunda kaldıklarını belirtmektedirler. Bu durum ve Suriyeliler'in belirli mahallelerde toplanma eğilimi kadınların komşularıyla sosyal ilişkiler kurma imkânını azaltıp Türk toplumunda sosyal uyumun önüne geçecek engeller oluşturma riskini artırmaktadır.

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının güçlendirilip Türkiye'de mevcut olan olanaklardan faydalanabilmeleri için güvenli ve makul fiyatlı konaklamaya ihtiyaçları vardır.

Dolayısıyla ihtiyacı olanlara makul fiyatlı barınma imkânı verilmesine öncelik verilmelidir. Suriyeli kadınlar Sosyal Uyum Yardımı ve diğer nakit kira yardımları kapsamında desteklenebilirler. Ayrıca bu kadınların kiracılık hakları, kira hükümleri üzerinde uygulanacak düzenlemeler ve kiracı hakları ve sorumlulukları üzerine daha fazla bilgi yayma aracılığıyla daha kapsamlı olarak korunma altına alınmalıdır. Bilgilendirme kampanyaları da kira bedellerinde ayrımcılık faktörünün azaltılması için Suriyeliler ve ev sahibi toplum arasında ortak yaşam ve uyum fikrini ön plana çıkarmalıdır.

Suriyeli kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilecek diğer tedbirler arasında yenilikçi kamu konut projeleri (muhtemelen ev sahibi toplum üyeleri ve Suriyeliler için) ve Suriyelilerin malvarlığı edinmelerinin önündeki hukuki ve idari engellerin kaldırılması vardır.

Sağlık

Suriyeli kadınların büyük bir çoğunluğu genel sağlık hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerden memnun olduklarını belirtmiştir ancak bu kadınların %14'den fazlası önyargı, dil ve kültürel engeller ve hasta kaydıyla alakalı sorunlar yaşadıklarını aktarmıştır. Tercüme hizmetleri sağlama, daha fazla Suriyeli sağlık çalışanı çalıştırma ve kadın sağlık çalışanı eksikliği gibi sosyal ve kültürel caydırıcıları azaltma yönünde hali hazırda alınmış olan önlemleri daha da geliştirmeye ihtiyaç vardır. Tıbbi tesislerde bulunacak daha fazla ücretsiz tercüme ve şikâyet mekanizması hizmetleriyle ayrımcılık ve hizmetlere erişim problemleri yüksek ihtimalle daha da azalacaktır.

Suriyeli kadınların, kadına özel sağlık hizmetleri ile alakalı farkındalık ve erişim seviyeleri düşüktür; Kadınların neredeyse yarısı aile planlaması ve jinekolojik hizmetlerinden ve yarından çoğu psikososyal

destek hizmetlerinin varlığından haberdar değildir. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri üzerine verilen bilgi ve eğitimler aynı zamanda aile planlaması, kadın sağlığı ve sığınmacılar arasında psikososyal destek konularına da değinmelidir.

Türkiye'deki toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve koruma mekanizmalarının bu raporun bulgularınca Suriyeli kadın ve kız çocukları için kritik bir risk faktörü teşkil ettiği gösterildiği için daha da ilerletilmelidir; bütün sağlık hizmetleri korumayı garanti etmeli ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet atlatmış kişilere yönlendirme sağlamalıdır.

Eğitim

Mesleki eğitim kurslarına katılan Suriyeli kadın oranının düşük olması (%7,2) ve Türkçe öğrenmiş olan Suriyeli kadınların bunu dil kurslarından ziyade ev sahibi toplum ile iletişim kurma yoluyla gerçekleştirmiş olması Suriyeli kadınların ev hayatına ve geleneksel cinsiyet rollerine mahsur bırakıldıklarını göstermektedir. Göz önünde bulundurulabilecek diğer eğitim biçimleri dil kursu ücretlerinin daha geniş çaplı ve daha erişilebilir seviyede olması ve daha fazla kadının eğitimlerine devam etmeleri ya da mesleki eğitim almalarına olanak sağlayacak olan çocuk bakıcılığı hizmetlerinin sağlanması olarak düşünülebilir.

Suriyeli kadınlar geleneksel cinsiyet rolleriyle paralellik içerisinde olan mesleki eğitim taleplerinde bulunurken bu eğitimlerin istihdam olanaklarını yükseltebilmek adına iş piyasasındaki ihtiyaçlara göre verilmesi gerekmektedir.

Suriyeli kız çocuklarının yaşları büyüdükçe daha az kaydolma ve eğitimlerini yarıda bırakma durumları erken yaşta evlilik, ev işleri ve bakıcılık sorumlulukları ve bazen de çalışma hayatları ile ilişkilidir. Kültürel açıdan kabul edilmiş olsa da erken yaşta evlilik çoğu zaman

yalnızca aşırı derecede kötü sosyoekonomik şartlar altında bir savunma mekanizması olarak başvuru bir yoldur. Bu durumla etkin bir şekilde başa çıkmak gerekmektedir. Farkındalık yaratma ve kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesine yönelik faaliyetler çocuk yaşta evliliklerin önüne geçebilir. Çeşitli biçimlerde yapılabilecek olan sosyal ve ekonomik destek, çeşitli eğitim seçenekleri ve kız çocukları için güvenli eğitim alanları oluşturulması çocuk evliliği ve zorla evlilik gibi sorunların azalmasında yardımcı olup kız çocuklarının eğitiminin ilerletilmesine destek olabilir.

Genç kadınlar yükseköğrenime devam etme konusunda hevesli olmalarına rağmen bunu Türkiye'de nasıl gerçekleştirecekleri konusunda bilgi sahibi değildir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarının eğitim ve diploma denkliği, sınav sistemi gibi eğitime yönelik bilgiye erişmelerini hedefleyen hizmetlere ihtiyaç vardır.

Geçim Kaynakları

Suriyeli kadınların yalnızca %15'i düzenli ya da düzensiz/sezonluk iş sahibidir. %12'lik bir kısım ise gelir getirici faaliyet ya da üretim yapmakta olduklarını belirtmiştir. Genellikle uzun mesailerle, kötü şartlar altında, düşük ücret karşılığında ve gayri resmi iş piyasasında çalışmaktalar. Resmi ya da gayri resmi iş piyasasında aktif olmayan kadınların yalnızca %17'si iş arayışında olduklarını belirtmiştir. Diğerleri çocuk bakıcılığı sorumlulukları, kültürel gerekçeler, hastalık/engellilik, bakıma muhtaç kişilere bakma ve ev işleri gibi sebeplerden dolayı aktif olarak iş aramamaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Suriyelilerin çalışma izni edinmelerini kolaylaştıracak, yeni e-kayıt sistemi kurulması ve çalışma izni ücretlerinin düşürülmesinin de dâhil olduğu adımlar atmaktadır ve bu politikaların kayıtlı istihdam ile ilgilenen Suriyeli kadınlara yardımcı olması beklenmektedir. Yeni e-kayıt sistemi üzerindeki bilgiler kadınları hedef almalı ve kadınlar ile potansiyel işverenler arasında köprü oluşturacak çalışmalar yapılmalıdır. Suriyeli kadınlar iş piyasasında sahip oldukları korunma hakları ve hukuki destekler gibi konularda çok az bilgilendirilmiş oldukları için bu konuda bilgi yayılması önem taşımaktadır. Kadınları cinsel istismara karşı koruyan mekanizmaların güçlendirilmesi de ayrıca kritik önem taşımaktadır.

Sosyal Bütünlük

Suriyeli kadınların yarısından fazlası ev sahibi toplumla ilişki içerisinde olup bu toplumdan düzenli olarak destek almaktadır. Bu konuda karşılaşılan engeller dil, ayrımcılık, kültürel engeller ve bazı Suriyeli kadınların yalnızca Suriyelilerin bulunduğu mahallelere ya da evlerine kapanmaya zorlanmalarıdır. Suriyeli kadınlar ile Türk kadınları arasındaki benzerlikler farklılıklardan daha fazladır ancak aynı güçlüklerin birçoğunu da paylaşmaktadırlar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi cinsiyet meselelerini hedef alan ortak platformların kurulması ortak sorunlarla mücadele etmek adına ortak bir bilinç ve mekanizmanın meydana gelmesinde yardımcı olabilir.

Çalışmada yer alan Suriyeli kadınların bazıları Türk kadınlarını daha fazla hak ve bağımsızlığa sahip insanlar olarak görmektelerdir ve bu durum Suriyeli

kadınların kendi toplumlarında iş ve eğitime erişimleri ve çocuk yaşta evlilik gibi hususlarda kendilerine uygulanan kültürel davranışları sorgulamalarına sebep olmaktadır. Daha kendinden emin ve umumi görevler üstlenen Suriyeli kadınların karşılarına yeni risk ve direnç mekanizmaları çıkabilir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarını taciz ve şiddete karşı korumak için bu durumların hedef alınması gerekmektedir.

Suriyeliler'in hukuki statü ve mevcut şartları hakkında sınırlı bilgi bazı alan ev sahibi toplum üyeleri sosyal bütünlüğü engelleyen önyargılı tavırlar sergilemektedir. Bu olumsuz tavırların önüne geçilmesi için haberler ve sosyal medya, kültürel ve spor etkinlikleri kadın liderliğinde ve kadınları dâhil eden olumlu örnekler olarak kullanılabilir.

Koruma ve Sosyal Destek Hizmetleri

Suriyeli kadınların koruma ve sosyal hizmetler hakkında farkındalığı ve bu hizmetlere erişimi genellikle çok düşüktür; %60 civarında. Suriyeli kadınların %15'inden azı ücretsiz hukuki desteğe erişim sahibiyken %68'i bu tür hizmetlerin varlığından bile haberdar değildir. Farkındalık seviyesinin bu denli düşük olması toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı neler yapılabileceği gibi konularda bilgi kampanyası ve eğitimlere ihtiyaç olduğunun göstergesidir. Psikososyal destek ve koruma hizmetleri şiddete karşı korunmada hukuki destekle bir arada gerçekleştirilmelidir.

Suriyeli kadınların yaklaşık %60'ı yardım aldıklarını belirtmişlerdir; %33'ü maddi yardıma erişim sağlayabilmektedir. Ancak çalışma kapsamında görüşülen kadınların bir kısmı sosyal yardım ve

sosyal hizmetlerin adil bir şekilde ve yüksek ihtiyaca göre sağlanmadığı yönünde bir izlenime sahip olduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla uygunluk kriterleri için basit mesajların daha fazla yayılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçici ve küçük miktarda yapılan sosyal yardımların kadınların yoksulluğa karşı verdiği mücadelede sürdürülebilir bir çözüm olarak görülmemesi gerekmektedir. Eğitim ve geçim kaynaklarına dayalı daha uzun vadeli stratejiler geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

SONSÖZ

2018 yılı Haziran ayı itibarıyla Türkiye'deki Suriyeli sayısı 3,6 milyona yaklaşmıştır. Suriye dışına kriz nedeniyle çıkmış olan toplam Suriyeli nüfusun %63'ü Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların nüfusunu 28 Avrupa ülkesi nüfusu ile karşılaştırdığımızda; bu nüfusun Avrupa ülkelerinin nüfuslarına oranla 22. en yoğun nüfusa denk geldiği görülmektedir. Buna göre, 7 Avrupa ülkesinden büyük bir nüfus Türkiye'de kalmaktadır. Bu da aslında Suriyelilerle ilgili tüm işlemlerin adeta yeni bir devlet yapılanması gerektirecek büyüklükte iş yükü olduğunu göstermektedir.

Bununla beraber Türkiye'de 400 bin civarında çoğunluğunu Afganların ve Iraklıların oluşturduğu bir grup vardır. Bu grup, Türkiye'deki Suriyeli olmayan nüfusun Mısır gibi ülkelerdeki Suriyeli nüfusundan daha fazla olduğunu göstermektedir.

Krizin başladığı 15.03.2011 gününden beri Türkiye'de 310 binden fazla Suriyeli çocuk doğmuştur ve söz konusu 3.6 milyonluk nüfusun 1.6 milyondan fazla kısmını 18 yaş ve altı Suriyeliler oluşturmakta ve toplam nüfusun % 46'sı kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye nüfusu açısından her 20 kişiden 1'i mülteci konumundadır.

Türkiye açısından Suriye krizini 2 bölüme ayırabiliriz:

Birinci dönem olarak adlandırılabilir ilk 4 yıl içerisinde hem otoriteler hem de Suriyelilerin kendileri, krizin bu kadar uzun süreceğini tahmin etmediği için kalıcı bir yaşam kurma planlarından ziyade geri dönmek üzere geçirilen bir dönem olarak, daha çok sağlık, gıda, barınma gibi ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığı bir dönem olarak geçirilen dönemdir.

İkinci dönem olarak adlandırılabilir 5-6-7 ve içinde bulunduğumuz 8. yılda ise krizin kolay kolay sona ermeyeceği öngörüsünden hareketle, Türkiye içerisinde Suriyeliler açısından hareketliliğin yaşandığı dönemdir. Daha önceleri daha çok sınır şehirlerinde; Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğunlaşan Suriyeli nüfusu, son yıllarda iş piyasasının daha etkin olduğu sanayileşmiş şehirlere doğru göç etmiştir ve şu anda sadece İstanbul'da 600 bin kadar Suriyeli bulunmaktadır. Söz konusu bu ikinci dönemde eğitim imkânlarına katılım, kadın ve çocukların özel ihtiyaçları, kronik rahatsızlığı olanlar, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği, engelliler, yaşlılar vb. özel bakım ve korunmaya ihtiyacı olan kişilerin sorunlarına yoğunlaşmaya başlanmış, koruma konuları daha ön plana çıkmıştır ve aktörler tarafından da bu konulara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Ayrıca geçim kaynaklarına erişim, iş piyasasına erişim gibi konular daha önemli hale gelmiştir. Söz konusu bu ikinci dönemde Türkiye içerisindeki hareketlilik neticesinde ve iş piyasasına katılımın artmasıyla Suriyelilerin toplum içerisindeki görünürlüğü daha da artmıştır.

Türkiye'de eğitim çağındaki olan yaklaşık 1 milyon Suriyeli çocuk bulunmaktadır ve eğitim ile ilgili çalışmalar oldukça hız kazanmış ve eğitime erişimde karşılaşılan sıkıntılar okul ve öğretmen sayılarının artırılması ve şartlı nakit destekleri yoluyla ayrıca STK'ların ve uluslararası organizasyonların da katkılarıyla en çok çaba sarf edilen alanlardan biridir.

Mülteci kadınlara yönelik çalışmalar Türkiye'deki Suriyeli olmayan mültecilerin rakamları da göz önüne alındığında- Suriye krizinin etkide bulunduğu Mısır gibi ülkelere daha fazladır- Afgan, Iraklı ve benzeri ülkelere gelen kadınlara yönelik de artırılmalıdır

Mültecilerin hayatlarına ilişkin çözümlere çok yönlü destek gerekmektedir. Koruma, Sosyal ve Ekonomik Destek, Meslek Edindirme ve İş Piyasasına Erişim, Farkındalık ve Bilinçlendirme gibi konular birbirlerinden ayrı konular gibi görünse de bütüncül bir bakış kaybetmemek ve tüm alanların birbirini desteklemesi açısından, kendi içinde özelleşmiş alanların, birbirleriyle bütünleşik çözümler sunabileceği mekanizmaların olması, hayatı oluşturan parçaların ayrışmasını önleyecektir.

Türkiye, Suriye krizine Dünyada örnek olacak bir yaklaşım sergilemiş olmakla beraber, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik yaklaşımının, karşılaşmış olduğu çetrefilli sorunların uluslararası platformlarda doğru anlaşılıp anlaşılmadığı veya yeterince anlaşılıp anlaşılmadığı halen tartışılabilir bir konudur. Türkiye 'nin, devlet olarak krizin mağdurlarına yönelik sunmuş olduğu ciddi katkının yanı sıra, birçok durumda sözü edilmeyen vatandaş desteği-dayanışması alanda mültecilerin yaşamlarını en çok kolaylaştıran sözü edilmeyen bir unsurdur.

Türkiye; göç olgusunu, zenginlikten ziyade sorun olarak gören birçok ülkeden farklı olarak, krizle birlikte geçirilen süreçlerde, mültecileri, iç politikanın bir unsuru olarak değerlendirmemiştir. Mülteci konusunun bu süreçte iç politikanın negatif içeriklendirilmiş ana bir unsuru olmaması, mültecilerin Türkiye'deki yaşam koşullarının negatife evrilmemesi açısından Türkiye'nin en önemli başarılarından biridir.

Söz konusu çalışma ile; mülteci grupları arasında, rol değişimlerinin, rollerin belirginleşmesinin veya ortadan kalkmasının en çok yaşandığı, bir çok durumda mağduriyete en açık olan ve mevcut toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısının hak ve hizmetlere erişimde ciddi eksiklikler oluşturduğu "mülteci kadın" grubuna yönelik, belirli bulgulara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Hem "mülteci" durumunda olmanın hem de "kadın" olmanın ayrı ayrı ve birlikte değerlendirildiğinde, önümüzdeki süreçte üzerinde en fazla çalışılması gereken konulardan biri olduğunu vurgulama gerekliliği açıktır.

Çalışma ile amacımız; mülteci kadınlarla ilgili durumlara ilişkin görünenleri yinelemekten ziyade gelecekteki çalışmalara ışık tutacak verileri sağlayarak, konuya görünebilirlik sağlamaktır.



İbrahim Vurgun Kavlak
Genel Koordinatör
SGDD-ASAM

Kaynakça

- Aktas, A.** (2016). Syrian Women Refugees in Turkey: The Case Study of Kilis. Master's. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Barin, H.** (2015). Syrian Women in Turkey: Social Struggles and Solution Proposals. *The Journal of Migration Status*, 1(2), sf.10-56.
- CARE (2016) Buecher, B. and Aniyamuzaala, J.R.,** Women, Work & War: Syrian women and the struggle to survive five years of conflict, Amman, Jordan: CARE.
- Centre for Transnational Development and Collaboration**, (2015). Syrian Refugees in Turkey: Gender Analysis. <http://ctdc.org/analysis.pdf> [erişim: 12 Ocak 2017]
- Centre for Transnational Development and Collaboration (CTDC)** (2015). Syrian Refugees in Turkey: Gender Analysis. CTDC. <http://ctdc.org/analysis.pdf> [erişim 23 Tem. 2018].
- DGMM** (Goc.gov.tr.) (2017). Ministry of Interior Directorate General of Migration Management. http://www.goc.gov.tr/icerik/migration-statistics_915_1024 [erişim 23 Ocak 2018].
- Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD)**, (2013). Refugees in Turkey 2013, Field Survey Results. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12_11_2013_eng.pdf [erişim 12 Jan 2017].
- Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD)**, (2014). Syrian Women in Turkey 2014, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/80-20140529154110-turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf [erişim 12 Ocak 2017].
- Erdogan, M.** (2014). Syrian's in Turkey: Social Acceptance and Integration Research, Hacettepe University Migration and Politics Research Centre, Ankara.
- Erdogan, M.** (2017). Suriyeliler Barometresi. <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf> [erişim 23 Aug. 2017].
- Freedman, J., Kivilcim, Z. and Ozgur Baklacioglu, N.** (2017). A gendered approach to the Syrian refugee crisis. 1.Basım. London: Routledge.
- Freedman, Jane** (2016) Sexual and gender-based violence against refugee women: a hidden aspect of the refugee "crisis" *Reproductive Health Matters*, 24 (47): 18-26
- Freedman, Jane** (2010) Mainstreaming gender in refugee protection *Cambridge Review of International Affairs*, 23 (4): 589-607
- Government of the Republic of Turkey and the United Nations System in Turkey** (2015), United Nations Development Cooperation Strategy Turkey: 2016-2020.
- Humanitarian Policy Group (HPG)**, (2017). The lives and livelihoods of Syrian refugees: A study of refugee perspectives and their institutional environment in Turkey and Jordan. <http://www.refworld.org/country,,,TUR,,58bd75394,0.html> [erişim 20 Mar. 2017].
- Inter-Agency Standing Committee**, (2015). Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action. http://gbvguidelines.org/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf [erişim 12 Jan 2017].
- Inter-Agency Standing Committee (IASC)**, (2006), Women, Girls, Boys and Men: Different Needs - Equal Opportunities, <https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/Gender%20Handbook.pdf>
- Inter-Agency Standing Committee (IASC)**, (2017). Policy on gender equality and the empowerment of women and girls in humanitarian action. https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc-revised_gender_policy_final_endorsed_12.27.2017_3.pdf
- Inter-Agency Standing Committee (IASC)**, (2017). The Gender Handbook for Humanitarian Action All New Second Edition. <https://interagencystandingcommittee.org/gender-and-humanitarian-action>
- International Crisis Group** (2018). Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report N.248.IOM (2017). Shelter and WASH-assessment.
- Inter Sector WG 3W.** (2018). Inter Sector Working group 3W. <https://lombie.github.io/3WMap/> [erişim 6 Ocak 2018].
- Kadkoy, Omar** "You Shall not Buy:" Syrians and real estate ownership in Turkey," *Hurriyet Daily News*, 21 November 2016. <http://www.hurriyetdailynews.com/you-shall-not-buy-syrians-and-real-estate-ownership-in-turkey-106353>

KAMER (2014). Dışarda Kalanlar Suriyeli Mülteciler. [www.kamer.org.tr](http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=178). http://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=178 [erişim 23 Temmuz 2018].

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, syf 607-610

Mazlumder Woman Studies Group, (2014). The Report on Syrian Woman Refugees Living Out of the Camps, Mazlumder.

Migration and Border Security Research Center (MBSRC) (2017). Perception of threat about Syrian asylum seekers: Prejudices and realities. Police Academy Publishing

Regional Resilience Plan (3RP) 2017-2018, (2017). In Response to The Syria Crisis. <http://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2017/01/3RP-Regional-Strategic-Overview-2017-2018.pdf> [erişim 24 Ocak 2017]

Regional Resilience Plan (3RP) 2018-2019, (2018). In Response to The Syria Crisis.

Sharara, S. and Kanj, S. (2014). War and Infectious Diseases: Challenges of the Syrian Civil War. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4231133/> [erişim 23 Ağustos 2018].

Sansonetti, S. (2016). DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES (2016). Female refugees and asylum seekers: the issue of integration. Gender Equality. European Parliament. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU\(2016\)556929_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU(2016)556929_EN.pdf) [erişim 15 Jul. 2018].

TISK & HUGO (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusunda Görüş, Beklenti ve Önerileri. Ankara: MATSA. <http://tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf> [erişim 3 Haziran 2017].

Turkish Grand National Assembly (2018). Migration and Harmonization Report. Summary translated into English.

Turkish Medical Association (2015). War, migration and health; experience of turkey. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar_rpr_en.pdf [erişim 23 Ağu. 2018].

Turkey.servicesadvisor.org. (2018). Services Advisor. <https://turkey.servicesadvisor.org/#/> [erişim 5 Ocak 2018].

United Nations Country Team (2017), "Turkey Education Sector," Q4 January – December 2017 <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63145>

UNFPA, (2015). Minimum Standards for Prevention and Response to Gender-Based Violence in Emergencies.

UNHCR, (2016). Evaluation of UNHCR's Emergency Response to the influx of Syrian Refugees into Turkey. **UNHCR's Emergency Responses.** UNHCR Evaluation Service. <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=58bd6e674&skip=0&query=syrian%20refugees> [erişim 11 Nisan 2017].

UNHCR, (2017). Turkey. The Educational External Update. UNHCR. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNHCRTurkey-EducationUpdate-February2017%20%281%29.pdf> [erişim 11 Nisan 2017].

UNOCHA, (2017). Syrian Arab Republic. Humanitarian Needs Overview. UNOCHA. https://docs.unocha.org/sites/dms/Syria/2017_Syria_hno.pdf [erişim 11 Nisan 2017].

UNOCHA, (2018). Syrian Arab Republic. Humanitarian Needs Overview. UNOCHA.

UN Women, (2015). How to Design Projects to End Violence Against Women and Girls. A step-by-step guide to taking action. UN Women Pacific Multi-Country Office. Suva, Fiji.

UN Women, (2016) Gender Assessment of the Refugee and Migration Crisis in Serbia and FYR Macedonia, Europe and Central Asia Regional Office. Istanbul, Turkey.

UN Women, (2017), Report of the Legal Rights of Women and Girl Asylum Seekers in the European Union, Europe and Central Asia Regional Office. Istanbul, Turkey.

World Bank /WFP, (2017). Pre-Assessment Baseline Results, ESSN.

World Humanitarian Summit (WHS), (2016). Commitments to action.

Ekler

Ek 1: Kısaltmalar

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM)

Uluslararası İş Birliği ve Kalkınma Merkezi (CTDC)

Sivil Toplum Kuruluşu (STK)

Danimarka Mülteci Konseyi (DRC)

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Odak Grup Görüşmesi (FGD)

İnsani Politika Grubu (HPG)

Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşu (INGO)

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Sosyal Uyum Yardım Programı (ESSN)

Eğitim için Şartlı Nakit Transferi (CCTE)

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (DGMM)

Millî Eğitim Bakanlığı (M.E.B)

Sivil Toplum Kuruluşu (STK)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT)

Bölgesel Mülteci ve ve Dayanıklılık Planı (3RP)

Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDŞ)

Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)

Geçici Koruma Statüsü (GKS)

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu(TÜRK-İŞ)

Türk Tabipler Birliği (TTB)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Stratejisi İş Birliği (UNDCS)

Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı (UNHCR)

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (UNOCHA)

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UNW)

Dünya Açlık Yardımı (WHH)

Sığınmacı Kadın ve Çocuklar için Kadın Komisyonu (WCRWC)

Ek 2: Anket/Analiz Planı

(Analiz planı bu araştırmanın nicel kısmı için uygulanan anketi gösterir ve tam hali Data analysis plan.xls olarak mevcuttur)

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Demografik: Katılımcı bilgileri	Şehir	o Adana o Gaziantep o Hatay o İstanbul o Şanlıurfa o İzmir o Konya		Grafik 1: Katılımcıların il ve yaş gruplarına göre dağılımı
Demografik: Katılımcı bilgileri	S1: Kaç yaşındasınız?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 1: Katılımcıların il ve yaş gruplarına göre dağılımı
Demografik: Katılımcı bilgileri	S2: Eğitim seviyesi (varsa alınan en son diploma dikkate alınacaktır)	o Eğitimsiz, okuma yazma bilmeyen o Eğitimsiz, okuma yazma bilen o Okul terk o İlkokul o Ortaokul o Lise o Teknik lise o Üniversite mezunu o Yüksek lisans mezunu o Diğer.....	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 4: Eğitim düzeyi Grafik 37: illere göre eğitim düzeyi
Demografik: Katılımcı bilgileri	S3: Suriye'deki mesleğiniz neydi?	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 5: Katılımcıların Suriye'deki meslekleri
Demografik: Katılımcı bilgileri	S4: Medeni haliniz nedir?	o Hiç evlenmemiş o Evli o Dul o Boşanmış	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 7: Medeni hâl
Demografik: Katılımcı bilgileri	S5: Kaç yaşında evlendiniz? (Evliyse)	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 8: Evlilik yaşı
Demografik: Katılımcı bilgileri	S6: Ev sahibi toplumdan biriyle mi evli sınız? (Evliyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S7: Eşinizin sizden başka eşi var mı? (Evliyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S8: Eğer öyleyse, kaç tane? (Siz dâhil)	o 1 o 2 o 3 o 4	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9: Çocuğunuz var mı? Kaç tane?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 9: Çocuk sayısı
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9a: Yaş (çocuk başına)	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9b: Cinsiyet	o Erkek o Kadın	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9c: Eğitim durumu	o Eğitimsiz, okuma yazma bilmeyen o İlkokul terk o İlkokul o Ortaokul o Lise o Yüksek öğrenim	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 39: Yaş ve cinsiyete göre okula devam etme
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9d: Çalışma durumu	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 60: Yaş ve cinsiyete göre çocuk işçiliği
Demografik: Katılımcı bilgileri	S9e: Medeni hâl	o Hiç evlenmemiş o Evli o Dul o Boşanmış	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S10: Varsa çocuklarınız ne yapmaktadır?		Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Demografik: Katılımcı bilgileri	S11: Şehir merkezinde mi yoksa kırsal kesimde mi yaşıyordunuz?	o Şehir merkezi o Kırsal	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Genel	S12: Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de hangi şehirde yaşıyordunuz?	Suriye il ve ilçeleri listesi	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Genel	S13: Sığınmacı kamplarında kaldınız mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Genel	S14: Sığınmacı kampından ayrılmanızın sebebi neydi? (Eğer bu kamplarda kalmışlığınız varsa)	o Kamp dışında mevcut olan fırsatlar o Büyük şehirde yaşama isteği o Mahremiyeti garanti altına alma o Kamp koşulları o Kamplarda alan eksikliği o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 11: Sığınma kamplarından ayrılma sebepleri
Genel	S15: Türkiye'ye ilk geldiğinizde Suriye'ye dönme planınız var mıydı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Genel	S16: Kaç aydır Türkiye'de yaşamaktasınız?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Genel	S17: Kaç aydır bu şehirde yaşamaktasınız?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Barınma	S18: Bu şehri seçmeniz özel bir sebebi var mıydı?	o Sınıra yakın o Burada akrabalarım var o Burada arkadaşlarım var o İstihdam olanakları o Tesadüfen o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Barınma	S19: Bu şehre gelmeden önce hangi şehirlerde yaşadınız?	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Dil	S20: Anadiliniz nedir?	o Arapça o Kürtçe o Türkçe o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 2: Anadil
Dil	S21: Hangi dilleri konuşabiliyorsunuz?	o Arapça o Kürtçe o Türkçe o Farsça o İngilizce o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Dil	S22: Türkçe biliyor musunuz?	o Evet o Biraz o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 3: S27 dâhil Türkçe bilgisi
Dil	S23: Türkçe'yi nereden öğrendiniz? (Türkçe biliniyorsa)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 45: Dil edinimi Grafik 46: Şehirlere göre dil edinimi
Dil	S24: Daha önce Türkçe öğrenmeye çalıştınız mı? (Türkçe bilinmiyorsa)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 45: Dil edinimi Grafik 46: Şehirlere göre dil edinimi
Dil	S25: Türkçe öğrenememenizin bir sebebi var mı? (Türkçe bilinmiyorsa)	o Türkçe kurslarını karşılayacak param yok o Bu tür hizmetlerin ücretsiz verildiğini bilmiyordum o Eşim/partnerim kursa gitmeme müsaade etmiyor o Çocuklarımı bırakıp kursa gidemem o Ne tür bir yol izlemem gerektiğini bilmiyorum o Türkçe öğrenmenin bana bir faydası dokunacağını düşünmüyorum o İngilizce öğrenmeyi tercih ederim o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 47: Türkçe öğrenmeme sebepleri
Dil	S26: Eğer Türkçe öğrenmeye çalıştıysanız neden başarılı olamadınız?	o Kurstan memnun değildim o Türkçe'mi geliştirecek bir ortamım yoktu o Kursta öğrendiklerimi tekrar edecek zamanım yoktu o Kursu bırakmak zorunda kaldım o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Dil	S27: Ailenizde Türkçe bilen var mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 3: S22 dâhil Türkçe bilgisi
Medya & İletişim	S28: Bilgisayar kullanmayı biliyor musunu?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Medya & İletişim	S29: Akıllı telefonunuz var mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Medya & İletişim	S30: Sosyal medya kullanıyor musunuz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Medya & İletişim	S31: Hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz? (sosyal medya kullanılıyorsa)	o Facebook o Twitter o Instagram o Snapchat o Tumblr o Vine o Scorp o Telegram o Whatsapp o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Barınma	S32: Şu anda nerede kalmaktasınız?	o Apartman o Müstakil ev o Gecekondu o Bodrum katı o Çadır o Bir akrabamın evinde misafir olarak kalıyorum o Bir arkadaşımın evinde misafir olarak kalıyorum o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 12: Konut tipi ve şehire göre konut tipi
Barınma	S33: Hanenizde kaç insan yaşamakta?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 18: Aynı hanede yaşayan birey sayısı

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Barınma	S34: Hanenizde kaç oda mevcut?	o 1 o 2 o 3 o 4 o 5 o 6	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Barınma	S35: Evinizi başka bir aileyle paylaşıyor musunuz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 19: illere göre başka ailelerle ev paylaşımı Grafik 20: Gelir gruplarına göre başka ailelerle ev paylaşımı
Barınma	S36: Kaç hane birlikte yaşamaktasınız? (Hane paylaşılıyorsa)	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Barınma	S37: Ne zamandan beri bu evde yaşamaktasınız? (ay olarak)	Açık sayısal değer (ay olarak)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 21: Aynı hanede barınma süresi
Barınma	S38: Şu anda kaldığınız evi nasıl betimlersiniz?	o Çok kötü o Kötü o Orta o İyi o Çok iyi	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 13: Gelire göre ev koşullarıyla ilgili düşünceler Grafik 14: Şehire göre ev koşullarıyla ilgili düşünceler
Eğitim ve öğretim	S39: Şu anda okula gidiyor musunuz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S40: Okulda herhangi bir iletişim sorunu yaşıyor musunuz? (S39'a evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S41: Okulda kimle iletişim kurma konusunda güçlük çekiyorsunuz? (S40'a evet denildiyse)	o Öğretmenler o Okul görevlileri o Öğrenciler o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S42: Okulda ayrımcılık yapıldığı hissine kapıldınız mı? (S39'a evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S43: Ne tür ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyorsunuz? (S42'ye evet denildiyse)	o Ulusal köken o Cinsiyet o Dil o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S44: Size karşı kim ayrımcı davranışları kim sergilemektedir? (S42'ye evet denildiyse)	o Öğretmenler o Öğrenciler o Okul görevlileri o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S45: (Okula gitme sorusunun cevabı "hayır" ise sorulur), sebepleri nelerdir? (S39'a hayır denildiyse)	o Çalışıyorum o Türkçe bilmediğim için herhangi bir okula gidemiyorum o Okula gitmemeyi tercih ediyorum o Ailem okula gitme izin vermiyordu- o Kayıt olma işlemleri fazla karmaşıktı o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 38: Okulu bırakma nedenleri
Eğitim ve öğretim	S46: Suriye'deyken iş bulmayı kolaylaştıracak herhangi bir kursa (mesleki eğitim) katıldınız mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 40: Suriye'deki mesleki eğitim
Eğitim ve öğretim	S47: Eğitiminizi tamamladınız mı? (S46'ya evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S48: Hangi kurs/programa katıldınız? (S46'ya evet denildiyse)	o Bilgisayar o Dikiş nakış o Aşçılık o Kuaförlük o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 41: Suriye'de tamamlanmış mesleki eğitim kursları
Eğitim ve öğretim	S49: Türkiye'de iş bulmayı kolaylaştıracak herhangi bir kursa (mesleki eğitim) katıldınız mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 42: Türkiye'de şehire göre mesleki eğitim
Eğitim ve öğretim	S50: Eğitiminizi tamamladınız mı? (S49'a evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S51: Sertifikanızı bir devlet kurumundan mı yoksa bir STK'dan mı aldınız? (S50'ye evet denildiyse)	o Devlet kurumu o Ulusal-uluslararası STK'lar	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S52: Hangi kurs/programa katıldınız? (S49'a evet denildiyse)	o Bilgisayar o Dikiş nakış o Aşçılık o Kuaförlük o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Eğitim ve öğretim	S53: fırsatınız olsa hani kurs/programa katılmak isterdiniz? (S49'a hayır denildiyse)	o Bilgisayar o Elektrik teknisyenliği o Dikiş nakış o Aşçılık o Kuaförlük o Ayakkabı yapımı ya da tamiri o Herhangi bir kursa katılmak istemedim o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 44: Tercih edilen mesleki eğitim alanları

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
İstihdam	S54: şu anda gelir getiren bir işiniz var mı?	o Evet düzenli bir işim var o Evet mevsimlik bir işim var o Düzenli olmayan bir işim var o Hayır, çalışmıyorum	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 6: Türkiye’deki çalışma durumu ve Grafik 48: İstihdam (aynı grafik) Grafik49: Şehirlere göre istihdam Grafik 50: Medeni hâle göre çalışma durumu
İstihdam	S55: İş arıyor musunuz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 55: İş arama durumu Grafik 56: Şehirlere göre iş arama durumu
İstihdam	S56: Aramıyorsanız sebebini belirtebilir misiniz? (S55’e hayır denildiyse)	o Çalışmak istemiyorum o Hali hazırda bir işim var o şu ana kadar çalışmak durumunda kalmamıştım. Uzun bir süre iş aradım ancak artık bir iş bulamayacağıma kanaat getirmiş durumdayım o Eşim / ailem çalışmama izin vermiyor çocuklarıma bakacak kimsem yok o Evde bakmam gereken (engelli/yaşlı) insanlar var. o Ev işleri benim bütün zamanımı alıyor nerede nasıl iş arayabileceğimi bilmiyorum o Hastalığım/malullüğüm yüzünden çalışmıyorum/ uzmanlık alanıma uygun bir meslek bulamadım o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 57: İş aramama sebepleri
İstihdam	S57: Size çalışma izinleri hakkında bilgi sağlandı mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S58: Sağlandıysa, size çalışma izinleri hakkında bilgi sağlayan kimdi? (S57’ye evet denildiyse)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S59: Sağlandıysa, bu hizmetten memnun kaldınız mı? (S57’ye evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S60: Çalışıyorsanız, ne tür bir işte çalışmaktasınız? (S54’e evet denildiyse)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S61: Hangi sektör? (S54’e evet denildiyse)	o Tarım o Hayvancılık o Sanayii o Hizmet (bakım, temizlik, satış, etc.) o Giyim/tekstil o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 51: Çalışılan sektörler
İstihdam	S62: Bu işi nasıl buldunuz? (S54’e evet denildiyse)	o Kendi başıma o Suriyelilerin (komşular, akrabalar, vb.) o Ev sahibi toplum üyelerinin yardımıyla o İŞKUR aracılığıyla o STK’lar/Kurumlar/dernekler aracılığıyla o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 52: İş bulma yolu
İstihdam	S63: Size iş dengi destek sağlandı mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S64: İş dengi destekten memnun kaldınız mı? (S63’e evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S65: Eğer işinizi STK’lar/kurumlar/dernekler aracılığıyla bulduysanız, ismini paylaşabilir misiniz? (S54’e evet denildiyse)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S66: İşinizden memnun musunuz? (S54’e evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 53: İş memnuniyeti
İstihdam	S67: Bu işi yapmaya devam etmek ister misiniz? (S54’e evet denildiyse)	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S68: Başka bir iş yapmak ister misiniz? (S54’e evet denildiyse)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
İstihdam	S69: Başka bir iş istemiyorsanız, sebeplerini paylaşabilir misiniz? (S67’ye hayır denildiyse)	o İş yerimin fiziksel koşulları o İşverimin tutumu o İş türü o İş yerimde ayrımcılığa maruz kalıyorum o Maaşım düşük o Maaşım geç ya da eksik yatıyor o Mesaim çok uzun o Bakıcılık sorumluluklarım var o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 54: İş memnuniyetsizliği sebepleri

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
İstihdam	S70. Evde yaptığınız herhangi bir faaliyet ya da üretim aracılığıyla para kazanıyor musunuz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 58: Evde gelir getiren aktivite
İstihdam	S71. Evinizde ne tür faaliyet ya da üretim yapmaktasınız? (S70'e evet denildiyse)	o Dikiş/örgü o Yiyecek malzemeler yapıyorum (pasta, tatlı, hamur işi, turşu, reçel) o Ders/eğitim veriyorum o Tarım ya da hayvancılık ürünleri üretiyorum (domates, süt, yumurta, meyve) o Talep karşılığında çalışıyorum o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 59: Evde yapılan gelir getirici aktivite türleri
Hizmet/destek	S72. Türkiye'de herhangi bir kудumdan destek aldınız mı?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Hizmet/destek	S73. Destek aldığınız kurum/kuruluşların isimlerini paylaşabilir misini? (S72'ye evet denildiyse)	o Devlet kurumları o Belediye o STK'lar o Birleşmiş Milletler o Komşular/akrabalar o Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü o Kızılay o AFAD o Hiçbiri o Bilmiyorum o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Hizmet/destek	S74. Size düzenli olarak destek sağlayan bir kurum/kuruluş var mı? (S72'ye evet denildiyse)	o Devlet Kurumları o Belediye o STK'lar o Birleşmiş Milletler o Komşular/akrabalar o Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü o Kızılay o AFAD o Hiçbiri o Bilmiyorum	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 74: Kurum ve kuruluşlardan alınan yardımlar
Hizmet/destek	S75. Verilen destek/yardımlardan hangilerine erişim bulunmaktadır?	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75a. Hukuki meselelerde ücretsiz danışmanlık hizmetleri	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75b. Ücretsiz ya da makul ücretli çocuk bakıcılığı hizmetleri	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75c. Çocuk parkı	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75d. Ucuz pazarlar	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75e. Çocukların eğitimi için destek hizmetleri	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75f. Dil kursları	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 73: Organizasyonlara göre yardım alma durumu
Hizmet/destek	S75g. Aile planlaması ve üreme sağlığı hizmetleri	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 30: Aile planlaması ve kadın hastalıkları tedavi hizmetlerine erişim Grafik 31: Aile planlaması hizmetlerine erişim
Hizmet/destek	S75h. Jinekolojik hastalık hizmetleri	o Erişimim var o Erişimim yok o Bilmiyorum o Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 30: Aile planlaması ve kadın hastalıkları tedavi hizmetlerine erişim

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Hizmet/destek	Q75i. Psikososyal destek hizmetleri (danışmanlık vb.)	☐ Erişimim var ☐ Erişimim yok ☐ Bilmiyorum ☐ Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 33: Psikososyal hizmetlere erişim Grafik 34: Şehirlere göre psikososyal hizmetlere erişim
Hizmet/destek	S75j. Hijyen malzemelerinin tedarikine ilişkin hizmetler	☐ Erişimim var ☐ Erişimim yok ☐ Bilmiyorum ☐ Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 32: Hijyen maddelerine erişim
Hizmet/destek	S75k. Ev bakımı yardımı	☐ Erişimim var ☐ Erişimim yok ☐ Bilmiyorum ☐ Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 35: Ev bakımı hizmetlerine erişim Grafik 36: Şehirlere göre ev bakımı hizmetlerine erişim
Hizmet/destek	S75l. Maddi yardım	☐ Erişimim var ☐ Erişimim yok ☐ Bilmiyorum ☐ Erişiminiz olsun ister miydiniz? (erişim sahibi değilse)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Hizmet/destek	S76. Yaşadığınız şehirde sağlık hizmetlerine erişiminiz var mı?	☐ Evet ☐ Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 22: Sağlık hizmetlerine erişim Grafik 23: Şehirlere göre sağlık hizmetlerine erişim
Hizmet/destek	S77. Yoksa, neden? (S76'ya hayır denildiyse)	☐ Hizmetlere nasıl erişebileceğimi bilmiyorum ☐ Hastaneye başvurdum ama tedavi edilmedim ☐ Hastaneye gidecek param yoktu ☐ Türkçe bilmediğim için sağlık personelleriyle iletişim kuramadım ya da kuramayacağımı düşündüm ☐ Başka bir şehire kayıtlı olduğum için buradaki sağlık hizmetlerinden faydalanamıyorum ☐ Henüz ihtiyacım olmadı ☐ Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 24: Sağlık hizmetlerine erişememe sebepleri Grafik 29: İllere göre sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi eksikliği
Hizmet/destek	S78. Tedavi edilemediyseniz sebebi nedir?	☐ Hastane tamamen doluydu ☐ En son bir hastaneye gittiğimde ayrımcı tavırlara maruz kaldım ☐ Bana ihtiyacım olan hizmetler verilmedi ☐ İletişim sorunu yaşadım ☐ Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Hizmet/destek	S79. Tedaviniz için ihtiyacınız olan ilaçlara erişiminiz var mı? (S75'e evet denildiyse)	☐ Pek yok ☐ Bazen ☐ Yeterli seviyede	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 28: İlaçlara erişim
Hizmet/destek	S80. Tedavinizden memnun kaldınız mı? (S76'ya evet denildiyse)	☐ Evet ☐ Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 25: Sağlık hizmetlerine duyulan memnuniyet Grafik 26: Şehirlere göre sağlık hizmetlerine duyulan memnuniyet
Hizmet/destek	S81. Memnun kalmadıysanız sebebi nedir? (S80'e hayır denildiyse)	☐ Sağlık merkezinin yetersizliği ☐ Sağlık personelinin tutumu ☐ İletişim eksikliği ☐ Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 27: Sağlık hizmetlerinin memnun olmama sebepleri
Sosyal uyum	S82. Ev sahibi toplum üyeleriyle herhangi bir sosyal ilişki sahibi misiniz? (komşular, arkadaşlar gibi)	☐ Evet ☐ Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 61: Ev sahibi toplum ile ilişkiler Grafik 62: Şehirlere göre ev sahibi toplum ile ilişkiler
Sosyal uyum	S83. Ev sahibi toplum üyeleriyle sosyal ilişki sahibi değilseniz sebepleri nelerdir? (S82'ye hayır denildiyse)	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 63: Ev sahibi toplum ile ilişki kurmada yaşanan sorunlar
Sosyal uyum	S84. Ev sahibi toplum üyeleriyle sosyal ilişki sahibi olmak ister miydiniz? (S82'ye hayır denildiyse)	☐ Evet ☐ Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S85. Ne sıklıkla ev sahibi toplum bireyleriyle görüşmektesiniz? (Q82'ye evet denildiyse)	☐ Her gün ☐ Haftada 1-2 kere ☐ Haftada bir kere ☐ Haftada bir kere ☐ Ayda bir kere ☐ Rastlantı olduğunda ☐ Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 64: Ev sahibi toplumla görüşme sıklığı
Sosyal uyum	S86. Görüşme sıklığınızdan memnun musunuz? (S82'ye evet denildiyse)	☐ Daha az görüşmek isterim ☐ Görüşme sıklığından memnunum ☐ Daha sık görüşmek isterim	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S87. Memnun değilseniz sebepleri nelerdir? (S82'ye evet denildiyse)		Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Sosyal uyum	S88. Ev sahibi toplumdan daha fazla insanla görüşmek ister miydiniz?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S89. Ev sahibi toplum üyeleriyle ilişkilerinizi yardımlaşma açısından değerlendirir misiniz? (S82'ye evet denildiyse)	o Bize maddi destek sağlıyorlar o İş bulmamıza yardımcı oluyorlar o Çocuklarımıza bakıyorlar o Bize eşya ve giysi yardımı yapıyorlar o Çocuklarımızın eğitimi konusunda yardımcı oluyorlar o Hasta olduğumuzda bize yardımcı oluyorlar o Diğer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 65: Ev sahibi toplum tarafından sağlanan destek türü
Sosyal uyum	S90. Ne sıklıkla dışarı çıkarsınız?	o Dışarı çıkmam o Haftada bir kere o Haftada birkaç kere o Her gün	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 15: Dışarı çıkma sıklığı
Sosyal uyum	S91. Yalnız başınıza dışarı çıktığınızda kendinizi ne kadar güvende hissedersiniz?	o Yalnız başıma dışarı çıkmam o Kendimi çok güvende hissetmem o Güvende ya da güvensiz hissetmem o Tamamen güvende hissedirim	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 66: Güvenlik hissi Grafik 67: Şehirlere göre güvenlik
Sosyal uyum	S92. Aşağıda verilen alanlarda kendinizi ne kadar güvende hissedersiniz?	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92a. Parklarda	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92b. Sokakta	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92c. Belediyede	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92d. Mahallede	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92e. Alışveriş yaparken	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92f. Hastanede	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92g. Evde	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92h. Sosyal aktivitelerde	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 68: Farklı ortamlarda güvende hissetme
Sosyal uyum	S92i. STK'larda	o Bilmiyorum o Pek değil (1) o İyi (2) o Çok iyi (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S93. Taciz ya da şiddet durumlarında hangi kurumlara başvurabileceğinizi biliyor musunuz?	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 69: Şiddet uygulanması halinde nereye başvurulacağı bilgisi Grafik 70: Şehirlere göre şiddet uygulanması halinde nereye başvurulacağı bilgisi
Sosyal uyum	S94. Lütfen aşağıdaki alanları çocuklarınız için değerlendiriniz	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S94a. Eğitim	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S94b. Sağlık	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S94c. Beslenme	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S94d. Güvenlik	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S94e. Sosyal hayat	o Yeterli o Yetersiz	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Sosyal uyum	S95. Çevrenizde ocuğunuz için endişe ettiğiniz bir tehlike mevcut mu?	☐ Evet ☐ Hayır	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 71: ocuk güvenliği
Sosyal uyum	S96. ocuklarınızın ne tür tehlikeler altında olabileceğini düşünmektesiniz? (S95’e evet denildiyse)	Açık	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S97. Herhangi bir durumda çocuğunuz için nereden destek/yardıma alabileceğinizi biliyor musunuz?	Açık	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 71: ocuk güvenliği
Sosyal uyum	S98. ocuklarınızın başına çok olay geldi mi?	☐ Evet ☐ Hayır	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 71: ocuk güvenliği
Sosyal uyum	S99. Olaydan kısaca bahsedebilir misini? (S98’e evet denildiyse)	Açık	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S100. 18 yaş altındaki Suriyeli ocukların okula katılımı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Aşağı bakınız	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S100a. Kız çocukları için	☐ Okula devam etmemelerinde bir sakınca yok ☐ İlkokul eğitimi yeterli ☐ Ortaokul eğitimi yeterli ☐ Lise eğitimi yeterli ☐ niversite ve daha ileri eğitim almalılar	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S100b. Erkek çocukları için	☐ Okula devam etmemelerinde bir sakınca yok ☐ İlkokul eğitimi yeterli ☐ Ortaokul eğitimi yeterli ☐ Lise eğitimi yeterli ☐ niversite ve daha ileri eğitim almalılar	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S101. 18 yaş altı çocuklarınızın çalıştırılması hakkında ne düşünüyorsunuz?	Aşağı bakınız	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S101a. Kız çocukları için	☐ Her şart altında alıştırılmalılar ☐ Okulu bırakmadıkları sürece çalışabilirler ☐ Asla alışmamalılar	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S101b. Erkek çocukları için	☐ Her şart altında alıştırılmalılar ☐ Okulu bırakmadıkları sürece çalışabilirler ☐ Asla alışmamalılar	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S102. Aşağıdaki ifadelere katılıyor musunuz:	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S102a. Tamamen farklı kültür ve yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamakta güçlük yaşıyorum.	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S102b. Türklerle kültürel altyapı ve yaşam tarzı açısından çok ciddi farklılıklarımız yoktur.	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S103. Suriye’de yaşarken ve Türkiye’ye gelişiniz itibarıyla ailenizdeki rolnzde bir değişim oldu mu?	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104. Aşağıdaki ifadelere katılıyor musunuz:	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104a. Hanede maddi sorun yoksa kadınlar çalışmamalıdır	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104b. Yalnızca bazı iş alanları kadınlara uygundur	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104c. Kadınlar erkeklerle aynı işleri yapabilir	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104d. Aile içerisinde bütün önemli kararları birlikte alırız	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104e. Ailenin geçimini sağlamak erkeğin görevidir	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104f. Kız çocuklarının kiminle ve ne zaman evleneceklerine karar vermek erkeğin sorumluluğudur	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104g. Çocuklardan hangilerinin eğitim almaya devam edeceğine erkekler karar vermelidir	☐ Kesinlikle katılmıyorum (1) ☐ Katılıyorum (2) ☐ Kesinlikle katılıyorum (3)	şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	

Bilgi	Soru	Seçenekler	Analiz Kategorisi	Rapor Grafikleri
Sosyal uyum	S104h. Hanede kadının yapması gereken işler bellidir (dikiş, nakış, yemek yapma, bulaşık yıkama, çocuklara bakma, temizlik yapma, vb.)	o Kesinlikle katılmıyorum (1) o Katılıyorum (2) o Kesinlikle katılıyorum (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S104i. Hanede erkeğin yapması gereken işler bellidir (tamirat, bakım, vb.)	o Kesinlikle katılmıyorum (1) o Katılıyorum (2) o Kesinlikle katılıyorum (3)	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Sosyal uyum	S105. Suriyeli kadınların Türkiye’de yaşadıkları en ciddi sorunun sizce nedir?	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Geçinme	S106. Ortalama aylık geliriniz ne kadardır?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	
Geçinme	S107. Aylık hane geliriniz ne kadardır?	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 10: Gelir düzeyi
Geçinme	S108. Aylık geliriniz aylık masraflarınızı karşılıyor mu?	o Evet o Hayır	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Grafik 16: Gelir-Gider dengesi Grafik 17: Şehirlere göre yeterli gelir düzeyi
Geçinme	S109. Paranızı nasıl harcıyorsunuz? Lütfen aşağıda verilen masraf tablosunu doldurunuz		Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109a. Kira	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109b. Elektrik faturası	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109c. Su faturası	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109d	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109e. Isınma	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Geçinme	S109f. Ulaşım	Açık sayısal değer	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	Tablo 4: Şehirlere göre ortalama gelir düzeyi
Genel	S110. Eklemek istediğiniz başka bir nokta var mı?	Açık	Şehir; Yaş; Eğitim düzeyi; Medeni hâl; Gelir düzeyi	

Ek 3: Görüşme Gerçekleştirilen Kamu Kurumları ve Ulusal ve Uluslararası STK'lar

İsim	
1	Yarının Kadınları Komitesi
2	Gaziantep Barosu
3	Kırkayak Kültür ve Sanat Merkezi
4	Kızılay
5	UNICEF
6	UNFPA
7	UNHCR
8	Dar el Salam
10	Hatay Meclisi Şura
11	WHH
12	Altınözü SYDV
13	Narlıca SYDV
14	Hatay Muhtarlar Derneği
16	Ministry of Family and Social Policy
17	İhsan Derneği
18	Tarlabası Toplum Merkezi
20	Türk Kızılayı Toplum Merkezi
21	Konak Belediyesi
22	Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi
23	Buhas-Der
24	ASAM - Kadın Komitesi
25	MUDEM
26	IOM
27	Agora Sosyal Yaşam Atolyesi
28	Şönim
29	DRC
30	ATAA Relief

Ek 4: İhtiyaç Analizi Danışma Kurulu

UN Kadın Birimi ve SGDD iş birliğiyle proje ekibine destek olması amacıyla akademi, sivil toplum ve kamu kurumlarında görev yapan kadın ve cinsiyet çalışmaları konusunda uzman bir danışma kurulu kurulmuştur. Bu kurulun temel işlevi proje süresince cinsiyete bağlı konular hakkında proje ekibine uzman fikirleri vermektir. Bu amaca ulaşmak için kuruldan proje ekibi ve BM Kadın Birimiyle proje süresince üç kere toplanması talep edilmiştir.

Danışma kurulu BM Kadın Birimi, SGDD-ASAM, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, AFAD, ILO, UNHCR, UNFPA, UNRCO, Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Nüfus Etütleri Enstitüsü ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi üyelerinden meydana gelmektedir.

Bu toplantıların amaçları aşağıda verilmiştir:

- Pilot saha araştırması sonrasında bulguları ele alıp cinsiyete duyarlı metodoloji ve/veya soru setlerinin gözden geçirilme gereği hususunda öneride bulunmak.
- Saha araştırmalarının takibini yapıp cinsiyet meseleleri ön bulgularını ele almak.
- Rapor taslağı tamamlandığında araştırmanın nihai sonuçlarının yayılmasını ele alıp cinsiyete bağlı politika faaliyetlerinin takibini yapmak.

Ayrıca, Danışma kurulu aşağıda verilen işlevlerin yanı sıra analizin uygulanmasını takip etmiş ve öne çıkarmıştır:

- Türkiye'deki Suriyeli kadınlara destek olmak adına bilgi, uzmanlık ve deneyim kaynağı olarak görev yapmak,
- Gelecekte gerçekleştirilebilecek faaliyetler için cinsiyet eşitliği stratejileri önermek,
- Ön bulgu ve ilerleme konularında öneri sunmak,
- İlgili paydaşlar arasında iletişim ve koordinasyona olanak sağlamak,
- Araştırma sürecine kadın sivil toplum kuruluşlarına ait girdilerin yerleştirildiğinden emin olmak.

Ek 5: Analiz Ekibi Önerileri

Bu ihtiyaç analizinin bulgularına dayalı olarak akademisyenlerden oluşan analiz ekibi göz önünde bulundurulacak her alan için bir programlama önerileri ortaya koymuştur.

Kadınların başta barınma, sağlık, eğitim ve istihdam alanları olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda çeşitli güçlüklerle karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Suriyeli toplumların yaşadığı büyük güçlüklerin yanı sıra cinsiyet odaklı sınırlamalar kadınlara daha da büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Konaklama

Göç sürecinin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin şekillendirdiği bir evsizlik durumu olduğu düşünüldüğünde konaklama alanlarının Suriyeli kadınların kendilerini şiddete karşı koruma altında ve güvende hissetmeleri ve daha önceki şiddet deneyimlerinin sebep olduğu travmaları atlatabilmelerine yardımcı olacak tesislerle desteklenmesi gerektiği açıkça ortadadır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele hizmetlerinin, bu hizmetlerin sağlandığı kadınların genellikle evleri olan yaşam alanları etrafında güvenli konaklama için gerekli koşulların sağlanarak geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Eşlerinin şiddet ve tehditlerinden kaçıp Türkiye'ye sığınan ve Suriye'ye dönme imkânı bulunmayan kadınların korunması ve entegrasyonunu hedefleyen acil/birincil ve ikincil barınma hizmet modellerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu barınaklar 7/24 açık, kültürel farklılıklara karşı hassasiyet sahibi, engelli kadınlar için de elverişli, güvenli, yeterli düzeyde altyapı ve psikososyal destek hizmetlerinin mevcut ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele eden kadınların güçlendirilmesine olanak sağlayacak şekilde olmaları gerekmektedir.

Eşlerini kaybetmiş ve Türkiye'de yalnız yaşayan, dolayısıyla durumu daha da dezavantajlı hale gelen Suriyeli kadın ve kız çocuklarının barınma probleminin daha da kötü hale gelmiş olduğu özellikle göz önünde bulundurulduğunda, bu gruplara verilecek, içinde kısa ve uzun dönem barınmaya elverişli ücretsiz barınma, düşük kiralı evler, kira ve mobilya yardımının da dahil olduğu desteklerin planlanması ve sağlanması gerekmektedir.

Olumsuz barınma koşullarıyla mücadele etmek ve Suriyelilerin yaşadıkları evleri iyileştirebilmeleri adına altyapı gelişim projeleri tasarlanmalı ve onların güvenli ve sağlıklı şartlar altında yaşayabilmeleri için içme suyu ve temizlik malzemeleri gibi destekler tedarik edilmelidir. Suriyeli kadın ve kız çocuklarının gündelik hayatı evlerinde başta çocuk, engelli ve yaşlılar gibi bakıcılığa ihtiyacı olan kişiler olmak üzere başkalarının varlığından etkilenmektedir. Bu olumsuz etkiyi azaltmak için bakıma ihtiyacı olan bireylerin bulunduğu hanelerde mekânsal düzenleme yapmak için hane halkı anketleri gerçekleştirmek,

Suriyeli ailelere ev bakımı, temizlik malzemesi ve ilaç desteğinde bulunmak ve bakıcılık gibi sorumlulukları yüzünden haklarının ihlal edilmesine karşı savunmasız olan Suriyeli kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi için hizmetler geliştirmek azami seviyede önem taşımaktadır. Çocukların beslenme ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanabilmesi için gıda desteği gibi desteklerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kira ve diğer geçim giderlerinin (elektrik, su, vb.) makul olduğu barınma fırsatları ya da konut yardımları sunulması Suriyeli kadın ve kız çocuklarının günlük hayatlarında daha rahat etmeleri ve istismar eğilimli ilişkilerden kaçınmalarını sağlamak için alternatif bir çözüm olarak düşünülmelidir. Bu hususta makul fiyatlı kiralarla verilen evlere Suriyeli kadınların da erişimini mümkün kılan, kiracı haklarını koruyup bu kadınlara düzenli kira yardımı sağlayan barınma politikalarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede, ev sahibi-kiracı ilişkilerinde ayrımcı ya da menfaatçi tavırlardan doğabilecek suiistimalin önüne geçmek adına kiracı haklarının daha iyi korunması, kira kontratı yapmanın zorunlu hale getirilmesi ve engelli bireyler için de elverişli konutların inşa edilmesi gereklidir. Bu kapsamda yeterli sosyal destek alamayan Suriyeli kadınların kiralık ev arama ve bulma sürecini kolaylaştıracak ve ev kiralama durumunda onların kiracılık haklarının korunmasını ön plana çıkaracak danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.

Sağlık

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının sağlığını başta olumsuz yaşam koşulları, yetersiz beslenme, sağlık sigortası olmayışı, sağlık hizmetlerine erişimsizlik, cinsel ve fiziksel istismara maruz kalma ihtimalinin daha yüksek olması, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bilgi ve bakıcılık hizmetlerine erişim konularına ilişkin sorunlar, hijyensizlik ve kişisel bakımsızlık gibi sorunlar olumsuz olarak etkileyip onların enfeksiyon ve bulaşıcı hastalık geçirme risklerini artırmaktadır.

Başta koruyucu ve önleyici bağışıklık kazandırma, düzenli ilaç kullanımı ve hasta takibi gerektiren kronik hastalıklar için doğru sağlık hizmetinin sağlanması ve ilaçlara erişim ihtiyaçları oldukça önemlidir. Bu alanda yapılan çalışmaların anadilde bilgi ve farkındalık yaratma hizmetleri ve kampanyaları ve basın yoluyla desteklenmesi gerekmektedir.

Sağlık hizmetlerine erişimde dil sorununun tercüman ve diğer hizmetler aracılığıyla çözülememesi Suriyeli kadınlar için sorun teşkil edecektir. Ayrımcılıkla mücadele için ücretsiz tercüman hizmetleri ve diğer hizmet alanlarında şikâyet mekanizmalarının düzgün bir şekilde işleyişi önemli bir uygulama olarak ön plana çıkmaktadır.

Oturma izni ve kimlik belgeleriyle alakalı sorunlar da sağlık hizmetlerine erişim konusunda sorun yaratmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda sorun yaratan diğer meseleler arasında boşanma işlemlerinin resmi olarak tamamlanıp tamamlanmadığı konusundaki belirsizlikler, bir evde yaşayan Suriyeli sayısının o eve yapılan kayıtlardaki sayılarla uyuşmaması, randevu alabilmek için yeterli yönlendirme yapılmaması, randevuların acil hastalıkları ön plana alacak şekilde planlanmaması ve çok uzun süre kuyruk bekleme durumları yer almaktadır. Suriyeli kadınların sağlık hizmetleri konusunda danışmanlık ve yol göstericilik hizmetlerine ihtiyacı vardır.

Suriyeli kadın ve kız çocuklarının en yaygın olarak deneyimlediği insan hakları ihlali toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir. Büyük çoğunlukla Suriyeliler'in yaşadığı yerlerde bu konuya ilişkin hizmetlerin bir an önce planlanıp kadınların erişimi sağlanmalıdır. Kültürel kabul edilişi yüzünden görülmez ve duyulmaz bir sorun olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet Suriyeli kadın ve kız çocuklarına sağlanacak olan bütün sağlık hizmetleri açısından göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önüne geçmek için sağlık hizmetlerinin psikososyal, hukuki danışmanlık ve bilgilendirme hizmetleriyle, anadilde desteklenmesini garanti altına alacak politika ve projelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriyeli kadınlar bu tür bir kültürel yapı içerisinde aile planlaması ve kadın sağlığı gibi alanlarda verilen hizmetlere karşı genellikle önyargı sahibidir.

Dolayısıyla bu önyargıları ortadan kaldıracak hizmet modellerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu noktada nadiren ele alınan bir sorun olan cinsel şiddet Suriyeli kadın ve kız çocukları için kritik bir risk faktörü olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Bu alanda verilecek hizmetlerin kadın haklarına karşı hassasiyet sahibi, dil sorunu yaşamayacak ve kadınlar için konuşması zor konuların konuşulduğundan emin olacak kadın sağlık personelleri tarafından sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede verilen kadın sağlığı ve doğum kontrolüyle alakalı eğitim kursları ve hizmetler kadınları erkek çocuk doğurmaları konusunda maruz bırakıldıkları baskılara karşı güçlendirmeye yardımcı olmuştur. Ayrıca, istenmeyen gebelik, sağlıksız koşullarda doğum yapma, istenmeyen gebeliklere son vermek için yapılan güvensiz kürtaj işlemleri ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların önüne geçmek için aile planlaması ve bilgilendirme hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ailedeki hasta ve engelli bireylerin sağlık hizmetlerine erişim sağladığı ve diğer hizmetlere olan ihtiyaçların karşılandığından emin olmak kadınların sorumluluğundadır. Dolayısıyla cinsiyet ilişkilerini göz önünde bulunduran sağlık hizmetleri kısa ve uzun vadeli olarak özel ve devlet sektörlerinde planlanan sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri ile ilişkili olarak ele alınmalıdır.

Eğitim

Nicel ve nitel veriler çocuk bakıcılığı hizmetleri verilmesi durumunda kadınların eğitimlerine devam edebileceklerini göstermektedir. Öte yandan kadınlar eğitimlerine devam edebilmeleri için en büyük gereksinim olan Türkçe öğrenme kurslarına katılamamaktadırlar. Eşlerinin müsaade etmemesi ve Türkçeyi kendi sosyal çevrelerinden öğrenmeleri Suriyeli kadınların eğitimlerine devam etmeleri için gerekli dil becerilerini edinmelerinin önüne geçmektedir. Kadınların dil kurslarına katılımı zorunlu kılma konusundaki önerisi cinsiyet baskılarına karşı geliştirilmiş bir çözüm olarak görülmektedir. Dolayısıyla zorunlu dil kursları ve çocuk bakımı hizmetleri bir arada verilmelidir.

Öte yandan, kadınlar için çocuklarının eğitimi kendi eğitimlerinden çok daha fazla öncelik taşımaktadır. Bu çerçevede çocuklara eğitime erişim fırsatları tanınması ve koşullu eğitim yardımı yapılması önem taşımaktadır. Uzak bölgelerdeki okullara giden çocuklara ulaşım ve servis, beslenme yardımı, dil desteği ve güvenli öğrenme ortamları sağlanmalıdır. Ayrıca babaların kız çocuklarını çalıştırmak ya da erken yaşta evlendirmek yerine okula göndermeleri için çaba sarf edilmelidir. Bu noktada maddi açıdan çok kötü durumda olan ailelere sosyal ve ekonomik destek verilmesi düşünülebilir. Kız çocuklarının eğitim sahibi olabilmeleri için Suriyeli kanaat önderleri, aile ve babalarla çalışıp mevcut olan ataerkil tavrın değiştirilmesi için çaba sarf etmek gereklidir.

Kız çocukları ve bekar kadınlarda eğitime devam etme konusunda istek ve motivasyonun yüksek olduğu görülmektedir. Ancak eğitime devam etme konusunda motivasyon sahibi olan genç kadınlar bu hususta birçok açıdan bilgilendirilmemiş durumdadırlar. Bu bakımdan teknik konularda kadınlara destek olma hedefi güden düzenli danışmanlık hizmetlerine (diploma denkliği, sınav sistemi, vb.) ihtiyaç vardır.

Ayrıca kız çocukları için güvenli öğrenim ortamları oluşturmak, kültürel farklılıkları göz önünde bulundurarak eğitim teknikleri geliştirmek ve akademik bilgi ve becerilerini geliştirerek kız çocuklarını güçlendirme amaçlarıyla çaba sarf etmek gerekmektedir. Öte yandan, Suriyeli çocukların Millî Eğitim Bakanlığı okullarına adaptasyonu ve eğitimlerine devam etmeleri için öğrenim ortamlarının gözden geçirilmesi, bu çocukların Türkçe öğrenmeleri için destek verilmesi ve öğretmenlerin katılımcıların ifade ettiği biçimde ayrımcı tavırları hakkında okul tabanlı faaliyetler gerçekleştirmek önem taşımaktadır. Ek olarak, pratik kadın ihtiyaçları (dikiş, nakış, boncuk işler, vb.) ve sonrasında iş piyasasında duyulan ihtiyaçlar doğrultusunda mesleki eğitim verilmesi de önem taşımaktadır. Bu talepleri karşılayan desteklerin verilmesi kadınları daha güçlü ve bağımsız yapıp, onları hayatlarını kendi kontrolünde yaşayan öznelere olmaları hususunda yardımcı olacaktır.

İstihdam

Suriyeli kadınların çalışmamaları ve iş arama durumunda sorun yaşamalarına sebep olan dil engeli, çocuk bakıcılığı sorumlulukları ve kadınların çalışmaya başlamalarının önüne geçen eşlerinin müsaade etmemeleri gibi cinsiyet rolleriyle alakalı engellerin aşılması için bütüncül bir istihdam politikası geliştirmek gerekmektedir. Kadınların istihdama erişiminin önüne geçen engelleri ve cinsiyet rollerini hedef alan düzenleyici bir çerçeve bulunması elzemdir. Ayrıca kadınların çalışabilmeleri için Türkçe öğrendiği, çocuklu kadınların bakıcılık hizmetlerine erişim sağladığı ve erkeklere olumlu bir tavrın aşılandığından emin olmak adına düzenlemeler getirmek hayati önem taşımaktadır.

Suriyelilerin ucuz ve esnek iş gücü olarak görülmelerinden kaynaklanan uzun mesaili ve düşük maaşlı işler, cinsiyete göre yapılandırılmış iş piyasasında kadınlara sunulabilen seçeneklerin azlığı ve çalışma izni konusunda bilgi eksikliği olumsuz etki sahibi dinamiklere ilişkin çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kadınların bilgi, beceri ve

eğitim seviyelerini göz önünde bulundurup bu birikimlerini kullanabilecekleri iş fırsatları oluşturan yerel bazda istihdam alanlarının Suriyeli kadınlar arasında istihdam oranını arttırmak için belirlenmeleri gerekmektedir. Kadınlara verilen mesleki eğitim kursları yerel istihdam açığıyla uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda kadınların karşılarına

eğitim sonrasında çıkacak iş fırsatları da artacaktır. Bu durum Suriyeli kadınların bilgi ve becerileriyle birlikte istihdam edilebilecekleri yeni alanlarda bir artışı beraberinde getirecektir. Çalışan kadınlara işçi hakları ve çalışma izni gibi teknik konularda eğitimsel ve bilgilendirici danışmanlık hizmetleri verilmelidir. Çalışan Suriyeli kadınların neredeyse tamamı gayri resmi sektörlerde istihdam edilmiş oldukları için, ağırlıklı olarak kadınları etkileyen olumsuz koşulların gözlemlenip düzeltilmeleri sistematik bir şekilde izlenmeli ve kontrol mekanizmaları geliştirilmelidir. Edinilen veriler boşanmış kadınları iş ararken daha ciddi ayrımcılığa maruz kaldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla boşanmış kadınların istihdam edilme süreçlerini ayrımcılık barındırmayacak hale getirecek resmi desteğe ihtiyaç vardır.

Çalışmaya başladıktan sonra Suriyeli kadınların karşısında ilave iş yükü olarak çıkan bakıcılık sorumlulukları bu kadınların çalışma ya da iş arama konusundaki başarısızlıkları üzerinde de etki sahibidir. Evlerinin dışında çalışıp gelir kazanan kadınlar, ev işleri ve bakıcılık sorumluluklarından dolayı fazladan iş yükü ile karşı karşıya kalmakta ve Türkiye'ye gelişleri itibarıyla geleneksel aile birimleri ve yakın çevrelerinden bakıcılık desteğini yitirmiş durumdadır. Ayrıca kadınların bakıcılık sorumluluklarını yerine getirerek gelir edinebilmeleri adına evden çalışacakları iş arama eğiliminde oldukları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çerçevede, kadınların istedikleri biçimde yaşayabilmeleri için onların kapasitelerini geliştirecek, güçlenmelerine katkıda bulunup hayatlarının kendi

kontrolleri altında olduğundan emin olmaları için yeterli istihdam olanakları sağlanması gerekmektedir. Devlet tarafından ucuza ya da ücretsiz olarak sağlanacak bakıcılık hizmetleri Suriyeli kadınların iş gücünde bulunmalarını olumlu olarak etkileyecektir.

Suriyeli kız çocuklarının evlerinden çalışarak gelir elde ettikleri işlerde çalışma oranının yüksekliği çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için politika ve hizmetler geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Araştırma verileri çocuk işçiliğinin yoksulluk, erkek eşlerin çalışmadığı ya da mevcut olmadığı durumlarda arttığını göstermektedir ve dolayısıyla ailelere kız çocuklarının iş gücünde yer almalarının önüne geçmek için ekonomik ve sosyal destek verilmesi gerekmektedir. Okulu bırakan genç kızların çalışmaya başlaması onların kapasitelerini düşürüp onları çocuk haklarının ihlallerine karşı savunmasız bıraktığı için gelir ihtiyaçlarına göre sosyal yardım sağlanması kritik önem taşımaktadır.

Suriyeli kadınların istihdam edilmelerine öncelik tanıyan politikaların çocuk bakıcılığı hizmetleri, güvenli iş yeri koşulları, kadınların iş gücünde yer almalarının önüne geçen ataerkil yapıyla mücadeleyi, kadının güçlenmesi için gerekli strateji ve mekanizmaları bünyesinde barındırması gerekmektedir. Ayrıca kadınların iş yerlerinde istismar edilmemeleri için gözlem ve denetim ağırları sağlanmalı ve istismara maruz kalan kadınlara da dil ve hukuki danışmanlık destekleri sağlanmalıdır.

Sosyal Uyum

Suriyeli kadınların günlük hayatları ev sahibi toplum üyesi olan kadınlarınkine benzer bir şekilde cinsiyet rolleri ve cinsiyetin beraberinde getirdiği sorumluluklar uyarınca şekillenmektedir. Ancak Suriyeli kadınların üstlendiği, cinsiyet rolleri ve sorumlulukları ile alakalı konularda günlük hayatı farklı hale getiren bazı dinamiklerin varlığı Suriyeli kadınları hedef alan bütün program ve hizmetlerin planlama sürecinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu noktada, Suriyeli kadınların kamusal alanlarda yer almalarına müsaade etmeyen bir kültürel yapıları olması nedeniyle erkeklerin kadınlardan daha uzun mesailerde çalışıyor olması kadınların kamusal alanda yer alabilmeleri adına bir fırsat olarak düşünülebilir. Ancak konu etraflıca ele alındığında bu durumun da kadınlara ailedeki karar alma mekanizmasına dâhil olma hakkı tanıyacak bir değişiklik olarak görülemeyeceği anlaşılmıştır. Bu noktada kadınların toplum içine çıktıklarında bakıcılık ve ev işleri gibi sorumluluklarıyla alakalı cinsiyetleri itibarıyla duydukları ihtiyaçları karşılayan, farkındalıklarını artırıp hukuki ve

sosyal hakları konusunda onları güçlendirecek hizmetlere erişebilmeleri önem taşımaktadır. Bu hizmetlere erişim açısından bakıldığında, kadınların değişebilen koşullarına uygun olacak bir şekilde en uygun yer, zaman ve ödeme koşulları göz önünde bulundurularak yarı zamanlı ya da tam zamanlı bakım hizmetleri sağlanmalıdır. Bu tür çalışmaların değişime sebep olabilmesi adına bu düşünce ve tutumların değiştirilmesi için politika ve hizmetler geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu politika ve hizmetler kadınlar ve genç kızların günlük yaşamlarını şekillendiren toplumsal cinsiyete dayalı faaliyetlerin orta ve uzun

vadede daha eşitlikçi olmalarına katkıda bulunacaktır. Ev sahibi toplumla sosyal ilişkiler kurmak Suriyeli kadınların birçok konuda günlük hayatlarını kolaylaştıracak destek almalarını kolaylaştırmak açısından önem taşımaktadır. Türkiye'ye sosyal desteğini yitirmiş bireyler olarak yerleşen Suriyeli kadınların komşularıyla ilişkiler kurabilmeleri hayati önem taşımaktadır. Evsahibi toplum ile ilişki kurabilmek için dil konuşabilmek önemli bir gereksinimdir. Bu bağlamda kadınların erişim sağlayabileceği yer ve zamanlarda dil kursları açılmalıdır. Bu kurslara katılımın kadınların cinsiyetleri itibarıyla topluma katılmalarının önüne geçen engelleri aşabilmek adına zorunlu olması gerekmektedir.

Bu çalışmada edinilen veriler ışığında Suriyeli kadınların Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça ev sahibi toplumla ilişki kurma oranlarının da artış gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum kadar doğal süreçte dil öğrenilmesinin bir sonucu olarak görülebilse de bu veriler entegrasyon sürecinin hızlandırılması için farklı hizmetlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Suriyeli kadınların ev sahibi toplumdaki kadınlarla daha fazla temas halinde olacağı ortak organizasyonların planlanmasına yönelik çalışmalar bu entegrasyon süreci üzerinde pozitif etki sağlayacaktır.

Bu çalışmadaki nitel verilerin uzaktan sosyalleşme faaliyetlerinin üzerinde durmasına rağmen her iki toplum üyelerinin bir araya geleceği sosyal çevreler bu toplumların bütünleşmelerine katkıda bulunacaktır. Bu yüzden Suriyeli kadınların ev sahibi toplumdaki kadınlarla bir araya geldikleri yerlerde sağlanan hizmetlerin her iki kadın grubunda yaşanan ortak sorunlara odaklanmayı ve bu sorunların ortadan kaldırılması için kadınları güçlendirmeyi hedeflemesi gerekmektedir. Bununla beraber, kadınların birbirlerinin kültürlerini öğrenebilecekleri imkânlar yaratmak da önem taşımaktadır. Bu bağlamda bilgi faaliyetlerinin kadınların doğrudan yaşam alanları olan ev ve evlerinin etrafından başlamaları ve bu faaliyetlerin sosyal medya ile desteklenmesi de önemlidir. Suriyeli kadınların yaşadıkları şehirleri ve faydalanabilecekleri kentsel hizmet ve tesisleri keşfetmelerini sağlayacak şehir turları planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu turların aynı sosyoekonomik koşullar altında yaşayan Suriyeli ve Türk kadınlarıyla birlikte düzenlenmesi entegrasyon açısından çok daha etkili olacaktır.

Ev sahibi toplum üyeleri Türkiye'deki Suriyeliler'in hukuki statüleri ve onlara ayrılmış olan destek mekanizmalarıyla ilgili yanlış ya da eksik bilgi sahibidir. Bu durum ev sahibi toplumda ayrımcı tavır ve genellemelere sebep olmaktadır. Ayrımcı tavır ve genellemeler beraberinde ayrımcı faaliyetleri

getirmekte ve bu da Suriyeli sığınmacılar ile ev sahibi toplumun bir arada yaşayabilme ihtimallerini ortadan kaldırmaktadır. Bu ayrımcı ve olumsuz davranış ve faaliyetleri değiştirmek için eğitimler ve bilgi ve farkındalık artırıcı faaliyetlerin planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Örneğin Suriyeli kadınların ev sahibi toplum üyesi kadınların eşlerini ellerinden alacakları düşüncesi çok eşliliğin sosyal anlamda genel olarak kabul edilmesiyle alakalı bir sorundur. Bu yüzden bu durum hem Suriyeli kadınlar hem de ev sahibi toplum üyesi kadınlar için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Her iki toplum kadınlarının bir araya gelip çok eşliliği kadın hakları açısından ele alabilecekleri tartışma platformlarının oluşması faydalı olabilir. Bununla beraber, "Suriyeliler hakkında yanlış bilinen gerçekler" ile ilgili bilgi içeren kamu spotu, haber ve yayımlar yanlış algıları değiştirebilir. Özgürlük sorunlarının önüne geçmek için önlemler alınması da gerekmektedir. Dolayısıyla Suriyeli kadınlar ve ev sahibi toplum kadınları özgüven ve özsaygı edinme fırsatı yakalayacak ve bu sayede kadınların kendi hayat kurallarını kendileri koyup bu kurallara göre yaşamalarının önü açılacaktır. Çatışmaların çözülmesi, kültürel hassasiyet ve anlayış, kadınların kendi güvenliklerini sağlayabilmeleri için alabilecekleri önlemler, şiddete maruz kalma durumunda kadınların uygulayabilecekleri mekanizmalar ve takip edecekleri prosedürler, farkındalık artırıcı faaliyetler ve danışmanlık hizmetlerini kapsayacak şekilde planlanacak makro çalışmalar bu hususta azami seviyede önem taşımaktadır.

Suriyeli kadınların günlük rutinlerini yerine getirme saatlerinin ev sahibi toplumdaki kadınlarınkinden farklı olması, kültürel yapılarındaki farklılıklar ve kadının bulunduğu pozisyonun sosyal yapıdaki farklılıkları bu iki toplum arasında gerilim ve çatışmalara sebep olan sorunlar olabilir. Bu farklılıklara gelince, ev sahibi toplumda baskın olan görüş Suriyeliler'in Türkiye'de egemen olan kültüre ayak uydurmaları gerektiği yönündedir. Her iki toplumun kadınları erken yaşta evlilik, okuma, çalışma, ailede karar alabilme ve ekonomik özgürlük açısından farklı deneyimlere sahiptirler. Ayrıca ev sahibi toplumdaki kadınlar ve Suriyeli kadınlar birçok ortak deneyime de sahiptir. Bu bağlamda kadın platformları ve dayanışması kadınları edindikleri deneyimlerdeki benzerlikler temelinde bir araya getirmelidir. Bu sayede Suriyeli kadınlar Türkiye'deki ev sahibi toplum üyesi kadınların deneyimlemiş olduğu aile şiddeti ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında daha fazla farkındalık sahibi olabilirler. Dolayısıyla kadınların yaşadıkları problemlere karşı ortak bir kadın bilinci ve mücadele mekanizmaları geliştirmesi mümkün olacaktır.

Kadınları bir araya getirmek için planlanan hizmetlerin her iki toplum kadın gruplarınca benzerlik olarak tanımladığı konulara öncelik vermesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda kadınları yeme ve içme gibi günlük faaliyetler üzerinden bir araya getirmek

mümkündür. Ancak bir araya getirilen kadınların birbirlerine farklılık gösteren sosyal konuları uyarınca farklı ihtiyaçları olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Koruma ve Sosyal Hizmet Sistemleri

Suriyeli kadınlara Türkiye'ye gelmelerinin ardından çeşitli ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve STK'lar tarafından sağlanan sosyal yardım ve hizmetler bu kadınların hayatlarının kolaylaşması açısından hayati önem taşımaktadır. Bu sosyal yardım ve hizmetlerin (*makul fiyatlı alışveriş, profesyonel eğitim, kömür ve erzak yardımı, çocukların eğitimi için maddi destek, hijyen maddeleri, anaokulu hizmetleri, psikososyal destek, hukuki destek ve ev bakımı destekleri, vb.*) düzenli olarak sağlanmaya devam etmesi hala gereklidir.

Özel bakım ve psikososyal destek hizmetleri içeren sosyal yardımların entegre edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Suriyeli kadınların çocuklarının eğitimi için kırtasiye malzemeleri ve gıda yardımlarının yanı sıra okula kayıt sürecinde danışmanlık ve maddi destek hizmetlerine ihtiyaç duyduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu desteklerin okullarda yaşanan ayrımcılıkla mücadele açısından bir değişime sebep olabilecek sosyal hizmetlere entegre edilmeleri önem taşıyan bir husustur.

Şiddete karşı korunma üzerine alınacak kararlara dair hukuki destek ve şiddetin beraberinde getirdiği travmatik etkileri atlatabilmeleri adına sağlanacak olan psikososyal destek hizmetleri Suriyeli kadınların hayatlarına entegre edilmelidir.

Sosyal yardım ve hizmetlerin etkin ve eşitlikçi bir tavır ile gerçekleştirilmesini garanti etmek adına düzenlemeler yapılması da gerekmektedir. Bu bağlamda ev ziyaretlerinin çeşitli kültürler hakkında eğitim almış

ve insanlarla onların ana dillerini kullanarak iletişim kurabilen profesyoneller tarafından gerçekleştirilmesi, çeşitli STK'lar tarafından sağlanan yardımların düzenlilik, belirli kriterlere uygunluk ve eşitlik ilkelerini gözeterek iletilmesi ve yardım ve hizmetlerin belirlenen kriterlere göre sağlanıp sağlanmadığını gözlemleyecek mekanizmaların planlanması elzemdir.

Ayrıca sosyal destek ve hizmetlerin sağlanmasında kullanılan kriterlerin Suriyeli kadınların günlük hayatlarındaki cinsiyet rolleri ve sorumluluklarını da göz önünde bulunduracak ve temas halinde olduğu cinsiyet ilişkilerinde herhangi bir krize sebep olmayacak şekilde yeniden düzenlenmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, ev ziyaretlerinin çalışmakta olmalarına rağmen desteğe ihtiyacı olan Suriyeli kadınların çalışma saatlerine göre gerçekleştirilmesi ve bu kadınların bakıcılık sorumlulukları ve çocuklarının okul saatlerini göz önünde bulunduran hizmetlerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Benzer şekilde, sık bir şekilde bir evden diğerine taşınmak zorunda kalan ailelere sağlanan sosyal yardımların adres değişikliği sebebiyle kesilmesinin önüne geçmek için önlemler alınmalıdır.

Son olarak küçük miktarlarda ve geçici olarak sağlanan sosyal hizmetler Suriyeli kadınların yoksullukla mücadelelerinde sürdürülebilir bir çözüm olarak görülmemelidir. Ancak, yoksulluğun birçok sosyal sorun ile birlikte tecrübe edildiği düşünüldüğünde, sosyal yardım sağlıyor olmak farklı sosyal hizmetlere ihtiyacı olan gruplara ulaşmak için bir araç olarak görülebilir. Özellikle Suriyeli kadınların bu konuda kendilerini aydınlatacak daha etkili çözümleri geliştirmelerine yardımcı olacak ve onları güçlendirip yoksullukla mücadelelerinde onların kapasitelerini iyileştirecek sosyal hizmetlere erişebilmeleri gerekmektedir.



Aşağı Dikmen Mahallesi,
Galip Erdem Cd. No:42, 06450
Çankaya/Ankara
(0312) 427 55 83

www.sgdd.gov.tr
www.facebook.com/asamsgdd/
www.twitter.com/sgdd_asam
www.instagram.com/sgdd_asam/



Abide-i Hürriyet Cad.
İstiklal Sok. No: 11 KEY Plaza Kat:8
34381 Şişli,
İstanbul, Turkey

<http://eca.unwomen.org>
www.facebook.com/unwomeneuropecentralasia
www.twitter.com/unwomeneca
www.flickr.com/unwomeneuropecentralasia